

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2011 - 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Martina Balaria

Odpovědné cestování

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Aleš Bříza

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED PART TIME STUDIES

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Martina Balaria

Responsible travel

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Aleš Bříza

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Martina Balaria

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou odpovědného cestování. Rozebírá pojmy z oblasti odpovědného cestovního ruchu, masový cestovní ruch a jeho negativní vlivy. Popisuje etiku odpovědného cestování a podává přehled možností a aktivit odpovědného cestování v České republice. Zaměřuje se na „ozeleňování“ masového turismu, odpovědné chování turistů v masovém cestovním ruchu, které je analyzováno pomocí dotazníkového šetření. Popisuje dobrou praxi zahraničních cestovních kanceláří a analyzuje nabídky zelených produktů cestovních kanceláří na českém trhu v oblasti masového výjezdového cestovního ruchu.

Klíčové pojmy

Analýzy, cestovatelská etika, dotazníková šetření, masový cestovní ruch, odpovědné cestování, odpovědnost cestovních kanceláří, šetrná turistika, udržitelný cestovní ruch, ozeleňování masového turismu.

Annotation

The Diploma Thesis covers the topic of responsible travel. It discusses the concepts of responsible tourism, mass tourism and its negative effects. Describes the ethics of responsible travel and gives an overview of possibilities and activities of responsible tourism in the Czech Republic. It explores the issue of greening mass tourism, responsible behaviour of tourists in mass tourism, which is analyzed by questionnaire survey. Describing good practice of foreign travel agencies and analyzes offer of green products of a mass outbound tourism which are offered by travel agencies in the Czech market.

Key words

Analyzes, eco friendly tourism, mass tourism, greening mass tourism, responsibility of travel agencies, responsible travel, surveys, sustainable tourism, traveler ethics.

OBSAH

ÚVOD	8
1 HISTORICKÝ VÝVOJ ZÁJMU O ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ	10
2 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI ODPOVĚDNÉHO CESTOVÁNÍ	13
2.1 Trvale udržitelný cestovní ruch	14
2.2 Odpovědný cestovní ruch a odpovědné cestování	15
2.3 Měkký a tvrdý cestovní ruch	17
2.4 Zelený cestovní ruch	20
2.4.1 Ekoturismus	21
2.5 Šetrná turistika	23
3 MASOVÝ CESTOVNÍ RUCH	25
3.1 Negativní vlivy cestovního ruchu	27
3.1.1 Environmentální dopady cestovního ruchu	28
3.1.2 Dopady cestovního ruchu na socio-kulturní a ekonomické prostředí	33
4 VÝZNAMNÉ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI ODPOVĚDNÉHO CESTOVNÍHO RUCHU	38
4.1 Zahraniční organizace	38
4.2 Organizace v České republice	41
5 EKOCERTIFIKACE V CESTOVNÍM RUCHU	43
5.1 Ekoznačení v České republice	44
5.2 Greenwashing v cestovním ruchu	46
6 ETIKA ODPOVĚDNÉHO CESTOVÁNÍ	49
6.1 Zásady odpovědného cestování	50
7 MOŽNOSTI ODPOVĚDNÉHO CESTOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	55
8 „OZELEŇOVÁNÍ“ MASOVÉHO TURISMU (GREENING TOURISM)	60
8.1 Odpovědné chování turistů v masovém cestovním ruchu	63
8.2 Dobrá praxe u zahraničních cestovních kanceláří (TUI a Thomas Cook)	65
8.3 Cestovní kanceláře v České republice	70
8.3.1 Cíle výzkumu cestovních kanceláří, metodika a hypotéza	71
8.3.2 Výsledky a interpretace výzkumu cestovních kanceláří	72
8.4 Dotazníkové šetření jednotlivců v oblasti odpovědného cestování	75
8.4.1 Cíle výzkumu a hypotézy	75
8.4.2 Metodika výzkumu	76
8.4.3 Charakteristika souboru a analýza dat	77
8.4.4 Ověření hypotéz, interpretace výsledků	82
ZÁVĚR	86

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	89
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	96
SEZNAM PŘÍLOH	97

ÚVOD

Cestovní ruch je dynamicky se rozvíjející odvětví světového hospodářství, které v posledních letech zaznamenalo prudký růst s prognózou dalšího rozvoje do budoucna. Cestovní ruch s sebou ovšem nese pouze rozkvět, ale má i negativní dopady, které ovlivňují nejen přírodní prostředí, ale také sociální a ekonomickou situaci místních komunit v turistických destinacích.

Počet účastníků cestovního ruchu neustále narůstá, čímž zákonitě roste poptávka po službách cestovního ruchu, která vyžaduje zvětšování kapacit spolu s výstavbou nové infrastruktury. To se nenávratně podepisuje jak na životním prostředí, tak na vzhledu krajiny, která se stává industrializovanou a ztrácí svoji přirozenost.

Lidé při cestování hledají zejména odpočinek a rekreaci ve stylu „sun, sea and sand“, ale také poznávání nových kultur a přírodních oblastí. Se zvyšujícím se počtem turistů narůstá přetíženost v turistických destinacích, kde si nakonec sami turisté jen stěží odpočinou. Místní lidé, zejména v rozvojových zemích, přejímají chování západních turistů, kterým předvádí své kultury a výrobky pouze za účelem zisku, čímž se stírají tradiční a původní prvky kultur a svět se postupně globalizuje. Nakonec si samotní turisté stěžují na přelidněnost turistických destinací, kde si nemohli v klidu odpočinout a na ztrátu genia loci destinací, ze kterých vymizela autentičnost.

Z výše uvedeného je patrné, že současný trend rozvoje cestovního ruchu v jeho masové podobě je z dlouhodobého hlediska neudržitelný. Nebezpečí nekontrolované expanze cestovního ruchu s jeho negativními dopady si začaly všimnout mezinárodní organizace, které v posledních letech prosazují nejen koncepty udržitelnosti destinací, ale i principy etiky a odpovědného cestování, které jsou platné jak pro státní instituce a firmy podnikající v cestovním ruchu, tak i pro samotné cestovatele, kteří by měli cestovat odpovědně, aby byla možnost cestovat a objevovat nově zachována i pro příští generace.

Tato diplomová práce se zabývá odpovědným cestováním s důrazem na odpovědnost cestovních kanceláří a samotných turistů, kteří mohou nejvíce ovlivnit směr vývoje masového cestovního ruchu do budoucna. Práce na základě popisu negativních dopadů cestovního ruchu poukazuje na nutnost „ozeleňování“ masového turismu jako hlavní cestu k udržitelnosti.

Cílem práce je podat přehled zásad odpovědného cestování, stručně zhodnotit možnosti a aktivity v oblasti odpovědného cestování v České republice, analýzou nabídky českých cestovních kanceláří zjistit možnosti výběru zelené dovolené, které mají klienti cestovních kanceláří v rámci masového výjezdového cestovního ruchu a nakonec zjistit postoje a chování účastníků cestovního ruchu k odpovědnému cestování. Diplomová práce pracuje v rovině teoretické i praktické, ale nemá explicitně vymezenou praktickou část.

V teoretické rovině práce vymezuje pojmy z oblasti odpovědného cestování, jmenuje formy odpovědného cestovního ruchu a organizace, které se angažují na tomto poli. Popisuje problémy masového turismu s jeho negativními dopady, problematiku ekocertifikace a etiku odpovědného cestování.

Praktická rovina práce přímo souvisí s tématem „ozeleňování“ masového turismu a zabývá se zejména odpovědností cestovních kanceláří a turistů v masovém cestovním ruchu. Podává stručný přehled možností a aktivit v rámci odpovědného cestování v České republice, ukazuje dobrou praxi u zahraničních cestovních kanceláří v oblasti udržitelného vývoje masového turismu. Práce obsahuje dva výzkumy. První je analýza nabídky zelených zájezdů (pobytů) velkých cestovních kanceláří v České republice v rámci masového výjezdového cestovního ruchu. Výzkum je veden formou telefonických rozhovorů a analýzou katalogů cestovních kanceláří. Druhý výzkum je veden formou dotazníkového šetření mezi skupinou jednotlivců s cílem zjistit postoje a chování účastníků cestovního ruchu v oblasti odpovědného cestování.

1 HISTORICKÝ VÝVOJ ZÁJMU O ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

První známky ochrany krajiny a přírody se začaly objevovat již v 19. století, ale ve větším měřítku se vědomí nutnosti ochrany životního prostředí začalo prosazovat teprve nedávno a to v 50. letech 20. století, nejdříve na úrovni vědeckých institucí a sdružení tvořených nadšenými jedinci. První světově organizované akce (např. v letech 1957 -1958 Mezinárodní geofyzikální rok nebo Mezinárodní biologický program v 60. letech 20. století) však nevyvolaly závratný zájem. Větší zájem veřejnosti o životní prostředí nastal v 70. letech 20. století z důvodu energetické krize, která přivedla i širší veřejnost k uvědomění si, že zdroje Země jsou omezené. Organizace spojených národů (OSN) apelovala na světovou společnost za zlepšení životního prostředí (v roce 1969 na Valném shromáždění Organizace spojených národů vyzval ve svém projevu generální tajemník k zahájení globální spolupráce) a uspořádala na toto téma několik konferencí.

V roce 1972 se uskutečnila konference Spojených národů ve Stockholmu pod názvem „Pouze jedna Země“, která deklarovala nutnost zlepšení životního prostředí a racionálnější využívání zdrojů a poukázala na globálnost ekologického ohrožení. Cílem konference bylo dosažení harmonie mezi ochranou životního prostředí a hospodářským rozvojem, jehož růst má zásadní dopady na znečištění planety. Byl zde založen program UNEP (United Nation Environmental Program), program Organizace spojených národů, který se zabývá životním prostředím, vydává zprávy k tomuto tématu a zabývá se nejnaléhavějšími problémy, včetně negativních dopadů cestovního ruchu na životní prostředí.¹

Ve stejném roce 1972 vyšla také publikace „Meze růstu“, známa také jako „První zpráva Římského klubu“², kterou vydal kolektiv autorů pod vedením D. Meadowsové. Publikace poukázala na hospodářský růst jako hlavní příčinu znečišťování životního prostředí. S rostoucí výrobou a následnou spotřebou dochází

¹ MOLDAN, B. *Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Svazek II.* 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 1996. ISBN 80-7078-380-X.

² Římský klub byl založen v dubnu roku 1968 významnými osobnostmi mnoha zemí (vědci, ekonomy, báňská - Technická univerzita Ostrava, 1996. ISBN 80-7078-380-X.

² Římský klub byl založen v dubnu roku 1968 významnými osobnostmi mnoha zemí (vědci, ekonomy, průmyslníky, politiky).

k vyčerpávání zdrojů a stále většímu znečišťování prostředí. Hospodářský vývoj do budoucna nemůže pokračovat v tak rychlém tempu, protože zdroje jsou omezené, stejně jako kapacita absorpce prostředí planety Země pro znečištění. Publikace apeluje na zastavení hospodářského růstu, aby nedošlo k vyčerpání zdrojů a dalšímu znečišťování prostředí planety. Tato doporučení však byla přijata veřejností jako globálně neakceptovatelná. Nicméně i přes to tato publikace významně ovlivnila budoucí vývoj světového ekologického hnutí.³

Valným shromážděním OSN byla v roce 1983 ustanovena Světová komise pro životní prostředí a rozvoj, jež se zabývala harmonizací mezi hospodářským rozvojem a účinné ochrany životního prostředí a přírodních zdrojů. Roku 1987 vydala Zprávu pro světovou komisi OSN nazvanou „Naše společná budoucnost“⁴, kde se poprvé objevuje koncepce trvale udržitelného rozvoje na globální úrovni a jeho definice, která říká, že trvale udržitelný rozvoj má uspokojovat potřeby přítomnosti současné generace aniž by omezil uspokojování potřeb budoucích generací. Předsedkyní tehdejší Světové komise byla G.H. Brundtlandová a hlavními úkoly bylo navržení dlouhodobé ekologické strategie, která by zajistila udržitelný rozvoj až do roku 2000 a podala návrhy na zlepšení životního prostředí.⁵

Na základě nutnosti vycházející ze zprávy „Naše společná budoucnost“ byla v roce 1992 pořádána historicky první celosvětová konference Summit Země (United Nations Conference on the Environment and Development UNCED), kde byly řešeny problémy životního prostředí na nejvyšší úrovni. Zde byla schválena a přijata „Deklarace z Rio de Janeira o životním prostředí a rozvoji“, která obsahuje 27 principů trvale udržitelného rozvoje, který je považován za jeden z hlavních cílů světového společenství. Dále zde byl ustanoven hlavní dokument trvale udržitelného rozvoje Agenda 21 (znamená program udržitelného rozvoje na planetě Zemi pro 21. století). Agenda 21 je dokumentem OSN, akčním plánem, který obsahuje 40 kapitol z oblasti životního prostředí a principy udržitelného rozvoje v globálním měřítku. Navrhuje opatření k dosažení rovnováhy mezi spotřebou (která je zbytečně nadměrná), populací a kapacitou Země, které dopomůžou k odstranění chudoby ve světě a zastavení

³ MOLDAN, B. *Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Svazek II*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 1996. ISBN 80-7078-380-X.

⁴ Je známa také pod názvy zpráva Brundtlandové nebo Tokijská deklarace.

⁵ CENIA. *Udržitelný rozvoj*. [online]. © 2012 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB)

devastace životního prostředí. Dodnes slouží jako základní doporučení pro hospodářský růst a pokrok. Dokument se neobrací pouze na vlády a veřejné instituce, ale ve zvláštní kapitole také apeluje na jednotlivce (podnikatele, vědce, ženy, děti i mládež), aby změnili vzorce chování svého životního stylu a zejména spotřeby tak, aby byla v souladu s trvale udržitelným rozvojem a stala se více odpovědnou. Následně byl v roce 1993 ustanoven výbor OSN pro trvale udržitelný rozvoj.

V červnu roku 1997 se v New Yorku konalo zvláštní zasedání valného shromáždění OSN Rio+5 (Summit Země II), které mělo za cíl zhodnotit pokrok v realizaci záměrů stanovených Agendou 21. Zde byl také přijat program pro pokračování v implementaci Agendy 21.

Dalším významným celosvětovým mezníkem, který navazoval na Agendu 21 byl Světový summit o udržitelném rozvoji (Rio + 10), který se konal v roce 2002 jihoafrickém Johannesburgu. Summit měl za cíl zhodnotit globální změny v oblasti životního prostředí a lidské společnosti, které nastaly od r.1992. Na Summitu byla dále rozvíjena koncepce udržitelného rozvoje. Výsledkem summitu byl Implementační plán o udržitelném rozvoji, který říká, že udržitelný rozvoj má zajistit rovnováhu mezi třemi pilíři a to ekonomickým, sociálním a environmentálním, a že ústředním pojmem je kvalita života, nikoliv životní prostředí či ekonomický rozvoj. V témže roce se uskutečnila celosvětová konference o šetrném cestovním ruchu v Kanadě v Québecu a rok 2002 byl vyhlášen Mezinárodním rokem ekoturistiky. Zde byla sepsána Deklarace o ekoturismu, která definovala, co je environmentálně šetrná a turistika. V roce 2002 proběhla také Konference v Kapském městě (Cape Town Conference) o odpovědném cestovním ruchu v destinacích, kde byl definován pojem odpovědný cestovní ruch.

V New Yorku každoročně zasedá Komise pro udržitelný rozvoj (CSD), jejímž cílem je pravidelné zhodnocení a naplňování závazků udržitelného rozvoje domluvených na konferenci v Rio de Janeiru.⁶

⁶ CENIA. *Archiv konferencí a seminářů k MA21 v zahraničí*. [online]. © 2012 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: [http://www.zelenenakupovani.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFHXLDSX](http://www.zelenenakupovani.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFHXLDSX)

2 VYMEZENÍ POJMŮ Z OBLASTI ODPOVĚDNÉHO CESTOVÁNÍ

Protože v následujících kapitolách budou používány termíny a pojmy z oblasti odpovědného cestovního ruchu, je třeba si nejdříve ujasnit jejich obsah a významy. V české a zahraniční literatuře a v internetových zdrojích se setkáváme s mnoha pojmy, které obsahově spadají do významu odpovědného cestovního ruchu, jejich popis a zejména dělení na jednotlivé formy cestovního ruchu není vždy jednotné. Tato kapitola uvádí výčet a popis většiny pojmů – druhů a forem cestovního ruchu, které mají alespoň minimální pozitivní environmentální, socio-kulturní a ekonomické dopady. Základním pojmem, který zahrnuje všechny možnosti odpovědnosti (environmentální, sociální a ekonomickou), je trvale udržitelný cestovní ruch. Další druhy a formy cestovního ruchu se odvíjí buď od některého z principů trvale udržitelného rozvoje s rozdílnými dopady, některé jsou šetrné pouze k životnímu prostředí, jiné se snaží o propojení všech pilířů udržitelného rozvoje - environmentálního, socio-kulturního i ekonomického. Ve významu odpovědného cestování se nejvíce setkáváme s pojmy „udržitelný“, „odpovědný“, „zelený“, „šetrný“ a „měkký“ cestovní ruch, jejich význam je velmi podobný. Všechny následující uvedené druhy a formy cestovního ruchu se dají popsat těmito slovy jako „udržitelný“, „odpovědný“, „zelený“, „šetrný“ a „měkký“.

CREST (Center for responsible travel)⁷ v roce 2009 zkoumal terminologii z oblasti odpovědného cestovního ruchu na webových stránkách touroperátorů v angličtině. Nejčastěji používaným termínem je „odpovědný“, který používá 32,7% touroperátorů, následoval „udržitelný“ (7,5%), „ekologický a ekoturismus“ (5,6%), „etický (3,7%), „fair trade“ (3,7%).⁸

⁷ CREST (Center for responsible travel) je nezisková organizace při Stanfordské univerzitě jejíž cílem je propagace a výzkum v oblasti odpovědného cestování.

⁸ *Market for responsible tourism products*. Neederland: SNV, 2009. ISBN 978-90-77821-29-9. Dostupné z:
<http://www.responsibletravel.org/resources/documents/reports/The%20Market%20for%20Responsible%20Tourism%20Products.pdf>

2.1 Trvale udržitelný cestovní ruch

Principy trvale udržitelného cestovního ruchu vychází z koncepce trvale udržitelného rozvoje, jehož principy se aplikovaly i na odvětví cestovního ruchu. Trvale udržitelný cestovní ruch vymezují různé definice. Definice dle World Tourism Organization (UNWTO) říká, že udržitelný cestovní ruch je takový, který plně zohledňuje současné a budoucí ekonomické, sociální a environmentální dopady, řeší potřeby návštěvníků, průmyslu, životního prostředí i hostitelské komunity. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu i metody řízení se dají použít pro všechny formy cestovního ruchu včetně masového. Principy trvalé udržitelnosti se vztahují na environmentální, ekonomické a sociálně-kulturní aspekty rozvoje cestovního ruchu (tzv. tři pilíře udržitelnosti). Stanovení rovnováhy mezi těmito pilíři zaručí jeho dlouhodobou udržitelnost.

K zajištění udržitelného cestovního ruchu je třeba:

1. Zajištění optimálního využití přírodních zdrojů, které představují klíčový prvek v rozvoji cestovního ruchu, zajištění základních ekologických procesů a pomoc při zachování přírodního dědictví a biodiverzity.
2. Respekt k sociálně-kulturní autentičnosti hostitelských komunit, zachování jejich kulturního dědictví a tradičních hodnot a přispět k mezikulturnímu porozumění a toleranci.
3. Zajistit životaschopné dlouhodobé ekonomické operace, které poskytují sociálně-ekonomické výhody pro všechny zúčastněné strany a jsou spravedlivě distribuovány včetně zajištění stability zaměstnání a příjmových příležitostí a sociálních služeb pro hostitelské komunity tak, aby přispěly ke zmírnění chudoby.

Zajištění udržitelného cestovního ruchu je nepřetržitý proces, který vyžaduje informovanou účast všech zúčastněných stran, jakož i silné politické vedení tak, aby bylo dosaženo shody. Udržitelný cestovní ruch by měl také udržovat vysokou úroveň spokojenosti turistů a zajistit jim smysluplnou zkušenost při cestování a zvyšovat jejich povědomí v otázkách udržitelnosti a odpovědnosti při cestování.⁹

⁹ UNWTO. *Sustainable Development of Tourism. Definition*. [online]. 2005 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>

Další definice trvale udržitelného cestovního ruchu dle Výkladového slovníku cestovního ruchu (Zelenka, Pásková) uvádí, že „*Udržitelný cestovní ruch (nepřesně též udržitelná turistika) = cestovní ruch, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí.*“¹⁰

Dle environmentálního vymezení normy EU je udržitelný cestovní ruch „...*koncepce rozvoje a plánování cestovního ruchu, jehož cílem je ochrana a zachování životního prostředí ve všech jeho aspektech a respektování životního stylu místních obyvatel.*“¹¹

Holistická definice udržitelného cestovního ruchu říká, že udržitelný cestovní ruch je takový „...*cestovní ruch, kdy aktivity a služby poskytované návštěvníkům a vlastní aktivity návštěvníků ovlivňují přírodní a životní antropogenní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek pouze v takové míře a kvalitě, která neobnovitelně negativně nemění globální ani lokální životní prostředí, místní komunitu a biosféru jako celek a neomezuje tak možnost využití cestovním ruchem a další antropogenní využití destinace v budoucnosti, stejně jako funkce biosféry.*“¹²

Ekonomicko-environmentální vymezení udržitelného cestovního ruchu dle WTO zní: „*Schopnost destinace udržet si potenciál konkurence v soutěži s novými, historicky méně využívanými destinacemi, přitáhnout první i opakované návštěvy, podržet si kulturní jedinečnost, být v rovnováze s životním prostředím.*“¹³

2.2 Odpovědný cestovní ruch a odpovědné cestování

Definice odpovědného cestovního ruchu říká, že odpovědný cestovní ruch (responsible tourism) je takový „*cestovní ruch, při jehož realizaci jeho organizátoři i účastníci vymezují a respektují svou odpovědnost ve vztahu k přírodnímu dědictví, kulturnímu dědictví, k místní komunitě.*“¹⁴

¹⁰ PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch-výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. s.302.

¹¹ *Tamtéž.*

¹² *Tamtéž.*

¹³ *Tamtéž.*

¹⁴ PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch-výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. s.201.

V roce 1989 přijala WTO termín „odpovědný turismus“ (responsible tourism) místo termínu „alternativní turismus“ (alternative tourism), který měl do té doby význam opačný k masovému turismu.¹⁵

Odpovědný cestovní ruch definovala v roce 2002 deklarace z Konference o odpovědném cestovním ruchu v Kapském městě „Cape Town Declaration“. Hlavními zásadami odpovědného cestování by měla být ohleduplnost k životnímu prostředí, kulturním zvyklostem a místní ekonomice. Minimalizace negativních dopadů na ekonomiku, přírodní a sociální prostředí. Odpovědné cestování má mít ekonomické přínosy pro místní obyvatele, zvyšovat životní úroveň hostitelských komunit, zlepšovat jejich pracovní podmínky. Zapojuje místní obyvatele do rozhodnutí, která ovlivňují jejich životy a životní šance. Pozitivně přispívá k ochraně přírodního a kulturního dědictví, k zachování světové rozmanitosti. Turistům má poskytnout příjemné zážitky, větší porozumění místním lidem a místním kulturním, sociálním a environmentálním otázkám. Vytváří respekt mezi turisty a lidmi z hostitelské komunity a obnovuje místní hrdost a sebevědomí. Jen tak je možné zmírňovat dopady masového turismu na životní prostředí a společnost. Odpovědné cestování vytváří pro lidi lepší místo k životu i k návštěvě. Všechny formy cestovního ruchu se mohou stát odpovědnými, nicméně odpovědnost musí převzít všichni - vlády, podnikatelé v cestovním ruchu i samotní turisté.¹⁶

Alternativní formy odpovědného cestování mohou být například pro-poor turismus, jehož výsledkem je benefit pro chudé lidi v navštívené lokalitě.¹⁷ Přírodní turismus je jakákoliv forma turismu, která se odehrává v bezprostředním kontaktu s přírodou. Při komunitární turistice jsou turisté z vyspělých zemí ubytováni v chudém regionu ve vesnickém prostředí, kde pomáhají vesničanům s pěstováním plodin a učí se jejich tradicím. Voluntaristika je taková forma turismu, při níž se neplatí za pobyt, ale člověk si vše odpracuje, tak pomáhá místní komunitě, zejména v rozvojových zemích, například stavbou školy nebo jako učitel či lékař v Africe. Při nezávislém cestování cestovatel nevyužívá služby cestovních kanceláří a agentur. Jde o cesty

¹⁵ HALL, D. , BROWN, F. *Tourism and Welfare. Ethics, Responsibility and Sustained Well-being*. 1st edition. UK: Biddles Ltd, King's Lynn, 2006. ISBN 1-84593-066-5.

¹⁶ The International Centre for Responsible Tourism. *Responsible Tourism*. [online]. © 2013 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.icrtourism.org/responsible-tourism/>

¹⁷ *Pro Poor Tourism*. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.propoortourism.info/>

s rodinou nebo přáteli, vyhledává obvykle levné ubytování (ne v mezinárodních hotelových komplexech), na cesty se vydává i autostopem.

Spornější z hlediska odpovědného cestování může být dobrodružný turismus, který se realizuje v přírodě a jeho aktivity obsahují napětí a adrenalin. Cílovými destinacemi bývají například Himaláje, Antarktida, Amazonské pralesy atd. Může být realizován buď individuálně nebo pomocí organizovaných zájezdů cestovních kanceláří (malé skupiny s průvodcem) do exotických destinací. Aby tento druh cestovního ruchu spadl pod název odpovědné cestování, musí platit, že se při takových cestách chováme dle etiky šetrného cestování. Pod dobrodružný turismus patří i aktivity orientované na náročný sportovní výkon jako horolezectví, cyklistika, lezení do jeskyň, rafting na divokých řekách, trekking, extrémní lyžování, potápění, surfování, yachting, rybolov, paragliding, parašutismus a další. U těchto aktivit je však již mnohdy sporné, zda jsou environmentálně šetrné.

Odpovědný může být do určité míry i masový cestovní ruch a to v takovém případě, kdy turisté při jeho výběru i v průběhu dovolené myslí a jednají odpovědně a snaží se minimalizovat jak environmentální, tak sociálně-kulturní i ekonomické dopady v cílové destinaci.

2.3 Měkký a tvrdý cestovní ruch

Měkký cestovní ruch (soft tourism) je takový druh cestovního ruchu, který minimalizuje vlivy nežádoucích aktivit spojených s cestovním ruchem na místní komunitu a životní prostředí při maximálním zapojení místních zdrojů (know-how, suroviny, lidé, tradice) a malokapacitní cestovní ruch.

Tvrdý cestovní ruch (hard tourism) je opakem měkkého, je to označení pro masový cestovní ruch, který nebere ohled na životní prostředí ani na sociální a kulturní dopady.¹⁸

¹⁸ PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch-výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002.

Tabulka 1: Měkký a tvrdý cestovní ruch

Atributy	Měkký cestovní ruch	←-----	-----→	Tvrdý cestovní ruch
Socio-kulturní vazby	Silné	Významné	Omezené	Slabé
Vazba na místní podnikatele	Silná	významná	Omezená	Slabá
Vlastnictví, pracovní síly	Místní	Převážně místní	Převážně externí	Externí (zahraniční)
Negativní environment. dopady	Omezené	Rozmanité, avšak omezené	Rozmanité	Významné
Měřítko, rozsah	Malé	Malé/střední	Střední/velké	Velké
Produkt	Místně specifický			Standardizovaný
Příklad	Ubytování na statku	Malý hotel / penzion	Národní hotelový řetězec s regionálně specifickým produktem	Národní / mezinárodní hotelový řetězec

Zdroj: SNOWDON, P., SLEE, B., FARR, H. In: PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Vlivy cestovního ruchu na přírodní a antropogenní prostředí, konkrétní pozitivní i negativní příklady, SWOT analýza. Masový a individuální cestovní ruch*. [online]. [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: http://ucr.uhk.cz/documents/Vlivy_CR_na_prirodni_socio_kulturni_prostredi_Uvod/predn/vlivy_CR.pdf

S ideou měkkého (nového) turismu přišel futurolog Robert Jungk v roce 1990, který také charakterizoval rozdíly mezi měkkým a tvrdým turismem z hlediska způsobu cestování. Měkký turismus postavil jako kontrast k tvrdému masovému cestování. Lze

ho interpretovat i jako výsledek rostoucí ochoty lidí zřící se civilizačních vymožeností ve prospěch přírody a obyvatel z hostitelských zemí.¹⁹

Tabulka 2: Měkký a Tvrdý turismus

MĚKKÝ TURISMUS	TVRDÝ TURISMUS
Masové cestování	Individuální, rodinné cesty, cesty s malou skupinou přátel
Málo času	Dost času
Rychlé dopravní prostředky	Přiměřené a pomalé dopravní prostředky
Daleko	Blízko
Pevný program	Spontánní rozhodnutí podle situace
Řízení zvenku (cestovní kancelář)	Řízení zevnitř
Importovaný styl života	Styl života blízký dané zemi
„paměťhodnosti“	Zážitky
Pohodlně a pasivně	S úsilím a aktivně
Žádná nebo malá duševní příprava	Příprava vztahující se k dané zemi
Bez znalosti domácího jazyka	Se znalostí domácího jazyka
Pocit převahy	Radost z učení se od domácích
Nákupy „shopping“	Přivést dárky hostitelům
Suvenýry	Vzpomínky, nové zážitky, kresby
Prospekty a pohlednice	Malby
Zvědavost	Takt
hlasitý	tichý

Zdroj: LIBROVÁ, H. *Pestří a zelení (kapitoly dobrovolné skromnosti)*. 1. vyd. Brno: VERONICA, Hnutí DUHA, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

¹⁹ LIBROVÁ, H. *Pestří a zelení (kapitoly dobrovolné skromnosti)*. 1. vyd. Brno: VERONICA, Hnutí DUHA, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

2.4 Zelený cestovní ruch

Z hlediska přístupu k přírodnímu a kulturnímu prostředí lze cestovní ruch rozdělit na zelený cestovní ruch, který upřednostňuje šetrný vztah k životnímu prostředí a „motivační“ cestovní ruch (sportovní, náboženský, vzdělávací, kulturní, zdravotní a dobrodružný), kdy je zájem dán spíše vnitřními potřebami než zájmem o životní prostředí. Zelený cestovní ruch se dělí na ekoturistiku v chráněných lokalitách a venkovskou turistiku, která se dále dělí na vesnickou turistiku, agroturistiku, ekoagroturistiku a chataření a chalupaření.²⁰

Venkovský cestovní ruch je forma cestovního ruchu, která odpovídá principům trvale udržitelného rozvoje. Je to turistika provozovaná na venkově a mimo oblasti rekreačních a turistických center. Jedná se o vícedenní pobyt s ubytováním (v soukromí nebo menších ubytovacích zařízeních, kde je komorní, téměř rodinné zázemí) a s rekreačními aktivitami (pěší turistika, cykloturistika, projížďky na koni, péče o domácí zvířata, konzumace doma vyrobených potravin atd.) na venkově. Přitažlivost tohoto druhu cestovního ruchu je založena na aspektech venkovského života – čistý vzduch, tichá krajina, pracovní aktivity, zvyky, folklór atd. Subprodukty venkovského cestovního ruchu jsou agroturistika, ekoagroturistika a vesnická turistika – chataření a chalupaření.²¹

Agroturistiku provozují farmáři, kdy nabízejí pobyt na svých farmách, který jim slouží jako vedlejší finanční zdroj. Jde o rekreační pobyt přímo na farmě s možností zúčastnit se hospodářských prací, které souvisejí se zemědělskou výrobou a chovem zvířat. Je zde možnost nákupu domácích výrobků, které se vyrábí přímo na farmě, jako je mléko, tvaroh, sýr, vejce nebo čerstvé zeleniny a ovoce. Hosté se seznámí s chodem hospodářství a navrací se tak k přírodě. Součástí bývá i možnost vyjížďky na koních, lov zvěře, rybaření atd.

Ekoagroturistika je stejná jako agroturistika, provozuje se na farmě, ale vlastní certifikát ekologického zemědělství. Hosté se tak mohou seznámit s postupy pěstování plodin, které nepoužívají syntetická hnojiva. A také s přirozeným přístupem k chovu

²⁰ INSTITUT OBCHODU A CESTOVNÍHO RUCHU. *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí*. [online]. 2006 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf

²¹ *Tamtéž*.

zvířat. Všechny takové produkty podléhají přísné kontrole a pak mohou používat ochrannou známku BIO.

Další odpovědnou formou zeleného cestovního ruchu je ekoturismus, který je občas zaměňován s pojmem „odpovědný“.

2.4.1 Ekoturismus

Pro ekoturismus či ekoturistiku existuje celá řada definic, které lze najít v literatuře i v internetových zdrojích. V roce 1990 byl definován ekoturismus Mezinárodní společností pro ekoturismus (TIES) jako odpovědné cestování do přírodních oblastí, při kterém se chrání životní prostředí a které zlepšuje úroveň místních obyvatel. Pro podmínky České republiky je vhodná definice ekoturismu jako *...formy zodpovědného cestování do přírodních oblastí, která si klade za cíl minimalizaci negativních vlivů CR na ŽP a společnost, která dále přispívá k financování chráněných oblastí a která slouží jako zdroj příjmů pro místní obyvatelstvo.*²²

Základní principy ekoturismu jsou obsaženy v Programu Organizace spojených národů pro životní prostředí (UNEP). Ekoturismus byl deklarován na konferenci v Québecu v roce 2002 jako forma udržitelné turistiky založené na následujících principech:

- Minimalizovat negativní dopady na přírodní a kulturní dědictví, které by mohly zničit destinaci.
- Při plánování, rozvoji a působnosti zdůraznit a zahrnout potřeby místní domorodé komunity a přispívat k jejich blahobytu a tím minimalizovat chudobu. Maximalizovat ekonomické benefity hostitelské země.
- Vzdělávat návštěvníky o významu zachování přírodního a kulturního dědictví.
- Ujistit se, aby turistický rozvoj v destinaci nepřesáhl limity únosné kapacity prostředí, k minimalizaci negativních dopadů provádět dlouhodobé monitorovací programy.

²² MOUREK, D. *Cestovní ruch a životní prostředí*. [online]. 18. 5. 2005 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/projekty/sdcz/moduly/3E/s01.pdf>

- Ekoturismus je vhodný pro nezávislé cestovatele i pro organizované zájezdy avšak malých skupin.
- Spoléhat na infrastrukturu, která byla vytvořena v harmonii s přírodním prostředím, minimalizovat používání fosilních paliv, zachovávat místní flóru a faunu.²³

V současné době pojem ekoturistika nabyl přesnějšího významu, je řazena do alternativních forem cestovního ruchu, který má za cíl nepoškozovat přírodní prostředí, podporovat místní ekonomiky a respektovat místní kultury. Je opakem a reakcí na masové destruktivní formy turismu a je velmi rychle rostoucí formou cestovního ruchu.²⁴

Ekoturismus lze považovat za formu odpovědného cestování, kdy ekoturisté navštěvují přírodní oblasti a rezervace, kulturní památky a akce, národní parky a snaží se cestovat takovým způsobem, aby nenarušovali cestovním ruchem životní prostředí ani život místní komunity, cestují s respektem k přírodnímu prostředí a kulturnímu dědictví a chovají se spotřebitelsky odpovědně, t.j. podporují recyklaci, chovají se energeticky úsporně a snaží se vytvářet ekonomické příležitosti pro místní komunity (např. nákupem místních výrobků a služeb).

Pod ekoturismus se řadí více než 80 různých aktivit, které mají i relativně malý vliv na ekosystémy jako je pěší turistika, fotografování, jízda na kajaku, cykloturistika, montanistika, pozorování voně žijících živočichů a rostlin, a další.²⁵

Buckley (2009) vytvořil přehled termínů vztahujících se k ekoturismu, jsou to zelený cestovní ruch, což byl jeden z prvních termínů, který je synonymem pro ekoturismus, ale v podstatě nikdy nebyl přesně definován. Dále alternativní cestovní ruch, tento termín se používá v akademické literatuře pro odlišení od masového turismu. Je to každý druh cestovního ruchu, který je organizován v malých či speciálních skupinám a jeho produkty se běžně neobjednávají prostřednictvím cestovní kanceláře či agentury.

²³ WOOD M. *Ecotourism: Principles, Practises & Policies for sustainability*. 1st edition. Paris: UNEP, 2002. ISBN 92-807-2064-3.

²⁴ FENNELL, David A. *Ecotourism: an introduction*. 2nd edition. New York: Routledge 2006. ISBN 0-415-30364-8.

²⁵ PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch-výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002. s.75.

K ekoturismu se vztahuje i termín odpovědný cestovní ruch, udržitelný cestovní ruch, přírodní cestovní ruch (pokrývá všechny typy cestovního ruchu, které nenarušují životní prostředí), wildlife tourism (cestovní ruch zaměřený na pozorování divokých zvířat), dobrodružný cestovní ruch, kulturní cestovní ruch, venkovní cestovní ruch (všechny formy cestovního ruchu, které se uskutečňují ve venkovním prostředí).²⁶

Pod ekoturismus spadá i geoturismus. Geoturismus je perspektivní aktivitou v oblasti udržitelného cestovního ruchu a je provozován v národních a evropských geoparcích respektive geoparcích UNESCO. V rámci UNESCO vznikla iniciativa, která se zabývá zachováním a využíváním geologického dědictví. Geoparky jsou území, kde se nachází výjimečné geologické lokality, které poskytují informace o vývoji a vlastnostech zemské kůry, pro tento jev byl zaveden termín geotop. Mezi geotopy patří odkryvy hornin, zvláště tam, kde se nacházejí vzácné fosilie rostlin a živočichů, přírodní jevy neživé povahy a výjimečné krajinné fenomény. Péče o geotopy souvisí s ochranou ohrožených živočichů a rostlin. S péčí o geoparky souvisí i celkový udržitelný rozvoj regionu, udržitelné využívání hodnot území k všestrannému a vyváženému rozvoji obcí. Na území geoparků se provozují aktivity cestovního ruchu, které mají v regionu tradiční význam a jsou šetrné k přírodě jako řemesla, ekologické zemědělství, ubytování ve venkovském stavení, tradiční doprava – koňská spřežení, úzkokolejná železnice, atd. Návštěvník si může tyto aktivity vyzkoušet. Na území se provozuje pouze šetrný cestovní ruch, který nesmí sklouznout do masové univerzalizující podoby.²⁷

2.5 Šetrná turistika

Dalším pojmem vztahujícím se k významu odpovědného cestovního ruchu je šetrná turistika případně ekologicky šetrná turistika. Hlavním principem šetrné turistiky je snaha o udržitelnost. Respektuje přírodní prostředí i místní komunity a zaměřuje se na kvalitu zážitku. Ekologicky šetrný turismus je aktivita, která je šetrná k životnímu

²⁶ BUCKLEY, R. *Ecotourism: Principles and Practices*. 1st edition. Cambridge: 2009. ISBN 978-1-84593-457-6.

²⁷ PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2.vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

prostředí, má minimální ekologické dopady a dlouhodobé ekonomické přínosy a přírodní i kulturní hodnoty území zůstávají zachovány pro další generace.²⁸

Ze základních forem šetrné turistiky lze vyjmenovat pěší turistiku, cykloturistiku, vodáckou turistiku, hipoturistiku při níž jde o pobyt v přírodě při jízdě na koňském hřbetě. Dále kulturní turistiku, která je zaměřena na poznávání místní kultury a kulturních památek, kulturně-archeologickou (návštěva archeologických zajímavostí), kulturně-architektonickou turistiku (návštěva architektonických zajímavostí). V rámci historické a historicko-vojenské turistiky se cestuje do míst, kde se stala nějaká významná historická respektive válečná událost (např. bitevní pole). Montanistika zahrnuje návštěvy hornických oblastí a nalezišť s možností sběru minerálů, zkamenělin a nerostů. Železniční turistika je cestování po železnici, cestování historickými parními lokomotivami, poznávání železničních zajímavostí a vlaků jako technických a historických památek. Při turistice za technickými památkami se navštěvují historické technické památky a díla, jako např. přehrady, plavební kanály, mlýny, elektrárny. Regionální nebo krajová turistika je turistika zaměřená na poznání a objevování specifík regionu, nejen přírody a krajiny, ale i specifčnosti regionu např. sklářství, vinařství apod.²⁹

²⁸ PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2.vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

²⁹ BRODSKÝ, K. a kol. *Maximalizace potenciálu chráněných krajinných oblastí a národních parků v cestovním ruchu*. . [online]. 2006 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/d05fdc33-7921-42ac-9f88-275926c20be4/GetFile39.pdf>

3 MASOVÝ CESTOVNÍ RUCH

Cestovní ruch zaznamenal v druhé půli 20. století prudký rozvoj a stal se významným hospodářským odvětvím v globální ekonomice. V 50. letech vycestovalo do zahraničí 25 miliónu turistů, v roce 2010 to byla již téměř miliarda (935 miliónů), roku 2020 dle prognózy dosáhnou počty turistů 1,56 miliardy a nejnovejší prognóza UNWTO z roku 2011 počítá se zvýšením počtu turistů na 1,8 miliónu do roku 2030.³⁰ Počty turistů se zvyšují s rostoucím množstvím volného času, lidé jsou ochotni investovat do cestování více peněz, doprava se zlevňuje, zejména letecká a stala se v posledních letech dostupnou pro široké masy lidí. Komfort při cestování může být vysoký a tak se na cesty vydává stále větší a větší množství lidí.

Počátky masové cestování lze spojit s prvními náboženskými poutěmi a festivaly, kterých se účastnilo velké množství lidí a k jejich realizaci byla zapotřebí infrastruktura jako cesty, ubytovací zařízení, stáje apod. Ne všichni účastníci byli motivováni jen zbožností, na svých cestách rádi nakupovali, kupovali suvenýry v podobě svatých obrázků či jiné relikvie a v okolí hlavních kostelů bylo turistům nabízeno mnoho různých služeb.³¹

Růst turismu motivovaného rekreací začal v 19. století, kdy cestovní ruch představoval i ekonomický potenciál a počaly vznikat jeho první organizované formy. Masová vlna turismu přišla v 60. letech minulého století z důvodu rostoucího volného času a bohatství lidí z vyspělých zemí světa, kteří však měli pochopitelné požadavky na komfort, jelikož cestovali zejména za účelem rekreace a oddechu. Tím počala devastace geografických cílů, příkladem může být devastace nejstarších rekreačních oblastí světa a to Středomoří a Alp, kde je krajina navždy poznamenána necitlivým budováním sjezdovek, lyžařských areálů, sportovišť, hotelů, zábavních zařízení, silnic a parkovišť. V druhé polovině 60.let začal masový příliv turistů do rozvojových zemí a protože byl záležitostí bohatých evropských a amerických vrstev, byl zpočátku považován za příznivý ekonomický faktor pro rozvojové země. Nicméně již v 70.letech se ukázaly jeho devastující vlivy.

³⁰ UNWTO. *International tourists to hit 1.8 billion by 2030*. [online]. 11.10.2011 [cit. 2013-01-16].

Dostupné z: <http://media.unwto.org/en/press-release/2011-10-11/international-tourists-hit-18-billion-2030>

³¹ ARAMBERRI, J. *Modern Mass Tourism*. 1st edition UK: Emerald Group Publishing Limited, 2010. ISBN 978-1-84855-238-8.

Masový turismus je tedy turismus západního stylu, tzv. tvrdý konzumní turismus a až do současné doby je nejrozšířenější formou turismu. Je spojen s komfortem, na který jsou zvyklí západní konzumenti a kterého se nejsou ochotni vzdát při svých cestách. A tak se vše upravuje k jejich pohodlí. V rozvojových zemích vznikají turistická centra často pouze pro tento účel, staví se letiště dle západního standardu, budují komunikace do hotelů, a to vše si vyžádá zplanýrování části území. Z turistů mnohdy profituje jen malá část místních obyvatel, největší zisk mají zahraniční investoři. Turistická oblast vznikne rychle a stejně rychle je schopna zlikvidovat národní svéráz regionu, který se tvořil po tisíciletí. Vytvoří sice mnoho pracovních příležitostí pro místní obyvatele, ale při odlivu turistů např. v důsledku přírodní katastrofy či politické nestability jsou následky pro místní komunitu devastující. Zůstanou jen lidé bez práce a zpustlá krajina. Nicméně i tam, kde turistický průmysl dobře funguje má negativní následky na místní kulturu – suvenýry se vyrábějí ve velkém pouze za účelem prodeje turistům, tradice (hudba, tanec, oděvy,..) se předvádějí na požádání bohatým turistům za účelem jejich zábavy, vymizí jejich autenticita a pravý účel. A konzumní západní turisté se velmi často chovají s nadřazeností vlastní kultury a nerespektují zvyky místních obyvatel.³²

Masový turismus má dopady i na životní prostředí, vždy je spojen s dopravou a to zejména leteckou, která je nejméně šetrná a nese s sebou značné znečištění ovzduší. Turisté zvyšují produkci odpadu v oblasti a v rozvojích zemích je častá neexistence zařízení na jeho likvidaci. Turisté mají také zvýšené nároky na spotřebu energie a vody, než je v oblastech s nedostatkem pitné vody běžné. Hotelové komplexy potřebují zalévat trávníky, vyměňovat vodu v bazénech a voda se pak nedostává například na zavlažování polí.

Hlavními faktory motivace k cestování jsou odpočinek, únik od všednosti, poznávání nového a pobyt v přírodě.³³ Turisté proto vyžadují ekologicky čisté a kulturně hodnotné prostředí a nakonec pak sami odmítají jezdit do turismem zničených destinací, a tak se masový turismus šíří do dalších turismem nezasazených oblastí, které opět dále devastuje.

³² LIBROVÁ, H. *Pestří a zelení (kapitoly dobrovolné skromnosti)*. 1. vyd. Brno: VERONICA, HNUTÍ DUHA, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

³³ WOODSIDE, A., Martin, D. *Tourism Management. Analysis, Behaviour and Strategy*. UK: Biddles, Kings Lynn, 2008. ISBN 978-1-84593-323-4.

3.1 Negativní vlivy cestovního ruchu

Vlivy cestovního ruchu na životní a okolní prostředí mohou být klasifikovány podle rozsahu jejich dopadu dle geografického měřítka na globální, národní, regionální a lokální, dle časového měřítka mohou být dopady krátkodobé či dlouhodobé a dle charakteru změny vratné (dočasné) či nevratné (trvalé). Cestovní ruch má negativní dopady ve třech oblastech a to na přírodně-krajinné životní prostředí, sociálně-kulturní prostředí a ekonomické prostředí.

V zahraniční literatuře se negativní dopady cestovního ruchu na životní prostředí označují pojem „turistické znečištění“ („tourist pollution“). Turistické znečištění je souhrn dopadů změn, které jsou vyvolané cestovním ruchem, jde zejména o stres vyvolaný velkým množstvím návštěvníků, akulturace, fyzické znečištění životního prostředí atd. V případě divokého a neřízeného rozvoje cestovního ruchu v regionu mohou negativní vlivy převážit a jako následek vyloučit další rozvoj cestovního ruchu respektive zapříčinit odliv návštěvníků.³⁴

Dalšími negativními dopady cestovního ruchu na životní prostředí jsou emise, eroze, zavlečení nepůvodních druhů a poškozování přírodních hodnot a biodiverzity (biologické rozmanitosti). Emise je procesem uvolňování látek, které znečišťují životní prostředí. Cestovní ruch představuje jak přímý zdroj emisí díky využívání dopravy, tak i nepřímý a to zejména při výstavbě a provozu zařízení cestovního ruchu. Erozí se rozumí proces narušování přírodního povrchu větrem, vodou a sněhem a živých organismů a to včetně člověka (sešlapem).

Vlivy cestovního ruchu na socio-kulturní prostředí se neprojevují tak zřetelně a jsou obtížně měřitelné. Jde například o ztrátu *genia loci* (původní jedinečné atmosféry místa), stres místních obyvatel z vysoké návštěvnosti, akulturace. Negativními sociálními efekty jsou demonstrační efekt (místní obyvatelé napodobují vzorce chování návštěvníků), dualizace společnosti (chudí a bohatí, kteří profitují z cestovního ruchu), marginalizace obyvatel (vytlačení místních obyvatel z částí sídel) a turistická iritace (vztah místních obyvatel k cestovnímu ruchu). Etnickými efekty jsou etnocida (vyhlazování prvků typických pro místní kulturu vlivem globalizace) a xenofobie (strach místních obyvatel z cizinců). Kulturními efekty se rozumí akulturace (místní

³⁴ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

obyvatelé přijímají prvky „vyspělejší“ západní kultury), inscenizace (předvádění tradic turistům na objednávku), folklorizace (umělé ožívování kultury). To vše souvisí s komercializací a komodifikací zdrojů, kdy se primární zdroje zařadí do nabídky cestovního ruchu masově, ztrácí svoji autentičnost a jedinečnost a nakonec dostávají formu stereotypu (stereotypizace kultury). Nakonec nelze zapomenout ani na vandalismus turistů, kteří sami poškozují kulturní hodnoty.

Negativní vlivy cestovního ruchu na ekonomiku spočívají v nerovnoměrném rozdělení příjmů, posilují sociální nerovnoměrnost v destinaci a bývají často odváděny mimo destinaci (mezinárodními firmami) a dále v sezónnosti. Urbanistické efekty spočívají ve vytváření a rozvoji turistických ghett.³⁵

3.1.1 Environmentální dopady cestovního ruchu

S rostoucími a stále se zlevňujícími a dostupnějšími možnostmi letecké dopavy se stalo mnoho ekologicky křehkých destinací lehce dostupnými a tím rostou i obavy o jejich zachování. Cestovatelé z vyspělých zemí se snaží kopírovat vlastní vysoce spotřební životní styl a chování v cílových destinacích a tím vytvářejí tlak na místní ekosystémy a zdroje.³⁶

V takových případech, kdy míra návštěvníků destinace překročí únosnou míru, ztrácí životní prostředí schopnost vypořádání se s nadměrným využíváním, což vede k oslabení ekosystémů nebo dokonce i k jejich nenávratnému zničení. Nejvíce devastujícími vlivy na prostředí je nadměrné využívání přírodních zdrojů a znečišťování přírodního prostředí nadměrnými emisemi, erozí a fyzické znečišťování.³⁷

Cestovní ruch vytváří emise dopravními aktivitami a to nejvíce při letecké dopravě a automobilové dopravě, dále ubytovacími, stravovacími a dalšími zařízeními, které spotřebovávají zvýšené množství energie z fosilních paliv. Odhaduje se, že asi 5%

³⁵ PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2.vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

³⁶ MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers: Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0.

³⁷ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

všech emisí je tvořeno cestovním ruchem, z toho 75% připadá na dopravu (40% na leteckou a 32% na silniční) a 21% na ubytování (zejména klimatizace a vytápění).³⁸

Zvýšená návštěvnost turistických destinací v období sezóny má za následek zhoršení smogové situace, zejména při hromadných odjezdech a příjezdech na dovolenou jak ve zdrojových destinacích, tak v destinacích cílových.

V místech vysoké návštěvnosti se projevuje také znečišťování vody v důsledku nedostatečného napojení na čističky odpadních vod (splaškové vody) a znečištěné vody v okolí pláží, dále fyzické znečištění prostředí a půdy a to zejména odpadky, exkrementy a komunálním odpadem. Významným problémem je zvýšená produkce odpadu a jeho netřídění, nerecyklování, vytváření nelegálních skládek, případně vypouštění odpadu do moře. Všechny turistické aktivity by tak měly být efektivně provázány s odpadovým hospodářstvím.

V přetížených oblastech lidé svými aktivitami zrychlují přirozenou erozi (přirozený proces narušování zemského povrchu působením větru, vody a sněhu) a to obroušování povrchu památek pomocí chůze a doteků, rozšiřování a prohlubování cest a prošlapávání nových cest, kdy se návštěvníci nedrží vyznačených tras a cest. Jako jeden z indikátorů negativních dopadů cestovního ruchu slouží míra sešlapu vegetačního krytu, což je nebezpečné v místech křehkých ekosystémů. Problémem jsou i dopady horolezectví a to v podobě zářezů od lan zejména na citlivých skalních masivech např. z pískovce. Na erozi se podílí i výstavba infrastruktury pro cestovní ruch a to stavba komunikací, výstavba ubytovacích zařízení a přístavních či pobřežních zařízení.³⁹

Dalším problémem způsobeným cestovním ruchem je zavlečení a šíření nových rostlinných a živočišných druhů, které se v dané lokalitě nevyskytovaly a byly tam zavlečeny aktivitami návštěvníků a provozovateli zařízení cestovního ruchu (alochtonních druhů). Obvykle jde o neúmyslné zavlečení semen rostlin, mikroorganismů a drobných živočichů návštěvníky, kteří je přenášejí na botách, oděvu v potravinách nebo na povrchu dopravních prostředků.

Návštěvníci se bohužel chovají mnohdy vandalským způsobem a poškozují tak přírodních hodnoty a biodiverzitu. Jde například o grafity na skalních útvarech, sběr

³⁸ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16].

Dostupné z:

http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

³⁹ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

vzácných rostlin a živočichů, hornin, nerostů nebo zkamenělin, „hon za suvenýry“ z ohrožených druhů, potápění, lov zvěře apod.⁴⁰

Negativní dopady cestování na životní prostředí začínají již před příjezdem do cílové destinace. Studie naznačují, že až 90% spotřeby energie je vynaloženo na cestu do a z cílové destinace. Cestování dopravním letadlem je nejméně šetrný způsob cestování, ale zároveň celosvětově nejvyužívanější způsob dopravy.⁴¹

Ve chvíli, kdy turisté dorazí do destinace, ovlivňují svým výběrem kde se ubytují, budou jíst, nakupovat a bavit se dopady na životní prostředí. Přírodní a venkovská krajina je přeměňována na silnice, hotely, parkoviště a další zařízení, což vede na prvním místě ke snížení atraktivity destinace pro samotné turisty. Nová infrastruktura může také vést k dalšímu neřízenému rozvoji v regionu. Například jihoafrický výzkum varoval před hrozcí ekologickou katastrofou u Viktoriiných vodopádů, kde byl postaven nový velký hotel jen pár metrů od vody. Řeka Zambezi je znečištěna odpadem ze stávajících hotelů, což je důsledek špatného turistického plánování.⁴²

Investiční aktivity cestovního ruchu nenávratně mění ráz krajiny a přírodní prostředí a vytváří urbanizovanou, nepřirozenou krajinu. Proto je nutné při rozvoji cestovního ruchu v destinacích věnovat pozornost krajině a její prostorové vyváženosti mezi přírodním a umělým rázem krajiny.⁴³

Trendem je výstavba velkých hotelových komplexů, kdy již jejich samotná stavba má značně negativní dopad na životní prostředí destinace. Velké hotely a jejich hosté denně konzumují obrovské množství zdrojů a energie určené pro vytápění, klimatizaci, osvětlení a vaření.

Hotelové komplexy mají značnou spotřebu vody, někdy mnohem vyšší, než je v destinaci běžné. Vodu spotřebovávají zejména pro bazény, vířivky, zalévání trávníků a prádely. Průměrná spotřeba vody na jednoho turistu a jeden den je stejná jako spotřebuje vesničan v rozvojové zemi k produkci rýže na více jak 100 dní. Například

⁴⁰ PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 2.vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

⁴¹ STI. *The Effects Mass Tourism Has Had on Developing Countries*. [online]. [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.responsibletravelreport.com/component/content/article/2642-mass-tourism-effects>

⁴² MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers: Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0.

⁴³ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

v Izraeli má nadstandardní používání vody hotely a turistickými zařízeními podíl na vysychání Mrtvého moře. Za posledních 50 let klesla hladina Mrtvého moře o 40 metrů, což má za následek vytvoření slaných bažin, které jsou nepřátelské pro místní ptactvo a rostlinstvo.⁴⁴

Z hlediska vysoké spotřeby vody je značně devastující formou cestovního ruchu golfová turistika. Golfová hřiště se staví například v Asii, kde se potýkají i bez cestovního ruchu s nedostatkem vody, která je navíc využívána na údržbu golfových hřišť. Pro výstavbu golfových hřišť se každý rok zabere 5000 hektarů zemského povrchu. Jedno 18ti jamkové hřiště spotřebuje více než 2 miliony litrů vody denně.⁴⁵ Celková denní spotřeba vody na údržbu golfových hřišť na světě je ekvivalentem 80% denní spotřeby vody světové populace.⁴⁶

Na místech, kde je nedostatek pitné vody může zvýšená konzumace vody turisty a turistickými zařízeními způsobit problémy místním zemědělcům a obyvatelům, kde prohlubující se nedostatek vody může vést až k následnému zvýšení ceny vody. Například turisté v Grenadě používají sedmkrát více vody než místní obyvatelé a dokonce je zvykem, že turisté dostávají přednost před místními obyvateli v období sucha. Středomořský turista spotřebuje asi čtyřikrát více vody než průměrný Španěl. Na Filipínách odklon vody do turistických zařízení ohrožuje unikátní kulturní památku, 3 tisíce let staré rýžové terasy Banaue.⁴⁷

V populárních rezortech Jižní Asie dokonce skupují soukromé společnosti vodu od elity místních obyvatel a dováží ji do hotelů, což ovšem znamená, že pro běžné místní obyvatele teče voda jen několik hodin denně. Luxusní rezorty na východoafrických ostrovech mají spotřebu 2 tisíce litrů vody na turistu a den, což je 70 krát více než spotřeba vody na místního obyvatele.⁴⁸

Již zmiňovaným problémem zvýšeného cestovního ruchu v destinacích je nadměrná produkce odpadu. Dle UNEP průměrný turista v Evropě spotřebuje

⁴⁴ MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers: Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0.

⁴⁵ *Tamtéž*.

⁴⁶ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [2cit. 013-02-16]. Dostupné z:

http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

⁴⁷ MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers: Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0.

⁴⁸ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z:

http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

vyprodukuje 1 kilogram pevného odpadu denně, v USA jsou to 2 kilogramy. Hotely a další turistická zařízení produkují také nadměrné množství odpadů včetně odpadů toxických, které jsou mnohdy nesprávně likvidovány a poškozují místní ekosystém, kontaminují vodní zdroje a poškozují volně žijící živočichy.

Mnoho hotelových rezortů v rozvojových zemích má omezená nebo žádná zařízení pro čištění odpadních vod. Například v Thajsku v Pattaye ještě v 90. letech nebyl ani jeden plážový hotel připojen na čističku odpadních vod a v Karibiku se vypouštělo 80% odpadních vod do pobřežních vod v blízkosti hotelů a pláží a zejména kolem korálových útesů. Ve Středomořské oblasti jde 60% vody použité v turismu rovnou do moře bez vyčištění.

Notoricky známé špatným nakládáním s odpady jsou okružní plavby výletních lodí. Za týdenní plavbu se vygeneruje velké množství odpadních vod (voda z umyvadla, sprch, prádelny), splašků a nadměrné množství odpadků. Mnoho starších lodí všechn tento odpad hází přes palubu do moře, protože nemají jiné možnosti. Odpad lodi hází do moře i nelegálně, aby se tak vyhnuly nadměrnému množství odpadu na palubě nebo nákladné likvidaci odpadu na pevnině. Za takové chování jsou však vysoké pokuty.

Díky dramaticky zvýšenému počtu turistů jsou přírodní památky zavaleny odpadem po turistech jako jsou plastové lahve, plechovky a ostatní obaly. Například v Keni a Tanzanii ničí vozidla s turisty travní porost a turisté a používají dřevo z přilehlých lesů jako topivo. Ve vysokých horských oblastech je obtížné se zbavit odpadu po turistech.⁴⁹

Přítomnost turistů v přírodních oblastech negeneruje jen zvýšené množství odpadu, ale také negativně ovlivňuje chování divokých zvířat. Například pozorováním velryb a delfínů se mění jejich sociální zvyky a způsob krmení. V Karibiku krmí průvodci žraloky a kapustňáky, aby zajistili jejich přítomnost v turistických oblastech, čímž ztratili svůj přirozený strach z lidí. V afrických parcích zase vozidla s turisty ruší divokou zvěř při lovu. Na malých územích přetížených turisty hrozí devastace vegetace i neúmyslným šlapáním mimo vyznačené cesty, které může zároveň vyrušit i hnízdění ptáků a poklidný život divokých zvířat. V horských oblastech hrozí díky vysoké návštěvnosti a přetíženosti trekových stezek sesuvy půdy. V pobřežních oblastech

⁴⁹ MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers: Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0.

poškozují populární rekreační aktivity jako je potápění, a sportovní rybolov korálové útesy. Například v Rudém moři poškodili potápěči ploutvemi 10% korálových kolonií. Potápění také na mnoha místech změnilo strukturu korálových útesů. Poptávka po turistických suvenýrech jako jsou korály či mušle a pobřežní restaurace s nabídkou mořských plodů a mají také devastující vliv na pobřežní oblasti.⁵⁰

Výše popsaná environmentální devastace destinací samotnými turisty bude mít nakonec dopad na samotný cestovní ruch. Zničení lesů, útesů, pláží a ducha místní destinace přestane lákat návštěvníky a tím se sníží příjmy z cestovního ruchu, které mohly být pro místní obyvatele stěžejní.

3.1.2 Dopady cestovního ruchu na socio-kulturní a ekonomické prostředí

Cestovní ruch působí negativně i na socio-kulturní prostředí a to na místní obyvatele a způsob jejich života. Vlivem přímého i nepřímého kontaktu turistů s obyvateli místní komunity a rozvoje cestovního ruchu v destinaci dochází ke změnám hodnot a chování místních obyvatel a to nejen v tradičním životním stylu, ale i v rodinných vztazích a morálce. Tyto společensko-kulturní dopady se neprojevují zřetelně a bezprostředně a jsou obtížněji identifikovatelné i měřitelné. Příkladem může být vymizení *genia loci* destinace (ztráta autenticity a jedinečnosti destinace).

Nejčastějším efektem je tzv. demonstrační efekt, kdy rezidenti napodobují vzorce chování návštěvníků. Může dojít až k akulturaci, kdy místní obyvatelé přejímají prvky z jiných kultur, zatímco prvky jejich kultury jsou postupem času vytěšňovány. Efekt módnosti (vytváření obrazu produktu, který je žádaný, populární a moderní) destinace přispívá ke zvyšování koncentrace návštěvníků v destinacích a přispívá ke komercializaci kultury a imitaci jiných kultur. Výrazná a rychlá změna životního stylu v destinaci může snížit její atraktivitu.

V destinacích s vysokou návštěvností může dojít i k dualizaci společnosti t.j. rozdělení společnosti na dvě ekonomické skupiny, kdy vrstva podnikatelů v cestovním ruchu značně profituje a zbytek místních obyvatel naopak trpí zvýšením cenové hladiny

⁵⁰ MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers: Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0.

respektive zvýšenými životními náklady jako následek zvyšování cen pro turisty (turistická inflace). Zvyšují se ceny v maloobchodě, rostou nájmy a snižuje se dostupnost zboží běžné denní spotřeby. To může způsobit marginalizaci obyvatel, vytlačení místních rezidentů z prestižních (obvykle historických) částí sídel nebo ze sociálně či ekonomicky významnějších pozic. Pak není divu, když tato situace, spolu se zvýšeným vyžíváním infrastruktury návštěvníky nebo tím, že návštěvníci často nerespektují místní zvyky a chovají se nadřazeně, vede k tomu, že místní obyvatelé zaujmou negativní postoje k cestovnímu ruchu i k turistům. Tento postupný proces vývoje postojů místních obyvatel k cestovnímu ruchu se nazývá „turistická iritace“ a měří se na čtyřstupňové škále postojů (euforie, apatie, znechucení, antagonismus). Iritační index je indikátorem pro míru socio-kulturně únosné kapacity. Při vysokém rozdílu životní úrovně návštěvníků a obyvatelů hostitelské komunity může cestovní ruch vyvolat u místních obyvatel až odpor k cizím prvkům, a to zejména při nadřazeném chování návštěvníků, nepochopením odlišné místní kultury a marginalizací místních obyvatel.⁵¹

Další podobný problém nastává v mnoha rozvojových zemích, kdy jsou místním obyvatelům nabízeny pouze pracovní pozice na nižší úrovni a s nižším platem (pokojské, čišníci, zahradníci apod.), a vysoce placené manažerské pozice jsou rezervovány pro obyvatele vyspělých zemí. To může vést k napětí a prohlubování propasti mezi kulturami. Nicméně i přesto zaměstnanci na nižších pozicích vydělávají více, než je v lokalitě zvykem, ale díky kopírování životního stylu turistů z vyspělých zemí své výdělky neutrácí lokálně, ale mimo region nebo kupují importované zboží a služby. To v lokalitě vyvolává další napětí mezi skupinami místních obyvatel. Příkladem je Národní Park Taman Negara v Malajsii, kde pracuje 60% místních zaměstnanců, v roce 1999 byly jejich výdělky v průměru 120 USD měsíčně, zatímco výdělky ostatních místních obyvatel jen 40 USD měsíčně. Rozdíl v příjmech mezi dvěma skupinami obyvatel vedl k sociálnímu napětí, protože zvýšil ceny zboží i náklady každodenního života v lokalitě. Zaměstnanci parku své výdělky také utrácejí mimo lokalitu.⁵²

⁵¹ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

⁵² UNEP. *Negative Socio-Cultural Impacts From Tourism*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/FactsandFiguresaboutTourism>

Další negativní dopady na kulturní prostředí místní komunity má komerční předvádění tradic a obyčejů a to zpravidla tak, aby se shodlo s vžitými představami návštěvníků o kultuře daného etnika, tento jev se nazývá inscenizace. Příkladem mohou být obřadní tance domorodců v exotických lokalitách, které jsou inscenovány pro návštěvníky s cílem maximalizace zisku, ale v reálném životě je místní obyvatelé již neprovozují. V České republice je příkladem umělé a přehnané ožívování tradic a prvků lidové kultury ve skanzenech, hradech či zámcích, které jsou pouze součástí komerční nabídky a jsou zcela vytržené z časoprostorových souvislostí a reálného života místní komunity (folklorizace).

Komercializace vytváření produktů pro masový cestovní ruch nastává, když se tradiční zboží začne vyrábět a nabízet pro komerční účely ve velkém (komodifikace) a ztrácí se tak jeho jedinečnost (například kýčovitě suvenýry tradiční řemeslné výroby) a autenticita místní kultury.⁵³ Například v Kolumbii ženy Kuna vyráběly a nosily haleny, jejichž vzory odrážely pojetí světa, přírody a duchovního života. V rámci cestovního ruchu se tato výroba přesunula do komerčního obchodu, který způsobil ztrátu duchovní hodnoty a kvality. Vzory halen se pomalu mění a ženy Kuna ztrácejí své znalosti o výkladu a u mění vytvářet staré vzory.⁵⁴

Opomenuty nesmí zůstat ani etické otázky negativních dopadů cestovního ruchu. Jedná se zejména o dětskou práci, sexuální turismus a prostituci a zvýšení kriminality v turistických oblastech. Například v Brazílii v Riu de Janeiru jsou luxusní hotely na plážích v těsném sousedství se slumy, kde bydlí nejchudší místní obyvatelé. To samozřejmě láká k loupežím a zvýšenému prodeji drog. Dle studie ILO (International Labour Organization) je celosvětově zaměstnáno v cestovním ruchu 13 – 19 miliónů dětí mladších 18ti let, což dělá 10-15% všech zaměstnanců v cestovním ruchu. Tyto čísla však nezahrnují sektor stínové ekonomiky.⁵⁵

sm/ImpactsofTourism/Socio-CulturalImpacts/NegativeSocio-CulturalImpactsFromTourism/tabid/78781/Default.aspx

⁵³ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

⁵⁴ UNEP. *Negative Socio-Cultural Impacts From Tourism*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z:

<http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/FactsandFiguresaboutTourism/ImpactsofTourism/Socio-CulturalImpacts/NegativeSocio-CulturalImpactsFromTourism/tabid/78781/Default.aspx>

⁵⁵ *Tamtéž*.

Dopady cestovního ruchu na ekonomické prostředí místní komunity nejsou jen pozitivní ve formě zdroje příjmů, ale mohou se projevit i negativně prostřednictvím skrytých nákladů. Skryté náklady vznikají následkem ekonomické závislosti místní komunity na cestovním ruchu, vzniku turistických ghett, sezónní nabídky práce a ekonomické krize. Dalším problémem je i přetížení místní infrastruktury a veřejných prostranstvích, které nadměrně využívají návštěvníci destinace.⁵⁶

Negativní dopady má i odvádění zisku z destinace a malé reinvestice do místní infrastruktury. Zejména velké mezinárodní hotelové a restaurační řetězce a mezinárodní touroperátoři odvádějí své zisky z turistické destinace do míst sídel firem a také do destinace dovážejí zboží a služby na úkor místního zboží a služeb. Při většině all inclusive zájezdů jde až 80% cestovních výdajů na letecké společnosti, hotely a mezinárodní společnosti, které mají často své sídlo jinde než v cílové destinaci zájezdu. Studie odvádění zisku (leakage) z Thajska odhaduje, že 70% všech prostředků vynaložených turisty skončí za hranicemi Thajska, odhady pro další rozvojové země jsou od 80% v Karibiku po 40% v Indii. Z každých 100 USD utracených turisty v rozvojových zemích pouze 5 USD opravdu zůstává v rozvojové zemi. Problém představují hlavně turistická ghetta (hotelové rezorty izolované od místního prostředí), do kterých přijíždějí turisté formou all inclusive zájezdů, zůstávají tak v rezortech, které jim poskytují vše, co potřebují po celou dobu pobytu a tím výrazně snižují šance místních obyvatel na výdělcích z cestovního ruchu. Takový problém se týká i výletních lodí, kde jsou turisté podporováni, aby strávili všechnen čas na palubě a utratili tam i všechny své peníze.⁵⁷

Rostoucí poptávka po službách a zboží turisty často způsobí i zvyšování cen v destinaci, které pak negativně ovlivňuje místní obyvatele, protože jejich příjmy se tomu úměrně nezvýšily. Studií v Belize bylo zjištěno, že v důsledku rozvoje cestovního ruchu se ceny pro místní obyvatele zvýšily o 8%. Rostoucí poptávka cestovního ruchu souvisí i s výstavbou, nákupem půdy a nemovitostí, čímž se zvýší i ceny pozemků, nemovitostí a ceny stavebních prací.

⁵⁶ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

⁵⁷ UNEP. *Negative Economic Impacts of Tourism*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/FactsandFiguresaboutTourism/ImpactsofTourism/EconomicImpactsofTourism/NegativeEconomicImpactsofTourism/tabid/78784/Default.aspx>

Na mnoha místech se regiony stávají ekonomicky závislé na cestovním ruchu, problém je to zejména v rozvojových zemích, které mají malé schopnosti prozkoumat i další zdroje možných příjmů. Dle WTO například v Gambii závisí až 30% pracovní síly přímo či nepřímo na cestovním ruchu a v dalších zemích se statistiky pohybují od 83% na Maledivách, 34% na Jamajce po 21% na Seychelách. Přílišné spoléhání zejména

na masový cestovní ruch s sebou nese riziko pro ekonomiku. Na místní odvětví cestovního ruchu může mít ničující vliv ekonomická recese a dopady přírodních katastrof.⁵⁸

Negativní dopad může mít cestovní ruch i na veřejné rozpočty a to v případech, kdy v dané zemi neexistuje odpovídající finanční autonomie, pak musí místní samospráva vynakládat velké objemy prostředků na cestovní ruch, aniž by z něj získávala odpovídající příjmy. Toto se děje v případech, kdy se turistická atraktivita nachází na území jedné obce, ale dopravní zátěž spojená s atraktivitou spadá pod území obce jiné.⁵⁹

Na všechny tyto výše uvedené problémy a negativní dopady se snaží upozorňovat různé světové organizace, které se začaly aktivně angažovat na jejich odstraňování a to jak propagací, tak konkrétními kroky.

⁵⁸ UNEP. *Negative Economic Impacts of Tourism*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/FactsandFiguresaboutTourism/ImpactsofTourism/EconomicImpactsofTourism/NegativeEconomicImpactsofTourism/tabid/78784/Default.aspx>

⁵⁹ GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

4 VÝZNAMNÉ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI ODPOVĚDNÉHO CESTOVNÍHO RUCHU

Organizací, které působí v oblasti odpovědného cestovního ruchu či šetrné turistiky je velké množství. V této kapitole jsou zmíněny významné organizace, které se zabývají trvale udržitelným cestovním ruchem respektive aktivně podporují odpovědné cestování a provádí výzkumy a statistiky v této oblasti, které jsou využity v této diplomové práci.

4.1 Zahraniční organizace

Nejvýznamnější a vedoucí mezinárodní organizací v oblasti cestovního ruchu je UNWTO (United Nations World Tourism Organisation), která je vládní organizací, původní název byl WTO (World travel organization). Vznikla v roce 1974 a to přeměnou nevládní organizace IUOTO (International Union of Official Travel Organizations, založena roku 1947). V roce 2003 se UNWTO stala specializovanou agenturou OSN a je zodpovědná za prosazování odpovědného a udržitelného univerzálně přístupného cestovního ruchu. UNWTO propaguje cestovní ruch jako hnací sílu hospodářského růstu a podporuje rozvoj a udržitelnost životního prostředí. UNWTO podporuje naplňování uplatnění Globálního etického kodexu pro cestovní ruch, snaží se maximalizovat sociálně-ekonomické přínosy cestovního ruchu a zároveň minimalizovat jeho negativní sociální a environmentální dopady. Vydává také publikace k tématu udržitelného cestovního ruchu a etiky cestování. Členem UNWTO je v současnosti 155 zemí.⁶⁰

Další významnou organizací je WTTC (World Travel and Tourism Council), světové fórum pro přední podnikatele v oblasti cestovního ruchu. Reprezentuje soukromý sektor cestovního ruchu po celém světě. Podporuje partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem, snaží se o dlouhodobou prosperitu a maximalizaci udržitelného růstu cestovního ruchu, který by zajistil výhody spotřebitelům, podnikům, místním

⁶⁰ UNWTO. [online]. 2012 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www2.unwto.org>

komunitám a životnímu prostředí. Dlouhodobá mise má název „Tourism for Tomorrow“ s cílem zajistit i budoucím generacím zkušenosti spojené s cestováním. Organizace od roku 2004 každoročně uděluje cenu se stejným názvem „Tourism for Tomorrow Awards“, která oceňuje firmy z oblasti cestovního ruchu ve čtyřech kategoriích – cena za ochranu životního prostředí, cena za podporu místních obyvatel, cena za udržitelnou správu destinace a cena za celkové udržitelné podnikání v cestovním ruchu.⁶¹

Mezinárodní instituce UNEP (United Nations Environment Programme) koordinuje environmentální aktivity OSN a sídlí v Keni v Nairobi. Program OSN pro životní prostředí byl výsledkem Stockholmské Konference OSN o životním prostředí v roce 1972. UNEP se zabývá šesti prioritami, jsou to: řízení ekosystémů, správa životního prostředí, problematika škodlivých látek a nebezpečného odpadu, klimatické změny, efektivní využívání zdrojů a katastrofy a konflikty. Prosazuje zejména Agendu 21 a další mezinárodní úmluvy. Koordinuje akce za ochranu životního prostředí a vydává publikace o stavu životního prostředí včetně dopadů cestovního ruchu na životní prostředí.⁶²

V roce 2010 založily OSN, UNEP a UNWTO radu pro globálně udržitelný cestovní ruch GSTC (Global Sustainable Tourism Council), která po celém světě prosazuje postupy udržitelného cestovního ruchu. Zakládající organizace jsou zároveň stálými členy Rady. Dalšími členy jsou vlády, nevládní organizace, významné cestovní kanceláře a hotely, certifikační programy a další subjekty. Jejím posláním je zvýšení povědomí, přijetí a také pochopení principů udržitelného cestovního ruchu. Rada vydala Kritéria pro globálně udržitelný cestovní ruch pro hotely, touroperátory a destinace. Zároveň vydává seznam rozpoznatelných certifikačních programů, které splňují minimální požadavky na zajištění udržitelnosti.⁶³

Jednou z prvních mezinárodních organizací, která se angažovala v ochraně životního prostředí a udržitelnosti je Rainforest Alliance. Byla založena již roku 1987 a je to nestátní nezávislá organizace se sídlem v New Yorku a Kostarice. Snaží se o zachování biodiverzity a zajištění udržitelnosti podporou odpovědného chování firem

⁶¹ World Travel and Tourism Council. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.wttc.org>

⁶² UNEP. [online]. [2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org>

⁶³ Global Sustainable Tourism Council. [online]. © 1999-2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.gtscouncil.org>

a spotřebitelů a změnou postupů pro využívání půdy. Podporuje udržitelný cestovní ruch na mezinárodní úrovni, podporuje programy vzdělávání pro cestovní kanceláře v rámci udržitelnosti a šíří osvětu pro spotřebitele v odpovědném cestování.⁶⁴

V roce 1990 vznikla další mezinárodní nezisková organizace, která podporuje ekoturismus a to TIES (The International Ecotourism Society). TIES byl v čele rozvoje ekoturismu, na tomto poli poskytuje vedení a standardy, vzdělávací programy, technickou pomoc, výzkum a publikace. TIES pomáhá organizacím, obcím i jednotlivcům propagovat a praktikovat principy ekoturismu, v současné době má členy ve více než 120 zemích světa. Organizuje konference a workshopy, vydává publikace na téma udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu (publikace průvodce šetrným cestováním).⁶⁵

V roce 2002 vznikla globální nezisková organizace, která propaguje odpovědný cestovní ruch, STI (Sustainable Travel International) sídlící v USA. Nabízí inovativní programy, které podporují udržitelný rozvoj prostřednictvím odpovědného cestování. Jejím posláním je pomoc destinacím, podnikům i cestovatelům při vývoji a implementaci inovativních řešení, které chrání životní prostředí, zachovávají kulturní dědictví a vytváří ekonomické přínosy. Zajišťuje vzdělávání, ekocertifikační programy, nabízí poradenské služby a ekoturistické programy např. „Fair Trade v cestování“. Z ekocertifikačních programů provozuje program STEP (Sustainable Tourism Education Program), certifikační program výletních a pobřežních lodí (Shore Excursion Standard) a ekocertifikační program pro luxusní ubytování (Luxury Eco-certification Program).⁶⁶

Evropskou organizací podporující odpovědné cestování je ECEAT (European Centre for Ecological and Agricultural Tourism). Byla založená v roce 1994 a sídlí v Amsterdamu. Zabývá se udržitelným cestovním ruchem s důrazem na venkovské oblasti a ekologické zemědělství. ECEAT sdružuje síť malých ubytovacích zařízení, které nabízejí udržitelnou kvalitu služeb cestovního ruchu (a jsou přínosem pro místní komunitu a ochranu životního prostředí). V České republice je její zastoupení. Uděluje

⁶⁴ Rainforest Alliance. [online]. © 1987-2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.rainforest-alliance.org/>

⁶⁵ The International Ecotourism Society. [online]. © 1990-2012 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.ecotourism.org>

⁶⁶ STI. [online]. © 2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.sustainabletravel.org>

mezinárodní značku ECEAT QUALITY LABEL, která je určena podnikům cestovního ruchu s přínosem pro udržitelný rozvoj a která splňují kritéria ECEAT.⁶⁷

4.2 Organizace v České republice

V České republice nepůsobí mnoho organizací, které by se zabývaly nebo propagovaly odpovědný cestovní ruch. Česká centrála cestovního ruchu CzechTourism, státní příspěvková organizace, podporuje trvale udržitelný cestovní ruch v destinacích.

Na pomoc rozvoje udržitelného cestovního ruchu v destinacích bylo roku 2004 bylo zřízeno Národní centrum šetrné turistiky, jehož provozovatelem je NISA, o.p.s v Rychnově u Jablonce nad Nisou. Úkolem centra je implementace zásad udržitelného rozvoje cestovního ruchu a má se podílet na zřizování a koordinaci Krajských center šetrné turistiky. Krajská centra by měla pomoci krajům plánovat a realizovat produkty cestovního ruchu příznivé pro životní prostředí regionálního charakteru.⁶⁸

V roce 1997 bylo založeno sdružení Svaz venkovské turistiky a agroturistiky. Je to dobrovolné profesní sdružení podnikatelů v oblasti venkovského cestovního ruchu a je členem mezinárodní organizace Eurogites pro venkovskou turistiku. Přispívá k oživení venkova, obnově tradic, stabilizaci osídlení a údržbě krajiny. Pomáhá při zavádění a kontrole kvalitativních standardů ubytovacích kapacit na venkově, propaguje ubytovací zařízení členů a rozvíjí jejich odborné schopnosti.⁶⁹

Odborníky specializující se na odpovědný cestovní ruch sdružuje ECEAT CZ (Evropské centrum pro agro a ekoagroturistiku), je to česká nevládní organizace, člen ECEAT International. Vytváří vzdělávací programy v oblasti šetrného cestovního ruchu a provozuje produkt „Stezky dědictví“, který propaguje a rozvíjí unikátní kulturní a přírodní dědictví. Podporuje obnovu venkova pomocí šetrné turistiky a provozuje poradenské služby. Informace o šetrném cestování v českém jazyce publikují na webových stránkách www.greenholidays.travel, kde je i možnost výběru zeleného

⁶⁷ European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.eceat.org>

⁶⁸ INSTITUT OBCHODU A CESTOVNÍHO RUCHU. *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí*. [online]. 2006 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf

⁶⁹ SVAZ VENKOVSKÉ TURISTIKY. [online]. 2011 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.SVAZVT.cz>

ubytování. ECEAT provozuje certifikační systém hodnocení „eko“ kvality ubytovacích služeb ECEAT QUALITY LABEL, což je mezinárodní značka pro podniky cestovního ruchu s přínosem pro udržitelný rozvoj.⁷⁰

⁷⁰ ECEAT. [online]. © 2008 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.eceat.cz>

5 EKOCERTIFIKACE V CESTOVNÍM RUCHU

Ekocertifikace v cestovním ruchu má za cíl usnadnit podnikům v cestovním ruchu i veřejnosti orientaci mezi produkty a službami tak, aby měli jistotu, co je opravdu šetrné a zelené. Ekoznačení je způsob dobrovolného označování výrobků a služeb, které jsou prokazatelně šetrné k životnímu prostředí v průběhu celého životního cyklu. Kvalita takových výrobků a služeb zůstává na vysoké úrovni. Výrobek či služba prochází certifikací, při které musí splňovat přesná pravidla tak, aby bylo zaručeno, že je environmentálně šetrný a udržitelný. Pro spotřebitele slouží služby a výrobky označené ekoznačkou jako vodítko při výběru a nákupu ekologicky šetrného zboží a služeb.

V cestovním ruchu byla zavedena ekocertifikace v roce 1987, ale až od roku 2000 začala kromě životního prostředí zohledňovat i sociokulturní aspekty. Jako první byla zavedena ekocertifikace pláží v Evropě v Dánsku a to programem Modrá vlajka (Blue Flag). V současné době je tato značka rozšířena po celém světě. V 90. letech 20. století vzniklo dalších více než 60 ekocertifikačních programů, většina z nich zejména v Evropě. V současné době existuje okolo stovky certifikačních programů z nichž je 78% v Evropě, 17% mimo Evropu a 5% mezinárodních. Nejvíce programů certifikuje ubytování (68%), dále destinace (18%), touroperátory (7%), sportovní zařízení (5%) a dopravu (2%). Z certifikačních programů může být jmenován např. Green Globe 21, SmartVoyager, Green Tourism Business Scheme Eco-Certified Sustainable Travel a další. První systém certifikace pro šetrný turismus je Green Globe 21, je také jeden z nejznámějších, nejlépe propracovaných a vychází z Agendy 21 a principů pro udržitelný rozvoj.

Protože počet ekocertifikačních programů stále stoupal a s vědomím nebezpečí nekontrolovaného šíření ekocertifikačních programů a tím možného zmatení spotřebitelů, lišících se standardech, se v roce 2000 sešli všichni představitelé nejvýznamnějších certifikačních programů v cestovním ruchu na konferenci v USA v hotelu Mohonk Mountain House. Výsledkem této konference byla dohoda (Mohonk Agreement) o minimálních standardech a kritériích pro certifikaci udržitelného cestovního ruchu a ekoturismu. Od této chvíle začaly brát všechny ekocertifikační

programy v cestovním ruchu v úvahu všechny aspekty udržitelnosti – environmentální, sociálně-kulturní a ekonomický.⁷¹

Další reakcí na vzrůstající počet ekocertifikačních programů v cestovním ruchu bylo v roce 2009 zřízení Rady pro řízení udržitelného cestovního ruchu STSC (The Sustainable Tourism Stewardship Council), která stanovuje minimální normy certifikačních programů a akredituje jen ty certifikační programy, které těmto normám dosáhnou. Cílem bylo usnadnit podnikům v cestovním ruchu i veřejnosti orientaci mezi ekocertifikačními programy. Do roku 2009 byla výše uvedená činnost technicky zajišťována Rainforest Alliance a od roku 2010 je spojena s Radou globálně udržitelného cestovního ruchu (GSTC), která vydává seznam schválených ekoznaček v cestovním ruchu.⁷²

Jednou ze značek kontrolovanou GSTC je Travelife Sustainability System, která certifikuje hotely a ubytovací zařízení cestovního ruchu a nově od začátku roku 2013 také touroperátory a cestovní kanceláře.⁷³

5.1 Ekoznačení v České republice

V České republice existuje několik způsobů certifikace, které jsou použitelné i v cestovním ruchu.

Udělování ekoznaček Ekologicky šetrný výrobek, Ekologicky šetrná služba a Ekoznačku EU Ecolabel (Evropská certifikace ekoznačení „The Flower“) zprostředkovává Česká informační agentura životního prostředí, CENIA, která spadá pod Ministerstvo životního prostředí.⁷⁴ Pro ubytovací zařízení se uděluje značka ekologicky šetrná služba. Kritériem pro udělení této značky je omezení dopadů na životní prostředí ve třech fázích životního cyklu služby a to při nákupu, poskytování služby a odpadech. Při certifikaci se hodnotí zejména omezování spotřeby energie,

⁷¹ BIEN, A. *A Simple Users Guide to Certification or Sustainable Tourism and Ecotourism*. [online]. 2006. [cit. 2013-01-15]. Dostupné:

http://www.responsibletravel.org/resources/documents/reports/Ecotourism_Handbook_I.pdf

⁷² *Tamtéž*.

⁷³ Certifikaci systémem Travelife používají cestovní kanceláře TUI a Thomas Cook viz. kapitola 8.2 Dobrá praxe u zahraničních cestovních kanceláří.

⁷⁴ CENIA. *Ekologicky šetrné výrobky*. [online]. © 2012 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z:

<http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/ekologicky-setrne-vyrobyky>

produkce odpadu, spotřeby vody, využití obnovitelných zdrojů, které jsou bezpečné pro životní prostředí a vzdělávání v oblasti životního prostředí.⁷⁵

Obrázek 1: Loga Ekologicky šetrná služba a EU Ecolabel (The Flower - Kytička)

Zdroj: CENIA. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z:
<http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/ekologicky-setrne-vyrobyky>

V rámci „Koncepce státní politiky cestovního ruchu 2007 – 2013“ schválila vláda České republiky vznik „Národního systému certifikace ekologicky šetrných služeb cestovního ruchu“. Cílem je vytvoření jednotné národní značky v České republice pro označování ekologicky šetrných produktů a služeb v cestovním ruchu a zároveň vytvořit systém certifikace a propagace nejen mezi poskytovatele služeb cestovního ruchu, ale i mezi účastníky cestovního ruchu. Této činnosti se věnuje organizace ECEAT CZ vydává mezinárodní značku s názvem ECEAT Quality Label pro podniky cestovního ruchu, které přispívají k trvale udržitelnému rozvoji.

„Podniky jsou hodnoceny dle následujících kritérií:

- *Jak poskytují relevantní „eko“ informace svým hostům*
- *jak podporují ekologické hospodaření*
- *jak nakládají s vodou a energiemi*
- *jak využívají „zelených stavebních technik“*
- *jak je nakládáno s odpady*
- *jak podporují šetrnou dopravu*
- *jak přispívají k ochraně přírodního dědictví*
- *jak přispívají k ochraně kulturního dědictví*
- *jak podporují místní ekonomiku*
- *jak se zlepšují“⁷⁶*

⁷⁵ CENIA. *Ekologicky šetrné výrobky*. [online]. © 2012 [2012-10-16]. Dostupné z:
<http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/ekologicky-setrne-vyrobyky>

Obrázek 2: Logo ECEAT Quality label

Zdroj: ECEAT. [online]. © 2008 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: www.eceat.cz

Organizace (nejen) v cestovním ruchu mají možnost certifikace systémy EMS, systémy environmentálního managementu, které v současné době představují nejrozšířenější způsob, kterým může organizace deklarovat, že při všech svých činnostech podnikání dbá na životní prostředí a při poskytování svých služeb zvažuje také dopady na životní prostředí, vše nad rámec legislativních požadavků.

Jedním z takových nástrojů pro certifikaci organizace je EMAS (Eco Management and Audit Scheme), který byl zřízen Evropskou unií. Jde o systém environmentálního řízení organizace. Je určen jak pro státní organizace, tak pro organizace soukromé sféry. Druhým nástrojem k zavedení systému environmentálního managementu slouží norma ISO 14001, která byla vydána Mezinárodní organizací pro normalizaci (ISO). Také norma ISO 14001 slouží pro certifikaci jak státní správy, tak soukromého sektoru. Certifikovat touto normou se mohou i lyžařská střediska.⁷⁷

Oba systémy jsou si podobné. Zavedením systému EMS organizace sdílí odpovědnost za stav životního prostředí a svým úsilím se snaží přispět k udržitelnému rozvoji.⁷⁸

5.2 Greenwashing v cestovním ruchu

V současné době je problémem důvěra v zelené produkty a služby ze strany spotřebitelů.⁷⁹ Protože „Eko“ a „bio“ začalo být v módě, výrobci i dodavatelé služeb mají tendence upozorňovat na ekologičnost svých produktů za každou cenu tak, aby to

⁷⁶ ECEAT. [online]. © 2008 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: www.eceat.cz

⁷⁷ Certifikace lyžařských středisek je podrobněji rozpracována v kapitole 8 “OZELEŇOVÁNÍ” MASOVÉHO TURISMU.

⁷⁸ ECEAT. [online]. © 2008 [cit. 2012-11-15]. Dostupné z: www.eceat.cz

⁷⁹ Zjišťováno v dotazníkovém výzkumu v Kapitole 8 “OZELEŇOVÁNÍ” MASOVÉHO TURISMU.

vedlo ke zvýšení prodeje a to i za cenu matení zákazníků mlžením nebo upravováním informací. Takové záměrné matení spotřebitelů obchodníky se nazývá greenwashing. Služby a produkty se tváří a propagují jako „zelené“, „udržitelné“, „odpovědné“, „ekologicky šetrné“, ale v realitě neodpovídají daným standardům a mnohdy si s nimi i protiřečí. Tyto praktiky některých firem bohužel vedou k tomu, že se snižuje hodnověrnost „zelených“ služeb v turismu v očích spotřebitelů, což poškozujje nejen provozovatele, kteří dodržují všechny normy udržitelnosti, ale i hodnověrnost celého odvětví cestovního ruchu. Jedinou cestou, která vede k ujištění, který podnik se opravdu chová ekologicky šetrně je právě certifikace.⁸⁰

Organizace TerraChoice⁸¹ stanovila sedm hříchů greenwashingu, u každého z hříchů jsou uvedeny možné příklady případů, které by mohly nastat v cestovním ruchu.

- Hřích skrytého porovnání – kdy je zdůrazněn pouze jeden malý pozitivní atribut, aniž by zmínil ty důležité, které mají negativní dopad na životní prostředí. Hotel uvádí, že používá solární panely pro ohřev vody, ale tato vlastnost nemá žádný vliv na program ochrany vody.
- Hřích nepřítomnosti důkazů – tvrzení, které je nepodložené důkazy. Mnoho restaurací a hotelů uvádí, že používají biopotraviny, nicméně neuvádí nic o tom, odkud pochází.
- Hřích neurčitosti – špatně definované nebo široké tvrzení tak, aby bylo spotřebitelem nepochopeno. Cestovní ruch je o cestování do přírodních a krásných míst, kdy to ovšem neznamena, že tyto destinace jsou chráněny nebo provozovány na základě udržitelnosti.
- Hřích nepodstatného – nepodstatné environmentální tvrzení. Výletní lodě prohlašujjí jak recyklujjí odpad na lodi, ale nakonec odpad v klidu vyloží v přístavu, kde nemají recyklační zařízení a skončí na skládce.
- Hřích falešné značky - v cestovním ruchu jde o spoustu prohlášení o ekoznačkách, akreditacích, etických pravidel, které jsou někde zmíněné, ale

⁸⁰ BIEN, A. *A Simple Users Guide to Certification or Sustainable Tourism and Ecotourism*. [online]. 2006 [cit. 2013-01-05]. Dostupné:

http://www.responsibletravel.org/resources/documents/reports/Ecotourism_Handbook_I.pdf

⁸¹ TerraChoice je přední americká společnost, která se zabývá environmentálním marketingem.

nejsou podložené. Nebo prohlášení o produktu, že je „zelený“, ale není podloženo certifikací.

- Hřích menšího ze dvou zel – Reklama EasyJet, která byla dokonce obviněna za nepravdivé tvrzení hlásala: Co produkuje méně emisí, auto, vlak nebo letadlo? Odpověď byla letadla EasyJet.
- Hřích malé lži – nepravdivá environmentální tvrzení. Dle TerraChoice je to nejméně páchaný hřích.⁸²

⁸² KUEHNEL, J. *Greenwashing in the Travel and Tourism Industry*. [online]. 5.8.2011 [2013-01-15]. Dostupné z: <http://ecoopportunity.net/2011/05/greenwashing-in-the-travel-and-tourism-industry/>

6 ETIKA ODPOVĚDNÉHO CESTOVÁNÍ

Etické přístupy a kodexy najdeme téměř ve všech oblastech života a přímo souvisí s odpovědným chováním. I odpovědné cestování má své etické zásady, které by měly dodržovat nejen podniky z oblasti cestovního ruchu, ale i každý cestovatel respektive účastník cestovního ruchu. Etika odpovědného cestování vychází z Globálního etického kodexu cestovního ruchu, který vydala Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) Rezolucí (A/RES/66/212) přijatou valným shromážděním dne 21. prosince 2001. Cílem je minimalizace negativních dopadů cestovního ruchu na životní prostředí, kulturní dědictví z hlediska budoucnosti, maximalizace přínosů pro hostitelské země a vzájemné porozumění a respektování národů a společností. Kodex slouží jako základní rámec pro zodpovědný a udržitelný rozvoj cestovního ruchu. Uvádí zásady řízení rozvoje cestovního ruchu a jeho fungování jako referenčního rámce pro různé účastníky sektoru cestovního ruchu. UNWTO zároveň vyzývá vlády, aby zahrnuly obsah Kodexu do příslušných zákonů, předpisů a odborných metod.

Kodex obsahuje 10 článků, ve kterých apeluje zejména na vzájemné porozumění a respektování národů a společností, podporu etických hodnot, vzájemné poznávání, ctění tradic, zvláštností a životního stylu hostitelských regionů ze strany turistů, ale zároveň i respekt k turistům ze strany hostitelských komunit. Aktivity cestovního ruchu by měly podporovat lidská práva, respektovat rovnost, být prospěšné a přínosné zejména pro rozvoj ekonomiky místního obyvatelstva hostitelské země. Všichni účastníci rozvoje cestovního ruchu by měli chránit životní prostředí a podporovat takové formy cestovního ruchu, které vedou k zachování drahých a vzácných zdrojů, a které nevytvářejí odpad. Infrastruktura a aktivity cestovního ruchu by měly chránit přírodní dědictví, je žádoucí omezení aktivit, jakož i účasti na cestovním ruchu v citlivých ohrožených oblastech, snažit se o snížení sezónnosti v cestovním ruchu a nepřekračovat únosnou kapacitu území. Za jako zvláště vhodné formy cestování jsou považovány přírodní turistika a ekoturistika. Kodex dále uvádí, že právo na turistiku by mělo být dostupné všem bez omezení svobody pohybu a vymezuje práva pracovníků a podnikatelů v oblasti průmyslu cestovního ruchu.⁸³

⁸³ CENIA. *Program EMAS v České republice*. [online]. © 2012 [cit. 2013-01-15]. Dostupné z: <http://www1.cenia.cz/www/node/305>

Jako návod pro cestovatele, aby konkrétně věděli, jak se při cestování chovat odpovědně (odpovědnost k životnímu prostředí, kultuře a respekt a úctu k místním obyvatelům), vydala Společnost amerických cestovních kancelářích (ASTA – American Society of Travel Agents) deset zásad ekologicky šetrného cestovního ruchu:

„1) Zanech po sobě jen otisky nohou, odnes si jen fotografie a vzpomínky.

2) Respektuj křehkost prostředí. Uvědom si, že každý z nás musí být ochotný pomoci jeho ochraně.

3) Aby tvoje dovolená měla smysl, najdi si předem čas a pouč se o zvycích, způsobu života a kultuře místa, které navštívíš. V průběhu cesty poznávej místní obyvatele a hovoř s nimi.

4) Respektuj a podporuj místní kulturu (tradice, řemesla, služby, náboženství). Respektuj soukromí a důstojnost místního obyvatelstva, hlavně při fotografování.

5) Nikdy neodhazuj odpadky. Místo, které jsi navštívil, zanech čistější, než bylo předtím, než jsi tam přišel.

6) Nekupuj výrobky z materiálů jako je slonovina, želví krunýř, nebo zvířecí kůže a kožešiny.

7) Chod' po vyznačených cestách a pěšinách. Neruš zvěř a nenič rostliny.

8) Seznam se s programem ochrany přírody, organizacemi ochrany a podporuj je.

9) Kde je to možné, používej veřejnou dopravu, necestuj vlastním autem. Upozorňuj ostatní řidiče, aby zbytečně nenechávali v chodu motory svých vozidel.

10) Žádej, aby cestovní kanceláře a cestovní agentury či rekreační zařízení přijaly toto desatero, nebo jiné normy ochrany prostředí a důsledně je uplatňovaly při výchově svých zaměstnanců.“⁸⁴

6.1 Zásady odpovědného cestování

Na základě výše řečeného by se tedy měl odpovědný cestovatel zajímat o to, jaké bude mít jeho cesta dopady na životního prostředí, přírodní zdroje, místní komunity a globální ekonomiku. Následující podkapitola se snaží o vyčerpávající výčet

⁸⁴ CZECHTOURISM. *Odpovědné cestování*. [online]. © 2005-2013. [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/didakticke-podklady/4-odpovedne-cestovani/>

všech možností etických pravidel pro odpovědné, environmentálně šetrné cestování, které by měl používat každý odpovědný spotřebitel cestovního ruchu.

Než se vůbec vydáme na dovolenou měli bychom si nejprve ujasnit zda nežijeme na dovolené příliš konzumně, kdo a co bude naší dovolenou trpět, zda vidíme všechny problémy lidí a přírody kolem sebe. Další otázkou ke zvážení je, zda je nutné při své dovolené skutečně opustit svůj domov. Současná moderní doba potlačila hodnoty blízkého okolí a módou a reklamou přesvědčuje lidi odjíždět na exotické zájezdy s příslibem lepších zážitků. Ale je to nutné? Neslibuje dovolená v blízkém okolí lepší prožitky?⁸⁵

Když se rozhodneme pro výběr zájezdu či pobytu prostřednictvím cestovní kanceláře, měli bychom dát vždy přednost takové cestovní kanceláři, která hospodaří dle zásad udržitelnosti (systému environmentálního managementu EMS), podporuje a vytváří pracovní příležitosti pro lidi z místní komunity. Při výběru produktů v cestovní kanceláři žádat zelené produkty šetrného cestování, ubytování v ekologicky šetrných zařízeních (ekohotelech a ekokempech), vyhnout se ubytování v mezinárodních hotelech, ptát se na odpadové hospodářství hotelů, hospodaření s vodou. Pro zimní lyžařskou dovolenou vybírat ekologicky šetrné lyžařské areály. Termín dovolené vybírat pokud možno mimo sezónu. Na dovolenou cestovat individuálně, případně jen v malé skupině do 25 osob.

Při výběru dopravního prostředku na dovolenou vybrat co nejšetrnější dopravní prostředek z hlediska emisí. Nejvíce ekologickým dopravním prostředkem je vlak. Cestu letadlem volit až na vzdálenost větší než 1000km a vybírat, pokud je to možné, přímý let nebo minimální počet přestupů s takovou leteckou společností, která má co nejmenší dopady na životní prostředí, zajímat se o environmentální politiku leteckých společností. Do letadla s sebou brát co nejméně věcí, tak aby zavazadla byla co nejlehčí, každé kilo navíc je zátěží a přispívá k produkci většího množství emisí. A během cesty letadlem, pak na palubě letadla nepoužívat věci jednorázové spotřeby, které letecká společnost nabízí.

Před odjezdem na dovolenou vyhledat informace o cílové destinaci (cestovní průvodce, reportáže, blogy, místní informace), zajímat se o zvyky, způsob života, místní kulturu (náboženství, tradice, řemesla, služby), místní ekonomiku. Nastudovat

⁸⁵ LIBROVÁ, H. *Pestří a zelení (kapitoly dobrovolné skromnosti)*. 1. vyd. Brno: VERONICA, HNUTÍ DUHA, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

rizika pro místní životní prostředí, ohrožené druhy živočichů a rostlin. Nastudovat situaci pitné vody v destinaci, v případě problémů s dostupností pitné vody snížit svoji spotřebu vody při cestování. Nastudovat situaci žen v místní komunitě, v případě jejich nerovnoprávného postavení a ohrožení, je podporovat zvýšením jejich příjmů nákupem jejich výrobků, případně přispět na zlepšení jejich situace dary prostřednictvím neziskových organizací. Je vhodné naučit se alespoň pár slov a frází z jazyka místní komunity.

Žádoucí je zabalení „zeleného“ zavazadla, které by mělo být co nejlehčí, zejména v případě cesty letadlem. Nebrat si věci, po kterých by zbyl v místě destinace odpad, vyhnout se věcem na jedno použití např. lahev na vodu, baterie, nákupní tašky. Snížit váhu zavazadla lze sbalením věcí pro více účelů např. jedny sandály použitelné na výlet, pláž i do sprchy, kalhoty s odpínacími nohavicemi atd. Nebrat s sebou těžké papírové knihy, průvodce, mapy, ale volit jejich elektronickou podobu nebo nakopírovat pouze nutné stránky. Vybalit nové věci z obalů, abychom do cílové destinace neimportovali odpad. Hygienické potřeby (kosmetika, prášek na praní, atd.) s sebou brát jen případně, pokud je není možné v cílové destinaci nakoupit, brát pouze malá balení a přírodní přípravky. Vzít s sebou pouze nezbytné věci, ve většině případů zjistíte, že se dá fungovat i bez nich a pokud je budete později opravdu potřebovat, můžete si je půjčit či koupit na místě.⁸⁶

A jako poslední před odjezdem zabezpečit svůj domov vypnutím všech světel a elektrických spotřebičů, odpojit ze zásuvek počítač, televizi, mikrovlnou troubu atd. Snížit topení, vypnout klimatizaci.

Během cestování preferovat ekologicky certifikované služby (ubytovací zařízení jako ekohotely, ekokempy, pláže, přírodní parky apod.). Při pohybu v destinaci chodit pěšky a jezdit na kole nebo využívat místní MHD. V případě, že je nutné si půjčit auto, myslet na ekologii a půjčit si buď hybridní nebo malé, které má co nejmenší spotřebu benzínu.

Být tolerantní ke kulturním odlišnostem místní komunity, respektovat kulturní normy, zejména v oblékání. Snažit se komunikovat místním jazykem, stačí několik základních slov a frází. Dodržovat místní zákony. Znat řeč těla místních obyvatel, vyvarovat se nevhodných gest, které mohou být odlišné od našich. Rozumět místnímu

⁸⁶ STI. *Pack a green suitcase*. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.responsibletravelreport.com/component/content/article/2637-green-suitcase>

konceptu o čase. Místní obyvatele fotografovat jen s jejich svolením. Být trpěliví a zdvořilí a nechovat se s nadřazeností vlastní kultury.⁸⁷

Vyhýbat se návštěvě míst a atraktivit, které jsou přetížené turisty, kde množství turistů již překročilo únosnou mez a tím památky poškozují nebo kde vysoká návštěvnost ohrožuje křehké ekosystémy a jejich biodiverzitu. Naopak navštěvovat zpoplatněné chráněné oblasti, Národní parky a památky, kde jde vstupné na jejich další ochranu, rozvoj a péči. Všude chodit jen po vyznačených cestách, nešlapat vedle, aby se nenarušila okolní vegetace. Dodržovat všechny předpisy, pravidla a značky. Nevyrušovat volně žijící zvířata, nepošlapat ohrožené druhy rostlin. Samozřejmostí by měla být ochrana přírody a přírodních zdrojů.

Podporovat místní ekonomiku tím, že budeme nakupovat u místních obyvatel, na místních trzích, využívat místní služby např. najmout si místní průvodce, tak aby peníze z dovolené šly ve prospěch místní ekonomiky a místních obyvatel. Nevoztit si sebou potraviny z místa bydliště, jíst místní potraviny, navštěvovat místní restaurace. Nekupovat importované potraviny, protože ty jsou zatížené dopravou a importovaným odpadem z obalů.

Při nákupu suvenýrů si dávat pozor na jejich původ. Nekupovat výrobky z ohrožených druhů rostlin nebo zvířat (z materiálů jako korály, mušle, slonovina, želví krunýř nebo hadí či zvířecí kůže a kožešiny). Nesbírat přírodní suvenýry jako jsou mušle nebo kousky korálů.

Redukovat svůj odpad a recyklovat. Nekupovat výrobky na jedno použití, minimalizovat odpad z obalů. Neodhazovat odpadky ve volné přírodě či na ulici. V případech, kdy chybí odpadkové koše, nést odpad s sebou a vyhodit až při vhodné příležitosti tam, kam patří.⁸⁸

Šetrně zacházet s pitnou vodou a energiemi. V ubytovacím zařízení neplýtvat vodou, protože čistá pitná voda je v některých částech světa nedostatková. Sprchovat se jen krátce, nenechávat si prát zbytečně často ručníky. A stejně jako doma, vypínat světlo i klimatizaci.

⁸⁷ STI. *During Travel*. [online]. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.responsibletravelreport.com/travel-green/travel-tips/during-travel>

⁸⁸ TUCANTRAVEL. *Responsible Travel Tips*. [online]. [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://www.tucantravel.com/about-us/responsible-travel/responsible-travel-tips>

Po návratu domů můžeme přispět neziskovým organizacím, které mají charitativní programy pomoci pro zlepšení situace místních komunit, které jsme navštívili, a které přispějí k řešení problémů o kterých jsme se dozvěděli během naší cesty. Šířit poznatky a zásady odpovědného cestování mezi přátele i veřejnost a chovat se environmentálně šetrně i doma.⁸⁹

⁸⁹ GTSC. *Responsible Travel Tips*. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.responsibletravelreport.com/travel-green/travel-tips/during-travel>

7 MOŽNOSTI A AKTIVITY V RÁMCI ODPOVĚDNÉHO CESTOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Česká republika je velmi bohatá jak na přírodní, tak kulturní i jiné zajímavosti se kterými se pojí velké množství šetrných forem cestovního ruchu. Možností je velmi mnoho. Cílem této kapitoly není vyjmenování geografických a turistických cílů v České republice, kam je možné cestovat, ale poukázat na aktivity, které zde probíhají na podporu rozvoje odpovědného cestování a možnosti zeleného ubytování.

Nejvíce možností z hlediska šetrného cestovního ruchu nabízí v České republice venkovská turistika. Svaz venkovské turistiky sdružuje podnikatele z oblasti venkovského cestovního ruchu. Venkovská dovolená je realizovatelná na farmách či biofarmách, statcích, chatách nebo chalupách. Tyto pobyty spadají do šetrné turistiky, jsou individuální, nezávislé, pobyt na ekofarmě je navíc environmentálně šetrný. Farmy nabízí možnost ochutnávek vlastní produkce potravin. Dovolená na venkově se dá vyhledat na portálu www.nafarmu.cz, kde je rozsáhlá databáze možností pobytů jak v České republice, tak v zahraničí. Ubytování na ekofarmách se pohybuje v rozmezí 200 – 500 Kč za osobu a noc.

S cílem podpořit venkovský cestovní ruch v České republice spustil v květnu 2012 Svaz venkovské turistiky, společně s Czechtourism a ECEAT CZ projekt „Prázdniny na venkově“ (internetový portál www.prazdninynavenkove.cz). Tento turistický produkt zapojuje podnikatele, chovatele, řemeslníky, farmáře, znalce historie a místních tradic, kteří mohou návštěvníkům nabídnout ubytování, nevšední zážitky a činnosti, gastronomické zážitky, a kterým nabízí pomoc a propagaci. V rámci projektu se pořádají workshopy, které seznámí účastníky s marketingovou strategií Prázdnin na venkově a budou je motivovat k co nejzajímavější nabídce služeb. Na webovém portálu lze vyhledat ubytování na venkově, farmy, stáje a jezdecké kluby, řemesla a dílny, místní produkty. Dále je zde přehled zajímavých akcí pořádaných na venkově.⁹⁰

Z šetrných forem cestovního ruchu provozovaných na venkově má nejdelší tradici v České republice pěší turistika, která zde má velmi dobře vypracovaný systémem značení turistických tras, o kterou se zasloužil Klub českých turistů. Značení

⁹⁰ *Prázdniny na venkově*. [online]. © 2011 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.projekt-pnv.cz/>

se stále zlepšuje a budují se nové naučné stezky, které seznamují turisty s flórou a faunou místní lokality.⁹¹

Další velmi populární formou turistiky v současné době je cykloturistika. Česká republika má mnoho cyklistických tras a to jak místních a regionálních, tak i mezinárodních a existují zde velmi dobré podmínky pro jejich další rozvoj. Cyklistické komunikace lze rozdělit do tří typů a to cyklotrasy (vedou po silnicích a účelových komunikacích), cyklostezky (jsou určeny pouze pro cyklistiku) a cykloturistické trasy (vedou po horších komunikacích). Národním koordinátorem cyklistické dopravy v České republice je Centrum dopravního výzkumu. Na webových stránkách www.ceskojede.cz lze najít vše o cykloturistice v České republice.⁹²

S cykloturistikou a pěší turistikou se pojí i projekt Greenways. Greenways je program Nadace Partnerství, který poskytuje pomoc projektům na udržitelný rozvoj podél stezek a přírodních koridorů. Greenways jsou zaměřené na cyklistiku a pěší turistiku, ochranu přírody a kulturní dědictví a rozvoj šetrného cestovního ruchu. Stezky a koridory a aktivity kolem nich získávají ochrannou známku Greenways. V České republice jsou Greenways Praha-Víděň (koridor pro pěší, cyklisty, jízdu na koni i vodáky mezi Prahou a Vídní), mezinárodní stezka Greenway Krakow-Morava-Wien prochází mezi regiony Polska, Slezska, Moravy a Rakouska (stezka pro cyklisty spojená s historicky a kulturně nejzajímavějšími místy na trase).⁹³

Do projektu Moravské vinařské stezky se zapojilo 280 vinařských obcí na Jižní Moravě, bylo vyznačeno 1200km cyklistických tras, nabízí poznávání folklóru, vína a památek. Labská stezka se nachází na území Německa a České republiky. V rámci Greenways se budují drážní stezky na místě opuštěných železničních tratí, kterých je v České republice více než tisíc kilometrů, projekt je však ještě v začátcích.⁹⁴

Dalším projektem na podporu šetrné turistiky jsou „Stezky dědictví“ (Heritage Trails), který provozuje ECEAT CZ od roku 1994 a je oficiálním turistickým produktem České republiky. Je to marketingový nástroj na propagaci a rozvoj cestovního ruchu v regionech. V projektu jsou zapojeny vybrané lokality přírodního

⁹¹ Klub českých turistů. [online]. © 2011 - 2013 [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.kct.cz>

⁹² Českojede.cz. [online]. © 2011 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: <http://www.ceskojede.cz>

⁹³ MMR. *Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. [online]. 2007 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/e117ea61-1783-4982-a4fa-bf6e1220f318/GetFile4.pdf>

⁹⁴ Nadace partnerství. *Greenways*. [online]. © 2008 - 2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.nadacepartnerstvi.cz/greenways/>

a kulturního dědictví, folklóru a turistických zařízení, které jsou propojeny do map, podle kterých turisté cestují bez průvodce, ale s detailním popisem cesty. Je to program pro nezávislé a zodpovědné cestovatele. Zapojení provozovatelé stezek musí splňovat všechna kritéria udržitelného rozvoje a příjmy z této činnosti musí sloužit místním komunitám.⁹⁵

Pro podporu a šíření ekologické výchovy v České republice existují střediska ekologické (environmentální) výchovy (SEV)⁹⁶, které poskytují služby v oblasti environmentální výchovy a bývají zřizovány při NP a CHKO. Střediska nabízí výukové programy z oblasti šetrné turistiky a ochrany přírody pro veřejnost, děti a mládež. Výukové programy jsou pořádány také ve formě výletů a vycházek do přírody.

Dále v České republice existují ekologické poradny (ekocentra), které kromě jiného poskytují poradenství i v oblasti odpovědného cestování. Například ekologický institut Veronica nabízí dovolenou v ekologické vesničce Hostětín v certifikovaném ekopenzionu, pasivním domě. V Hostětíně se nachází kořenová čistírna odpadních vod, moštárna s ekologickou produkcí, obecní výtopy na biomasu, solární panely a šetrné veřejné osvětlení.⁹⁷

Zmínku o odpovědném cestování lze najít na webových stránkách Czechtourism (studijní texty pro školy) a Czechtourism provozuje i soutěžní projekt EDEN⁹⁸, který od roku 2006 svým zaměřením odkazuje na modely trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu v destinacích v rámci Evropské Unie.

Na webovém portálu Green Holidays⁹⁹ (projekt „Zelené prázdniny“), provozovaným ECEAT, lze také najít tipy na odpovědné cestování a možnost vyhledat certifikované zelené ubytování jak České republice, tak i jinde v Evropě. Nutno ovšem podotknout, že databáze je značně limitovaná.

Další informace o odpovědném cestování nebo šetrné turistice a aktuálních tématech lze najít na internetových stránkách neziskových organizací zabývajících se ekologií, které vydávají internetové články a časopisy zabývající se environmentální

⁹⁵ MMR. *Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. [online]. 2007 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/e117ea61-1783-4982-a4fa-bf6e1220f318/GetFile4.pdf>

⁹⁶ Seznam center je možné najít na portálu Ministerstvem životního prostředí <http://www.ekocentra.cz>.

⁹⁷ EKOLOGICKÝ INSTITUT VERONICA. [online]. © 2013 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.veronica.cz>

⁹⁸ EDEN - European Destination of Excellence. Více na <http://www.eden-czechtourism.cz/udrzitelny-cestovni-ruch/>

⁹⁹ Více na <http://www.greenholidays.travel/fx/cz/28/index.html>

problematikou. Jako příklady můžeme jmenovat www.naboso.org, www.ekologickelisty.cz, Bedrník (časopis pro ekogramotnost)¹⁰⁰, www.ekolist.cz, bio-info.cz, eniweb.cz a další.

Téma odpovědného cestování je zahrnuto i v interaktivní výukové hře pro žáky druhého stupně základních škol s názvem „Hra o zemi“. Odpovědné cestování demonstuje jedna z etap hry, která vyučuje odpovědnému chování na dovolené a jak si vybrat dovolenou, aby byla šetrná k životnímu prostředí.¹⁰¹

Certifikovaných ekologických hotelů dle EU standardu EU Ecolabel „The Flower“ je v České republice velmi málo. První ekohotel byl v České republice certifikován v roce 2006 (Hotel Adalbert v Praze), postupně jich bylo certifikováno dvanáct, v dnešní době jich má certifikaci pouhých pět. Důvod je jednoduchý, náklady na certifikaci jsou velmi vysoké. Certifikace zaručuje hostům, že hotel omezuje produkci odpadu a recykluje ho, snižuje spotřebu vody, pracují s dešťovou vodou, spoří energii, používá polovinu energie z obnovitelných zdrojů, nepoužívá jednotlivě balenou kosmetiku, má dobrou izolaci oken bez úniku tepla, šetrné vytápění i klimatizaci.

Prvním certifikovaným hotelem byl v roce 2006 Hotel Adalbert v Praze v areálu Břevnovského kláštera. Dalšími certifikovanými hotely jsou Hotel Alta Plaza, Hotel Adria, Chateau Mcely, který je jedním ze dvou certifikovaných pěťhvězdičkových hotelů v Evropské Unii, který dokazuje, že být a žít ekologicky neznamena vzdát se luxusu.¹⁰²

Cena za dvojlůžkový pokoj v květnu v Hotelu Adalbert 3* Praha 6 je 2750,- Kč, v Hotelu Alta Plaza Praha 4* Praha 7 je 1830,- Kč, v Hotelu Adria 4* Praha 1 je 4330,- Kč, Chateau Mcely 5* Mcely je 5000,- Kč.

Dále je certifikovaný ekopenzion Centra Veronica Hostětín (cena za dvojlůžkový pokoj je 680,- Kč), což je energeticky pasivní dům, který má 7-10x nižší spotřebu energie na vytápění. Dům je ukázkou ekologické architektury. V Hostětíně se nachází

¹⁰⁰ Více www.pavucina-sev.cz

¹⁰¹ Hra o zemi je projektem asociace ekologických organizací Zeleného kruhu a je financován Ministerstvem životního prostředí ČR. Více na <http://www.hraozemi.cz/>

¹⁰² CHROMÁ, K. *Ekologické hotely v Česku? Žádný boom se zatím nekoná.* [online]. 21.2.2013 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.nazeleno.cz/bio/ekologicke-hotely-v-cesku-zadny-boom-se-zatim-nekona.aspx>

také kořenová čistírna odpadních vod, moštárna s ekologickou produkcí, obecní výtopna na biomasu, solární panely a šetrné veřejné osvětlení.¹⁰³

Certifikován je jeden ekokemp Osada Staňkov v CHKO Třeboňsko.

Česká republika má dokonce i šetrné lyžařské středisko¹⁰⁴, jehož stavba získala ekologické ocenění za Stavbu s ekologickým přínosem, je to Lyžařský areál Kohůtka v Javorníkách. Pro zasněžovací systémy jsou zde vybudovány nové nádrže k akumulaci povrchové a dešťové vody, které jsou dostatečné pro vytváření sněhu pro sjezdové tratě. Voda z nádrží se vrací po použití zasněžovacím systémem zpět do přírody bez nutnosti dalších úprav. Celá stavba je citlivě začleněna bez významnějšího zásahu do krajiny CHKO Javorníky. Na upravené plochy po dokončení stavby byla použita místní zemina a aplikovány místní rostlinné druhy tak, aby celá stavba splynula s přírodou.¹⁰⁵

Z výše uvedeného výčtu možností šetrné turistiky vyplývá, že v České republice je více než dost cílů, kam je možné cestovat za šetrnými formami turistiky. Udržitelný rozvoj destinací a zejména rozvoj venkova funguje dobře. Nabídka šetrného a zeleného ubytování na venkově je také bohatá. Na druhou stranu je zde malá nabídka možností v ubytování v ekohotelech, kterých je v současné době jen 5, z toho 3 v Praze.

Problém je však v nedostatku aktivit v oblasti odpovědného cestování a to zejména v oblasti informovanosti široké veřejnosti. Zmínky o odpovědném cestování lze najít formou studijních textů pro žáky na webových stránkách Czechtourism. Jako Centrála cestovního ruchu České republiky by měl Czechtourism zajišťovat v této oblasti větší osvětu. Další rady a tipy z oblasti odpovědného cestování lze najít na webových stránkách Green Holidays, stránky však nepůsobí plně funkčním dojmem. Na téma odpovědné cestování se občas se mihne pár článků na webových stránkách ekologických organizací. Celkově je však informací o odpovědném cestování v českém jazyce značný nedostatek.

¹⁰³ EKOLOGICKÝ INSTITUT VERONICA. [online]. © 2013 [cit. 2013-01-19]. Dostupné z: <http://www.veronica.cz>

¹⁰⁴ Podrobněji rozpracováno v kapitole 8 Ozeleňování masového turismu.

¹⁰⁵ SKI CENTRUM KOHŮTKA. *Lyžařský areál Kohůtka získal ekologické ocenění*. [online]. 6.6.2011 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.kohutka.cz/lyzovani/aktualne/lyzarsky-areal-kohutka-ziskal-ekologicke-oceneni>

8 „OZELEŇOVÁNÍ“ MASOVÉHO TURISMU (GREENING TOURISM)

Jak již bylo řečeno, odvětví cestovního ruchu stále rychle roste, cestuje čím dál tím více lidí a to častěji, do větších vzdáleností a na kratší dobu. Upřednostňuje se energeticky nešetrná doprava (letecká), roste nadměrná spotřeba vody a vzniká nekontrolovatelné množství odpadů, čímž hrozí nenávratné poškození zemské i mořské biologické rozmanitosti. Vlivem rozmachu cestovního ruchu zanikají i jedinečné místní kultury s dlouhodobými tradicemi. Do budoucna nelze očekávat, že by lidé preferovali individuální cesty na co nejkratší vzdálenosti od svého bydliště či minimalizovali využívání letecké přepravy. Omezení cestovního ruchu v masové podobě tedy není reálné, naopak lze spíše očekávat jeho další rozvoj. Řešením je „ozeleňování“ masového turismu a to prostřednictvím vylepšování ekologických standardů a začleňováním udržitelných strategií do politik firem podnikajících v cestovním ruchu. Jedním z řešení a zároveň cílem je nabízet na trhu cestovního ruchu zelené produkty a služby, které by turisté preferovali a zároveň by se chovali odpovědně i při cestování.

Odpovědný a zelený cestovní ruch má potenciál negativní environmentální dopady cestovního ruchu alespoň zmírnit, vytvářet nová pracovní místa a snižovat chudobu, tím posilovat místní ekonomiku, což povede následně i ke zlepšení kulturního prostředí. Ekologizací cestovního ruchu se očekává zlepšení na poli úspory energie, hospodaření s vodou a zlepšení systému likvidování odpadů formou implementace nových šetrnějších technologií, vývoje šetrnějších paliv do letadel, které povede ke zlepšení životního prostředí a následně zvýšení hodnoty biologické rozmanitosti ekosystémů. Zachování biodiverzity je možné investicemi do konzervace a obnovení území s citlivými ekosystémy, zejména lesů, mokřad, pobřežních zón včetně korálových útesů. Jedna z nejvyšších poptávek v cestovním ruchu je po „opravdovosti“ kulturního dědictví, které je ovšem cestovním ruchem narušováno a postupně mizí. Turistické projekty by proto měly sledovat vývoj kulturního dědictví lokalit a zahrnovat programy na jeho zachování.

V turistických lokalitách je žádoucí je výstavba či úprava hotelových komplexů a ubytovacích zařízení na základě principů udržitelnosti. Takové zelené ekohotely minimalizují dopady svého provozu respektive pobytu turistů na životní prostředí. Jsou energeticky úsporné, mají ekologicky šetrné vytápěcí systémy, používají energii z obnovitelných zdrojů, maximálně šetří vodou, čistí odpadní vody, důsledně recyklují odpad, vybírají si dodavatele, kteří také pracují na systému udržitelnosti. Cestovní kanceláře by měly takové hotely preferovat při tvorbě svých produktů.

UNEP nastínil scénář do roku 2050, kolik by bylo možné ušetřit vhodnými investicemi do „ozeleňování“ cestovního ruchu. Vzhledem k celkovému růstu cestovního ruchu se do roku 2050 zvýší spotřeba energie v tomto sektoru o 111%, emise o 105%, spotřeba vody o 150% a produkce pevného odpadu o 252%. Pečlivým plánováním a „zelenými“ investicemi do těchto oblastí by se celková spotřeba energie do roku 2050 mohla snížit o 44% díky používání dopravy s nižší produkcí emisí (vlaků), změnou spotřebitelského chování (např. cesty na kratší vzdálenosti), lepším hospodařením s energií v ubytovacích zařízeních a technologickými pokroky na poli energetické úspornosti. Spotřebu vody by bylo možné snížit o 18%. CO₂ emise by se do roku 2050 mohly snížit o 52%.¹⁰⁶

Nejvyšší podíl na tvorbě emisí v cestovním ruchu má letecká doprava, jedním ze způsobů ozeleňování masového turismu je odpovědný výběr leteckých společností s šetrnou politikou ze strany turistů a ze strany leteckých společností snaha o zmírňování dopadů vlastního provozu na životní prostředí.

Německá organizace na ochranu ovzduší Atmosfair sestavuje každoročně žebříček leteckých společností dle jejich dopadů z provozu na životní prostředí. Letecké společnosti jsou porovnávány na základě množství CO₂, které letadla vypouštějí na kilometr letu a počtu cestujících na jednotlivých linkách ve třech skupinách – krátké, střední a dlouhé trasy. Pro rok 2012 porovnávala 125 leteckých společností a České Aerolinie (ČSA) se umístily na 76. Místě (zlepšení orpoti roku 2011, kdy byly na 82.místě). Na prvním místě jsou Monarch Airlines.¹⁰⁷

¹⁰⁶ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-14].

Dostupné z:

http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

¹⁰⁷ ATMOSFAIR. *Atmosfair Airline Index 2012*. [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z:

http://www.atmosfair.de/fileadmin/user_upload/Airline_Index/Airline_Index_2012_EN.pdf

České Aerolinie mají environmentální politiku, kterou se snaží eliminovat negativní dopady létání na životní prostředí. V roce 2008 zavedly systém environmentálního managementu (EMS) v souladu s normou ISO 14001 v rámci kterého usilují o snižování přímých i nepřímých vlivů na životní prostředí. V rámci hlukové politiky se snaží o omezování hluku produkovaného letadly. ČSA provádí monitoring vypouštěných emisí na jednotlivých letech dle vytiženosti a na svých webových stránkách mají umístěn emisní kalkulátor, který vypočítá průměrnou produkci emisí pro zadaný let a jednoho pasažéra. Velkou pozornost se snaží věnovat čištění odpadních vod a od roku 2010 funguje nově vybudovaná centrální čistírna odpadních vod. Nakládání s odpady probíhá v souladu s platnou legislativou s cílem neustálého snižování množství a to zejména nebezpečných odpadů.¹⁰⁸

Druhá česká letecká společnost Travel Service, která provozuje charterové lety pro velkou část cestovních kanceláří v České republice a pravidelné lety Smart Wings nemá o environmentální politice ani dopadech na životní prostředí na svých webových stránkách ani zmínku, z toho lze usuzovat, že to pro ně není důležité téma.

Jedním z témat v ozeleňování masového turismu je problematika lyžařských středisek. Lyžování a další zimní sporty jsou pro životní prostředí značně zatěžující. Zimní dovolenou v lyžařském středisku vyhledává velká část turistů. Problém začíná výseky lesů pro vytvoření sjezdovek a lanovek přes volbu přepravních prostředků po horách, večerní osvětlení sjezdovek, sněhová děla, která jsou napojena na zdroje vody až po velké hotelové komplexy, které ničí horskou krajinu. Lyžařská střediska se mohou certifikovat dle ISO 14001, čímž se zavazují k udržování systému environmentálního managementu. V České republice tento certifikát vlastní například skiareál Špindlerův Mlýn.

Ski club Great Britain provádí průvodce (Green Resort Guide) s hodnocením lyžařských středisek z pohledu „zelenosti“. V databázi si lze vyhledat informace o lyžařských střediscích v Alpách i USA a i jinde ve světě. Česká republika zde chybí. Hodnoceny jsou ISO 14001 certifikace, recyklace, zda používají zelenou energii, zda redukují dopravu, zda šetrně zachází s odpady, zda mají politiku klimatu a zelenou

¹⁰⁸ ČSA. *Životní prostředí*. [online]. © 1998 - 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.csa.cz/cs/portal/quicklinks/about-us/environment.htm>

politiku staveb. Z Rakouských Alp splňuje všechna tato kritéria Kaprun, ve Francii lyžařské středisko Avoriaz, ve Švýcarsku Saas Fee, v USA Aspen a Jackson Hole.¹⁰⁹

Dle UNEP v současné době existuje dobré povědomí o odpovědném cestovním ruchu mezi velkými společnostmi. Klíčová pro podporu zeleného cestovního ruchu je mobilizace soukromého sektoru, zejména malých firem a investice v této oblasti a to i formou státních dotací. V roce 2011 UNEP zjistil, že o zelený cestovní ruch se zajímá více než třetina turistů a jsou i ochotni zaplatit za takové služby více. V průběhu příštích let se očekává další rozvoj ekoturistiky, přírodní a kulturní turistiky, dobrodružné měkké turistiky. To se odráží v globálních výdajích za ekoturistiku, které se zvýšily šestkrát a každým rokem se zvedají o 20%.¹¹⁰

8.1 Odpovědné chování turistů v masovém cestovním ruchu

Skupina, která může výrazně ovlivnit ozelenování cestovního ruchu jsou samotní turisté a to jak svým chováním při cestování, tak poptávkou zelených služeb u cestovních kanceláří.

V roce 2005 probíhalo několik studií na téma odpovědnosti turistů. Studie TIES zjistila, že většina mezinárodních turistů se zajímá o sociální kulturní a environmentální otázky týkající se jejich cílové destinace a mají zájem o pobyty v hotelích, které se zavázaly k principům udržitelnosti. Turisté jsou také znepokojeni situací pracovních podmínek pro místní obyvatele a jsou ochotni utratit více, pokud budou ujisti, že místní pracovníkům v sektoru cestovního ruchu jsou zajištěny etické pracovní podmínky.¹¹¹ Dle studie CESD (Center for Economy and Social Development) ze stejného roku více než 75% amerických a 87% britských turistů pociťuje, že je důležité při cestování neničit životní prostředí a třetina z nich je ochotna platit více cestovním kancelářím za zelené možnosti dovolené.¹¹²

¹⁰⁹ SKICLUB GREAT BRITAIN. *Green Report Guide: Environmental Overview*. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z:

<http://www.skiclub.co.uk/skiclub/skiresorts/greenresorts/overview.aspx#.US02ZlpNbd4>

¹¹⁰ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-13].

Dostupné z:

http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

¹¹¹ *Tamtéž*.

¹¹² HONEY, M. *Ecotourism and Sustainable Development*. 2nd edition. Washington: Island Press, 2008. ISBN 978-1-59726-125-8.

V roce 2007 TripAdvisor, největší světový portál o cestování, dělal průzkum cestujících po celém světě a 38% z nich uvedlo, že při cestování zvažují environmentálně šetrné možnosti, 38% již využilo služeb ekohotelů, 9% přímo vyhledává takové hotely a 34% by bylo ochotno zaplatit za pobyt v ekohotelu více.¹¹³

Studie z roku 2009 mezi americkými turisty ukázala, že 56% z nich je skeptických k tomu, co jim řeknou cestovní kanceláře o svých „zelených“ praktikách a 67% amerických turistů si není ochotno připlatit za produkty a služby v oblasti zeleného cestovního ruchu a 8% turistů věří tomu, že je snadné najít opravdu „zelené“ možnosti.¹¹⁴ Dle World Economic Forum Report z roku 2009 platí 6% turistů více za udržitelné možnosti a 34% turistů je ochotno si připlatit. 52% britských turistů by raději využilo služeb firmy, jejíž politika zaručuje dobré pracovní podmínky a ochranu životního prostředí v cílových destinacích a 58,8 miliónů amerických turistů jsou ochotni takovým firmám zaplatit za jejich služby více.¹¹⁵

Nejnovější „eco-friendly“ výzkum provedl TripAdvisor v roce 2012 mezi více než 700 americkými cestovateli ze kterých 71% uvedlo, že v příštím roce plánují zelenou dovolenou. 50% cestovatelů uvedlo, že při cestování často volí „zelené“ možnosti ubytování i dopravy. 44% cestovatelů uvedlo, že jsou více environmentálně odpovědní doma než když jedou na dovolenou a 47% cestovatelů se chová odpovědně stejně doma i na dovolené, nejvíce zhasínají světla v hotelu (88%), nenechávají si často práť ručníky (80%) a recyklují (57%). 44% cestovatelů věří, že je hotel opravdu zelený, 32% tomu věří pouze vzácně a 24% by bylo ochotno uvěřit, kdyby měl hotel certifikaci. 50% cestovatelů je ochotno zaplatit více za zelené ubytování.¹¹⁶ To je o 17% více než v roce 2009, z čehož lze vyvodit stoupající trend v ochotě volit zelenou dovolenou i za cenu vyšší ceny.

¹¹³ POLLOCK, A. *The Climate Change Challenge Implications for the Tourism Industry*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z:

http://www.theicarusfoundation.com/pdf/Icarus_Discussion_Paper%20MAR_08.pdf

¹¹⁴ RHEEM, C. *Going green: The business impact of environmental awareness on travel*. [online]. 2009 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.travelgreen.org/files/PhocusWright.pdf>

¹¹⁵ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-25].

Dostupné z:

http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

¹¹⁶ TRIPADVISOR. *TripAdvisor Survey Reveals Travelers Growing Greener*. [online]. ©2012

[cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.tripadvisor.com/PressCenter-i5154-c1-Press_Releases.html

8.2 Dobrá praxe u zahraničních cestovních kanceláří (TUI a Thomas Cook)

Cestovní kanceláře jsou prostředníkem realizace masového cestovního ruchu. Leží na nich odpovědnost za nabídku zelenějších produktů masového turismu na trhu. Proto je nutné, aby ve své nabídce měly takové produkty a šířily osvětu mezi své zákazníky v oblasti udržitelnosti a odpovědného cestování. Velké zahraniční cestovní kanceláře mají programy udržitelnosti, tato podkapitola popisuje dobré praxe v cestovní kanceláři Thomas Cook a TUI, které jsou obě lídry v odpovědném cestování a nabídce zelených produktů na evropském trhu.

Thomas Cook

Thomas Cook je nejstarší cestovní kancelář (prvopočátky činnosti datuje od roku 1841), má 23 miliónu zákazníků a 31 tisíc zaměstnanců a cílové destinace po celém světě. Thomas Cook má rozsáhlou udržitelnou politiku, chce minimalizovat své negativní dopady a maximalizovat pozitivní přínos jak ekologický, tak sociální ve svých cílových destinacích. Udržitelný strategický plán stanovil cíle, kterých chtějí dosáhnout do roku 2020 a o jejichž plnění průběžně transparentně informují vydáváním ročních „udržitelných“ reportů a na svých webových stránkách.¹¹⁷

Obrázek 3: Logo udržitelnosti Thomas Cook

Zdroj: THOMAS COOK. [online]. © 2013. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.thomascookgroup.com/sustainability>

Pro certifikaci svých ubytovacích řetězců Thomas Cook používá certifikační systém Travelife (Sustainability Travelife System). Travelife je certifikační nástroj pro hotely a touroperátory pro monitorování a management jejich sociálních a environmentálních dopadů. Po nezávislém auditu jsou hotely oceněny buď bronzovou, stříbrnou nebo zlatou cenou v závislosti na splnění kritérií udržitelnosti. Hotely jsou

¹¹⁷ THOMAS COOK. [online]. © 2013. [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.thomascookgroup.com>

hodnoceny v řadě ekologických a sociálních otázek, jako je nakládání s odpady, hospodaření s energiemi, prevence nucené práce a diskriminace a podpora místních zakázek. V roce 2011 se Thomas Cook stal prvním touroperátorem, který použil certifikaci Travelife pro všechny jeho segmenty. Travelife logo je umístěno na všech propagačních materiálech, webových stránkách i katalogích Thomas Cook a zvyšuje tím informovanost zákazníků a možnost jednoduše rozpoznat hotely, které pracují na principech udržitelnosti. Podporují své dodavatele ubytování k certifikaci Travelife a rozšiřují počet svých dodavatelů s tímto oceněním.

Udržitelná strategie Thomas Cook je rozsáhlá a zajišťuje jak konkrétní kroky k udržitelnosti vlastních produktů, cílových destinací, podporu místních obyvatel, tak informovanost zákazníků, dodavatelů i zaměstnanců v oblasti udržitelnosti. Jednou z hlavních snah udržitelné strategie Thomas Cook je vývoj nových produktů cestovního ruchu na základě všech tří prvků udržitelnosti. Prostřednictvím organizace Travel Foundation zlepšují životní podmínky obyvatel místních komunit v nabízených destinacích. V cílových destinacích i zdrojových trzích podporují místní charity.

Zvyšují povědomí o udržitelném cestovním ruchu jak mezi svými zaměstnanci prostřednictvím velkého spektra materiálů, od intranetu po zaměstnanecký časopis, tak mezi svými zákazníky, kterým zároveň poskytují možnosti, aby se mohli aktivně podílet na odpovědném cestování. S cílem řešení specifických problémů v oblasti udržitelného rozvoje vytváří Thomas Cook partnerství s obchodními sdruženími, orgány místní správy, místními úřady a nevládními organizacemi.

Do roku 2020 si Thomas Cook stanovil následující konkrétní cíle z oblasti udržitelnosti, které dopravuje k dokonalosti do roku 2013 tak, aby byly všechny měřitelné.

Do roku 2020 zajistí Thomas Cook alespoň 1500 dodavatelů ubytování, kteří budou mít Travelife award. Všechny hotely, které vlastní nebo kontroluje Thomas Cook budou mít Travelife Gold award. Všichni touroperátoři ze zámoří v hlavních destinacích budou mít Travelife award nebo podobnou certifikaci. Top 500 dodavatelů ubytovacích zařízení (v počtu cestujících) výrazně sníží spotřebu vody.

Velký důraz klade Thomas Cook na šíření informovanosti svých zákazníků o otázkách udržitelnosti. Do roku 2014 chce Thomas Cook zajistit vyčerpávající informovanost svých zákazníků o udržitelném cestovním ruchu a to prostřednictvím

katalogů, bulletinů, webových stránek a destinačních průvodců. Informovat 1,5 milionu dětských zákazníků o problému udržitelnosti. Dosáhnout pozitivní zpětné vazby od zákazníků (ověřováno prostřednictvím dotazníků) v oblasti jejich udržitelného výkonu. V současné době již všechny webové stránky Thomas Cook Group obsahují informace o udržitelném cestovním ruchu a jeho možnostech. Brožury s informacemi o destinacích obsahují popis místních kultur a možnosti co tam vidět a dělat. Katalogy obsahují informace o Travellife oceněních. Informace o udržitelnosti jsou součástí jízdenek a letenek. Časopisy na palubě letadel obsahují články o udržitelnosti. Specifické informace o destinaci jsou zahrnuty do informací při uvítacích schůzkách pro zákazníky po příjezdu do destinace a v informačních letáčích o destinaci včetně místní kultury, zvyků a nejdůležitějších frází v místním jazyce. Při odbavení letů je doporučováno zákazníkům věnovat finanční dary hlavním charitativním partnerům Thomas Cook, na palubě letadel se promítají krátká videa o tom, jak je s finančními dary nakládáno. Od roku 2011 zvyšuje Thomas Cook povědomí o udržitelnosti i u dětských zákazníků formou aktivit, které děti učí například o životě divokých zvířat a zachování jejich přirozeného prostředí, o nebezpečí, které pro zvířata představuje malá plechovka pohozená v přírodě, o životě místních lidí a zvycích. K dispozici je také časopis pro děti s názvem „Happy Planet“, který je učí, jak chránit životní prostředí, například pomocí kreslení obrázků a hraním her o recyklaci.¹¹⁸

Cílem leteckých společností Thomas Cook je do roku 2020 zlepšit svoji efektivitu o 12% ze základního stavu z roku 2008. 100% potravinových produktů na palubě letadel bude vyrobeno z recyklovatelných nebo biologicky rozložitelných materiálů. Na letech bude vytvářena nulová produkce odpadu, který by se musel vyhodit na skládky v základních letištích. Zvýší se počty cílových letišť v zámoří, která recyklují.

V cílových destinacích se zaměří na posílení přínosu svých produktů pro místní komunity a lokální ekonomiky. Do roku 2013 vypracují a zavedou politiku na ochranu dětí ve všech segmentech. Do roku 2014 implementují charitativní politiku ve všech místních komunitách a budou upřednostňovat místní zdroje potravin a nápojů ve všech hotelech vlastněných Thomas Cook.

¹¹⁸ THOMAS COOK GROUP PLC. *Sustainability Report 2011*. [online]. 2011 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://sustainability2011.thomascookgroup.com/>

A jako poslední v udržitelné strategii Thomas Cook nezapomíná ani na vlastní firemní politiku. Do roku 2014 plánuje začlenit udržitelnost do svých firemních hodnot. Do roku 2020 sníží spotřebu energie o 20% oproti roku 2010. 20% elektřiny bude pocházet z obnovitelných zdrojů. Ze svých kanceláří bude mít nulové procento odpadu, který by šel na skládky. Veškerý nakupovaný papír bude z recyklovaných nebo certifikovaných udržitelných zdrojů. Spotřebu papíru sníží o 20% oproti 2010. Zavede interní uhlíkové poplatky za emise ze služebních cest a do roku 2015 proškolí všechny zaměstnance v oblasti udržitelnosti.¹¹⁹

TUI Travel

TUI Travel je jedna z největších cestovních společností na světě. Má více než 30 miliónů zákazníků a prázdninové destinace ve 180 zemích. Zaměstnává 53 tisíc lidí. Skupina TUI je lídrem udržitelnosti v cestovním ruchu. TUI Nederland získal jako první touroperátor certifikaci Travelife (leden 2013). TUI vybízí i své obchodní partnery, zejména hotely k získání certifikátu Travelife. Letecká společnost TUIfly je v Airline Indexu 2012 hodnocena jako nejúspornější charterová letecká společnost na světě pro krátké vzdálenosti v dopadech na životní prostředí. TUIfly investuje do moderních letadel, které používají ekologičtější paliva. Další letecká společnost vlastněná skupinou TUI Thomson Airways skončila jako druhá.¹²⁰

V roce 2012 TUI zahájila tříletý plán Sustainable Holidays Plan (udržitelné prázdniny) pro roky 2012-2014 s cíli do roku 2015.

Hlavním cílem TUI je do roku 2015 přinést na trh 10 miliónů „zelenějších“ a „fair“ dovolených. Tento cíl je měřitelný dle počtu zákazníků ubytovaných v udržitelně certifikovaných hotelech v letech 2012-2014.

TUI aktivně ovlivňuje své dodavatele a monitoruje jejich pokroky na poli udržitelnosti, vytvořili „Pokyny pro environmentální udržitelnost hotelů“. Pro dodavatele ubytování organizuje konference na téma udržitelnosti (v Německu, Baleárských ostrovech, Kanárských ostrovech, Turecku a v Londýně). Do roku 2014 budou ve své nabídce mít více než 3 tisíce certifikovaných hotelů.

Pro podporu místních komunit podporuje TUI udržitelné projekty, na kterých spolupracují s partnery po celém světě. Podporují projekty na čištění vody po celém

¹¹⁹ *Tamtéž.*

¹²⁰ TUI Travel PLC. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.tuitravelplc.com/>

světě, například projekty „čistá voda“ v Keni, Bolívii, Ugandě atd. Spolupracují s hotely na snižování produkce odpadu, například v Egyptě v Hurghadě podporují odpadový management. TUI podporuje stovky projektů v jejich klíčových cílových destinacích, které přispějí ke snižování vyprodukovaných emisí. Do roku 2014 chtějí emise snížit o 1 milion tun CO₂. Příkladem mohou být větrné elektrárny v Turecku, které přinesly obnovitelnou energii pro místní komunity na pobřeží nebo projekt v Keni, který podporuje ohrožený les a snížil emise při odlesňování. V destinacích dále podporují projekty na podporu zachování biodiverzity (ochrana mořských želv, vysazování stromů), ochranu divokých zvířat, ochranu dětí (projekty na vzdělávání dětí a pomoc při hledání práce v cestovním ruchu) a své dodavatele vzdělávají dodavatele v oblasti udržitelnosti.

Dalším cílem TUI je provozovat evropskou nejšetrnější leteckou společnost a do roku 2015 ušetřit více než 20 tisíc tun uhlíku na „pozemních“ činnostech. Měřitelné dle průměrných hodnot emisí CO₂ TUI Travel letecké společnosti na pasažéra a CO₂ ušetřené z hlavních činností, maloobchodních prodejen a vozového parku, výchozí hodnotou je hodnota z roku 2011. TUI se snaží zavádět udržitelná biopaliva v jejich leteckých společnostech a zkoumá dlouhodobě udržitelné strategie biopaliv. Palubní odpad budou recyklovat z 50%.

Velkou péči věnuje TUI informovanosti svých zákazníků, rozšiřuje povědomí o odpovědnosti a udržitelnosti v cestovním ruchu. Do roku 2015 chtějí, aby zákazníci vnímali TUI Travel jako vedoucí společnost na trhu v oblasti udržitelné dovolené (měřitelné spotřebitelským výzkumem ve zdrojových trzích). TUI se snaží ovlivňovat a podporovat své zákazníky při výběru odpovědných produktů zelených dovolených a jejich odpovědné chování. Cílem je, aby každý druhý zákazník TUI dal přednost výběru udržitelné dovolené, pokud bude mít možnost, a aby dva ze tří zákazníků změnilo svoje chování na dovolené tak, aby pomohly životnímu prostředí. V roce 2011 byl zaveden výukový program pro učitele, rodiče i děti „Eco Traveller“. Pro děti je vydáván zábavný výukový časopis o zachování biodiverzity "Kinatschu is going on a holiday" (Kinatschu jede na prázdniny).¹²¹

¹²¹ TUI TRAVEL PLC. *Sustainable Holidays Spreading Smiles*. [online]. 2011 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.tuitravelplc.com/sites/default/files/attachments/TUITravelSustainableHolidaysPlan2012-2014_2.pdf

8.3 Cestovní kanceláře v České republice

V předchozí podkapitole byla popsána dobrá praxe zahraničních cestovních kanceláří, ze které je vidět, že cestovní kanceláře mohou přispět k ozeleňování masového turismu na všech úrovních udržitelnosti, zmírňovat dopady na životní prostředí prostřednictvím vhodné volby dodavatelů, vylepšovat podmínky místních komunit v cílových a ve zdrojových trzích ovlivňovat zákazníky ke správnému výběru odpovědné dovolené a motivovat je k odpovědnému chování při cestování. Ve všech uvedených oblastech je možné stanovení konkrétních cílů a nastavení jejich měřitelnosti. Svým zákazníkům cestovní kanceláře TUI a Thomas Cook nabízí širokou nabídku zelených pobytových zájezdů, které jsou jasně vyznačeny v katalogu a odpovědný zákazník si tak může jednoduše vybrat pobyt z široké nabídky, která se do budoucna bude jenom rozšiřovat. Zákazník je také při výběru zájezdu motivován prodejci v cestovní kanceláři k tomu, aby dal přednost zelené dovolené, pokud je ta možnost. Na Informace o odpovědném cestování je zákazník upozorňován v katalogích, brožurách, na webových stránkách, na letenkách, při informativních schůzkách na začátku zájezdu. Charterové letecké společnosti skupin Thomas Cook a TUI, které používají jako dopravu při zájezdech, se snaží o udržitelnou politiku a snižování emisí, a jsou hodnoceny jako jedny z nejlepších v indexu šetrnosti k životnímu prostředí v žebříčku Atmosfair, takže si jejich zákazník automaticky vybírá odpovědně. V České republice cestovní kanceláře využívají služeb ČSA, které na indexu Atmosfair nedopadly úplně nejlépe a Travel Servisu, který nepublikuje žádnou šetrnou politiku k životnímu prostředí, ani nebyl hodnocen v indexu. Český zákazník nemá možnost výběru šetrnější letecké společnosti, proto by se měl při masovém cestování zaměřit na výběr zeleného zájezdu s pobytem v ekohotelu.

Východisky pro výzkum českých cestovních kanceláří jsou následující zjištění. Středomořská oblast je nejnavštěvovanějším cílem mezinárodní turistiky, s 306 miliony mezinárodních příjezdů ročně představuje jednu třetinu všech příjezdů celosvětově. Do roku 2030 se očekává každoroční zvyšování příjezdů o 10 milionů.¹²²

Středomoří je i nejvyhledávanější destinací českých turistů. Češi rádi nakupují levněji než jejich západní sousedé, což je pochopitelné vzhledem k jejich slabší kupní

¹²² UNWTO. *Tourism. in Mediterranean: Growth, competitiveness and sustainability*. [online]. 21.6. 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/euromed-presentations/1-unwto_cabrini_en.pdf

síle. Cena je prioritou pro polovinu domácností. Čechům přibývá volného času a jezdí stále častěji do zahraničí a začali preferovat leteckou dopravu. Začal nárůst zájmu o pobyty all inclusive, v největší oblibě jsou zájezdy do Egypta, Turecka a Řecka na dobu dvou týdnů.¹²³

Spotřebitelská odpovědnost by proto měla být poptávat u cestovních kanceláří zelené zájezdy, pobyty v ekohoteliích a společenská odpovědnost firem, v tomto případě cestovních kanceláří, takové pobyty nabízet, co nejvíce je propagovat a snažit se jich zahrnovat do své nabídky čím dál tím více. Jak je vidět z dobré praxe zahraničních cestovních kanceláří TUI a Thomas Cook, takováto praxe je v zahraničí v podstatě standardem a do budoucna se bude dále rozvíjet.

8.3.1 Cíle výzkumu cestovních kanceláří, metodika, hypotéza

Na základě výše zjištěných údajů byl cílem výzkumu průzkum trhu produktů cestovních kanceláří, a to jakou možnost má spotřebitel, který se na cestovní kancelář obrátí s poptávkou po zeleném zájezdu, pobytu u moře do Středomořské oblasti v ekohotelu na sezónu léto 2013, zda mu mohou takový produkt nabídnout a jaké další informace k tomu mohou podat. Průzkum probíhal formou telefonických rozhovorů s cestovními kancelářemi. Dále analýzou katalogů cestovních kanceláří zjistit, zda se v katalogích objevují tipy a informace o odpovědném cestování a zda mají v katalogích systém označení udržitelných ubytovacích zařízení (ekohotelů). Průzkum se orientoval pouze na velké cestovní kanceláře působící na českém trhu, které mají nejvíce klientů a dá se tudíž předpokládat, že by měli mít takové produkty v nabídce zahrnuté a šířit osvětu na poli „odpovědného“ cestování mezi své zákazníky. Bylo vybráno 15 zástupců největších cestovních kanceláří dle počtu zákazníků výjezdového cestovního ruchu.¹²⁴ Výzkum probíhal v únoru 2013.

Na základě výše uvedených informací byla stanovena hypotéza: „Produkty masového cestovního ruchu ve formě zelených zájezdů a pobytů ve Středomořské oblasti nabízí alespoň 5 velkých cestovních kanceláří a v katalogích mají taková zelená ubytovací zařízení přehledně označena.“

¹²³ KUŠKOVÁ, P., MARKOVÁ A., NAJMANOVÁ K. *Češi ve spotřebitelském ráji (!?): Vývoj spotřeby českých domácností v posledních dvaceti letech*. 1.vyd. Praha: CENIA, 2009. ISBN 978-80-85087-70-3.

¹²⁴ Vybráno dle žebříčku TO 40 cestovních kanceláří v České republice podle počtu zákazníků, který sestavuje společnost MAG CONSULTING s.r.o. Dostupné z: <http://www.mageconsulting.cz/>

8.3.2 Výsledky a interpretace výzkumu cestovních kanceláří

Výsledky průzkumu jsou pro přehlednost sestaveny do následující tabulky, se všemi cestovními kancelářemi byl veden telefonický rozhovor. U cestovních kanceláří, kde nejsou uvedeny doplňující informace byla odpověď, že takové hotely v nabídce nemají, nespecializují se na to. Mnohdy ani nevěděli, co se přesně myslí termínem ekohotel nebo zelený hotel fungující na principech udržitelnosti.

Tabulka 3 : Výzkum cestovních kanceláří v České republice

Cestovní kancelář	Informace o odpovědném cestování v katalogu	Nabídka ekohotelů v katalogu	Přehledně označené zelené hotely v katalogu	Doplňující informace
ČEDOK	NE	NE	NE	1
EXIM TOURS	NE	NE	NE	2
NECKERMANN	ANO	NE	NE	3
FISCHER	NE	NE	NE	4
ALEXANDRIA	NE	ANO - bungalovy a 1 hotel	NE	5
FIRO TOUR	NE	NE	NE	
BLUE STYLE	NE	NE	NE	6
B&K TOUR	NE	NE	NE	
VÍTKOVICE TOURS	NE	NE	NE	
ESO TRAVEL	NE	ANO - 3 hotely	NE	7
NEV-DAMA	NE	NE	NE	
GREECE TOURS	NE	ANO - 1 hotel	NE	8
CK ALEX	NE	NE	NE	
CK ANDANTE	NE	NE	NE	
CK ANCORA	NE	NE	NE	

1	V nabídce standardně nenabízejí, ale mohou zajistit zájezd vytvořený na míru.
2	V katalogu informace, že se chovají ekologicky šetrně k životnímu prostředí tím, že pokyny k zájezdu tisknou pouze na jeden list papíru. V katalogu nabízí hotel Niriides v Řecku na Kosu, který si pěstuje vlastní bio zeleninu a ovoce (informace zaslány CK na písemný dotaz).
3	V katalogu stránka o odpovědném cestování, tipech i certifikaci a označení hotelů v katalogu certifikačním systémem Travelife. V českém katalogu hotely vyznačeny nejsou, uvedli důvod, že se situace u certifikovaných hotelů stále mění. Na písemný dotaz zaslali tabulku hotelů s oceněním Travelife z nabídky Thomas Cook, které jsou schopni na dotaz zajistit, 70 hotelů v Turecku, 63

	hotelů v Řecku, 3 hotely v Bulharsku a 31 hotelů na Mallorce.
4	Zelené hotely nenabízí, ale možná budou mít v nabídce do budoucna.
5	Na zelené dovolené se nespécializují, v katalogu nabízí bungalovy v Chorvatsku, Pakoštaně, Pine Beach 2*, vlastní doprava, cena za 7 nocí v červenci 10.035,-Kč a 1 hotel v Itálii, Lago di Garda, ECO Hotel Bonapace 3*, vlastní doprava, cena v červenci na 7 nocí 10.221,-Kč . Na písemný dotaz zaslali ještě nabídku dalších tří možností zelených hotelů, ale ne z jejich katalogu.
6	V katalogu mají popsán certifikační program Modrá vlajka (Blue Flag) a kde se nacházejí takové pláže. Zelené hotely v katalogu nemají, neví.
7	V katalogu nabízejí 3 zelené hotely. V Řecku na Krétě hotel Nana Beach 4*, hotel je ekologicky zaměřený, all inclusive, letecky, cena od 28.590,-Kč na 7 nocí a zelený hotel Knossos Beach 4*, all inclusive, letecky cena na 7 nocí od 22.890,- Kč. A v Turecku hotel Club Asteria 4*, který má certifikaci udržitelnosti White Star, all inclusive, letecky, cena od 31.890,-Kč.
8	V katalogu nabízejí jeden luxusní ekohotel v Řecku na Zakynthos, Eleon Grand Resort and Spa 5*, cena all inclusive za 7 nocí od 23.210,-Kč, letecky. V informacích v katalogu zmínka o dětském klubu ze sítě hotelů Greotel s programem ekologie.

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Potencionálním zákazník poptávající zelené zájezdy k moři do Středomořské oblasti na léto 2013 má z katalogů velkých českých cestovních kanceláří možnost výběru z nabídky pouze 5ti zelených hotelů (jeden 3*hotel v Itálii, dva 4* hotely a jeden 5* hotel v Řecku a jeden 4* hotel v Turecku) a jedněch 2*bungalovů v Chorvatsku. Na individuální poptávku jsou schopné zelený pobyt nabídnout cestovní kanceláře Čedok a Alexandria.

Pracovníci cestovních kanceláří neznají problematiku odpovědného cestování. Při telefonickém dotazu polovina pracovníků nevěděla, co je přesně myšleno pod termínem „ekohotel“ či „zelený hotel fungující na principech udržitelnosti“. Třikrát se autorka dokonce setkala s reakcí, zda je tím myšleno, že je hotel umístěn v zeleni či chová zvířata. Velká část pracovníků byla dotazem na ekohotel zaskočena, uvedli, že se s takovým dotazem ještě nesečkali, což jasně naznačuje v podstatě nulový zájem českých spotřebitelů o zelené pobyty.

V katalogích cestovních kanceláří není žádná zmínka o odpovědném cestování či udržitelnosti. Pouze Exim Tours má v katalogu informaci, že se chová ekologicky šetrně k životnímu prostředí tím, že veškeré pokyny k zájezdům tiskne jen na jeden list papíru. Cestovní kancelář Blue Style popisuje v katalogu certifikační program Modrá

vlajka (Blue Flag) a cestovní kancelář Greece Tours zmiňuje v katalogu možnost ekologického programu pro děti v řetězci řeckých hotelů Grecotel.

Jedinou výjimkou, která má v katalogu přehledné informace o odpovědném cestování je cestovní kancelář Neckermann, která je dceřinou společností Thomas Cook. Odpovědnému cestování věnuje jednu zelenou stránku na začátku katalogu s názvem „Chráníme životní prostředí“, kde jsou uvedeny rady a tipy pro odpovědné cestování, společenská odpovědnost firem, aktivity v udržitelnosti a to pomocí redukce spotřeby papíru, recyklace, vzdělávání zaměstnanců, zapojení do projektů z oblasti udržitelnosti, vzdělávání dětí pomocí animačních programů a spoluprací s mezinárodní organizací ECPAT, která bojuje proti dětské sexuální turistice. Dále je zde uvedeno, že v katalogu jsou označeny zelené hotely symbolem Travelife. (viz. příloha B).¹²⁵ Bohužel v katalogu tento symbol u hotelů chybí, na telefonický dotaz bylo vysvětleno, že toto označení do katalogu neuvádějí, protože se u hotelů stále mění situace, avšak emailem zaslali seznam všech zelených hotelů oceněných Travelife z nabídky Thomas Cook, které jsou schopné na dotaz zajistit, a to v destinacích v Turecku 70 hotelů, v Bulharsku 3 hotely, v Řecku 63 hotelů, a na Mallorce 31 hotelů.

Zatímco v zahraničních katalozích velkých cestovních kanceláří najdeme články na téma odpovědné cestování, včetně přehledného značení udržitelných ubytovacích zařízení, a v praxi jsou zelené zájezdy doporučovány zákazníkům, v katalozích i na webových stránkách cestovních kanceláří v České republice tyto informace zcela chybí. Výzkum cestovních kanceláří prokázal ignoraci problému „ozeleňování“ masového turismu ze strany českých cestovních kanceláří, největší cestovní kanceláře v české republice zelené pobyty v nabídce v podstatě nemají, v katalogu nemají žádné informace o odpovědném cestování, ani přehledně vyznačené ekohotely.

Neexistence takových informací a v podstatě neexistence nabídky zelených ubytovacích zařízení v katalozích největších cestovních kanceláří v České republice včetně reakcí pracovníků cestovních kanceláří při telefonických rozhovorech vypovídá i o tom, že u českých spotřebitelů nejsou takové služby v popředí zájmu. Tuto dedukci bude ověřovat následující kapitola, dotazníkové šetření ve skupině jednotlivců.

Stanovená hypotéza *„Produkty masového cestovního ruchu ve formě zelených zájezdů a pobytů ve Středomořské oblasti nabízí alespoň 5 velkých cestovních kanceláří*

¹²⁵ NECKERMANN. *Léto 2013*. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://www.ckneckermann.cz/cz/download/katalogy/Leto2013.pdf>

a v katalozích mají taková zelená ubytovací zařízení přehledně označena.“ na základě výše uvedených údajů tak nebyla potvrzena.

Dle UNEP v současné době existuje povědomí o odpovědném cestovním ruchu zejména mezi velkými společnostmi. Výzkum trhu českých cestovních kanceláří tento výrok potvrdil, protože české cestovní kanceláře můžeme považovat z globálního hlediska za malé firmy. Nicméně pro podporu zeleného cestovního ruchu je dle UNEP do budoucna klíčová mobilizace malých firem v cestovním ruchu.¹²⁶ Proto je žádoucí, aby i české cestovní kanceláře do budoucna zařadily odpovědné programy cestování do své politiky a zvýšily nabídku zelených zájezdů tak, aby měli spotřebitelé možnost výběru.

8.4 Dotazníkové šetření jednotlivců v oblasti odpovědného cestování

8.4.1 Cíle výzkumu a hypotézy

Cílem dotazníkového šetření bylo posouzení postojů účastníků (jednotlivců) cestovního ruchu k odpovědnému cestování, zda se při cestování chovají odpovědně ve smyslu minimalizace negativních dopadů svého jednání při cestování na životní prostředí a udržitelnost destinací, které jsou cílem jejich cest. Zda jednotlivci dodržují zásady odpovědného cestování v praxi a zda a za jakých podmínek jsou ochotni vyhledávat produkty odpovědného cestovního ruchu v cestovních kancelářích.

Pro dotazníkové šetření byly stanoveny následující hypotézy.

- S praktickými zásadami a tipy pro odpovědné cestování je obeznámeno 20% lidí.
- Běžný účastník cestovního ruchu neví o možnostech a ani aktivně nevyhledává produkty cestovních kanceláří zaměřené na masové odpovědné cestování, především pobyty v ekohotelech, zelené produkty cestovních kanceláří vyhledává maximálně 10% lidí.

¹²⁶ UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

- 90% účastníků masového cestovního ruchu by upřednostnilo pobyt v ekologickém hotelu/rezortu, který by jim byl nabídnut cestovní kanceláří, pouze v případě výhodné ceny, 20% účastníků by namotivovaly informace podané cestovní kanceláří o prospěšných dopadech zelených produktů na životní prostředí a místní komunity.
- V cílové destinaci se odpovědně chová 60% lidí.

8.4.2 Metodika výzkumu

Dotazníkové šetření proběhlo od 6.2. do 21.2. 2013 prostřednictvím dotazníkového formuláře umístěného na internetu. Výhodou internetové formy sběru dat je větší návratnost dotazníků, protože umožňuje rychlé a přehledné vyplňování s menší časovou náročností pro respondenty. Díky anonymitě respondentů lze dosáhnout větší pravdivosti odpovědí. V dnešní době se na internetu pohybuje značná část populace a internetové dotazníky jsou preferovány. Nevýhodou je náhodný výběr respondentů, který se nemusí shodovat se strukturou populace. Dotazník byl strukturován co nejstručněji tak, aby byl jednoduchý, aby otázky byly snadno pochopitelné a zabraly co nejméně času při vyplňování.

Jedna z hypotéz říká, že mezi populací v České republice je pouze malé povědomí o problému odpovědného cestování, což značí, že běžný člověk si pod tímto pojmem nedokáže přesně vybavit, co se pod tímto pojmem skrývá. Tato hypotéza se stala v podstatě správnou u pilotní skupiny respondentů k dotazníku. Vzhledem k tomuto poznatku je termín odpovědné cestování stručně vysvětlen v úvodu dotazníku a dále pak i u jednotlivých otázek, kde by mohly vzniknout nejasnosti.

Dotazník je rozdělen do dvou částí. První část dotazníku obsahuje 18 otázek, které pokrývají hlavní zásady odpovědného cestování, jejichž dodržování je v možnostech jednotlivých cestovatelů, účastníků cestovního ruchu tak, aby tím přispěli k vyšší udržitelnosti destinací a omezily negativní vlivy cestování na životní prostředí a to zejména v jeho masové podobě. Zjišťuje, zda jednotliví respondenti tyto zásady dodržují v praxi, případně zda o takových možnostech vůbec ví. Dotazník dá svojí strukturou otázek také návod na odpovědné chování při cestování do budoucna a pomůže k utvoření jasné představy, jaké konkrétní zásady se skrývají pod pojmem

odpovědné cestování. Druhá část dotazníku (2 otázky) se týká osobních charakteristik respondentů. Rozdělení je zvoleno pouze dle pohlaví a věku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 172 respondentů. Dotazníkový formulář je připojen v příloze A.

8.4.3 Charakteristika souboru a analýza dat

Ze zkoumaného vzorku 172 respondentů zaujímají 77% (132) ženy a 23% (40) muži, což neodráží reálnou strukturu populace. Největší podíl respondentů je ve věkové kategorii 20-30 let 56%, (96 respondentů), na druhém místě je věková kategorie 30-45 let (28%, 48 respondentů), ve věkové kategorii do 19 let je 8% (14 respondentů) a ve věkové kategorii 46-65 let 7% (12 respondentů). Nejmenší podíl respondentů, který je v podstatě zanedbatelný, je ve věkové kategorii 66 více let 1% (2 respondenti).

Odpovědné cestování

Aby nedocházelo ke zmatení, v úvodu dotazníku bylo stručně vysvětleno, co si představit pod termínem „odpovědné cestování“ t.j. ekologicky šetrné chování při cestování a výběru dovolené, respekt k místním komunitám, jejich kultuře a památkám v cílové destinaci. V podstatě téměř všichni respondenti uvedli, že se při cestování chovají odpovědně a na otázku, zda se při cestování chovají odpovědně – ekologicky šetrně, s úctou k místním komunitám a jejich kultuře, památkám odpovědělo celých 95% respondentů (163 respondentů), „Ano“ odpovědělo 55% respondentů a „Spíše Ano“ odpovědělo 40% respondentů.

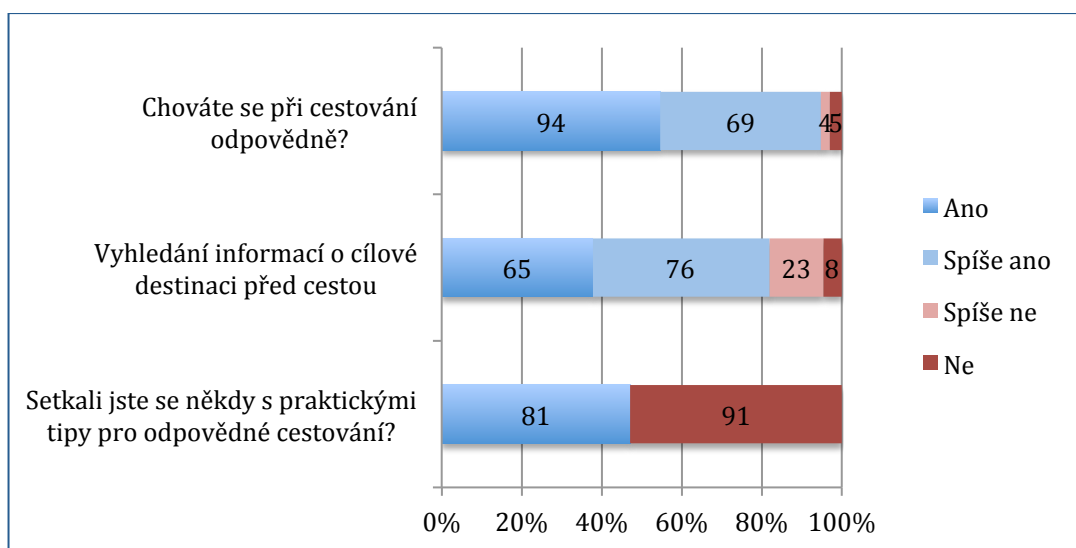
Další otázky zjišťovaly, jakým konkrétním způsobem se respondenti chovají odpovědně při cestování.

82% (141) respondentů si před cestou vyhledá informace o cílové destinaci (kultuře, zvyklosti, ekologické a ekonomické problémy destinace).

S praktickými tipy pro odpovědné cestování se setkala necelá polovina všech respondentů 47% (81 respondentů), a to nejvíce mladí lidé ve věku do 19ti let. Následovala volná otázka, respondenti mohli odpovědět svými slovy, kde se s tipy na odpovědné cestování setkali, na kterou však odpovědělo pouze 46 respondentů. Nejvíce respondentů se s tipy na odpovědné cestování setkalo na internetu, dále v průvodcích (jmenovitě uvedny Lonely Planet a Marco Polo) a z informačních brožur o destinaci.

Návštěvy památky nebo destinace v případě, že by respondenti věděli, že je přetížena turisty, a vysoká návštěvnost na ni má negativní dopady, by se vzdalo 24% (42) respondentů, 56% (96) respondentů by zvažovalo okolnosti, zda by se návštěvy opravdu vzdali, výrazně méně ochotni vzdát se návštěvy přetížených památek jsou starší lidé ve věkové skupině 46-65 a dále pak mladí lidé do 19ti let. Střední věkové kategorie 20-45 jsou v tomto směru mnohem odpovědnější.

Graf 1: Odpovědné cestování

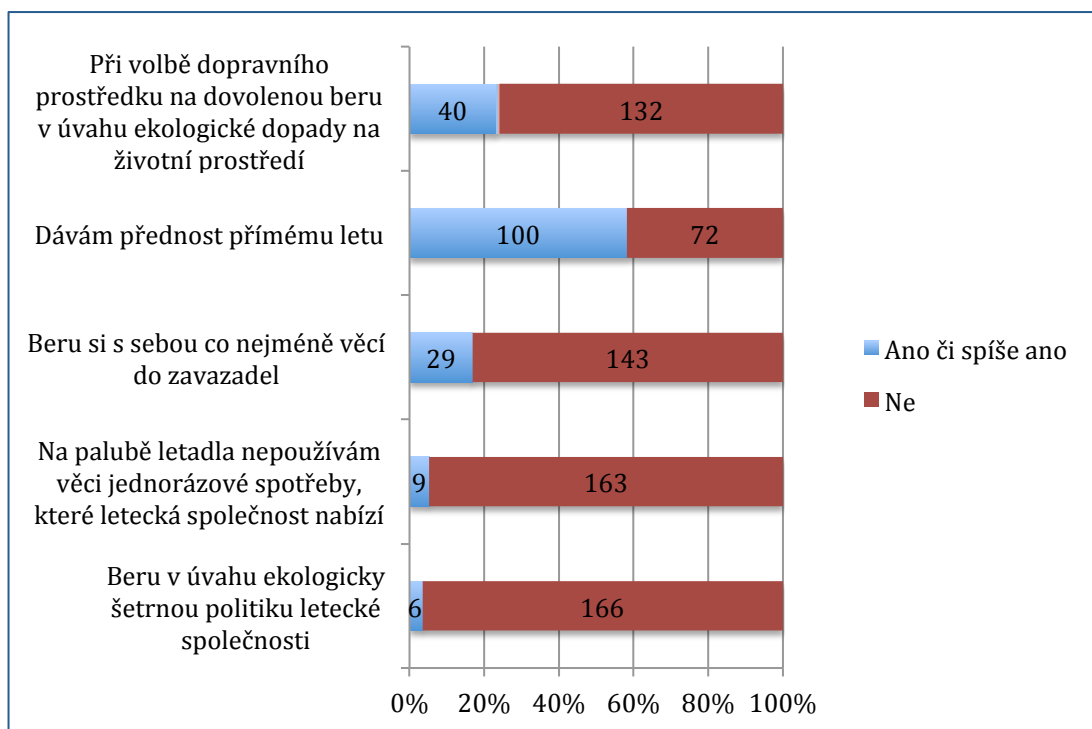
Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Dopravní prostředky a letecká doprava

Environmentální odpovědnost při volbě a výběru dopravního prostředku na dovolenou je u respondentů dost malá. Negativní dopady na životní prostředí při volbě dopravního prostředku na dovolenou nebere v úvahu 77% (132) respondentů a to nejvíce respondenti ve věkové kategorii 46-65 (91%) a nejodpovědnější jsou respondenti věkové skupiny 30-45 let (66%), ale nijak výrazněji než ostatní věkové skupiny. Nejvíce zatěžující na životní prostředí je doprava letecká, proto další otázky zjišťovaly chování při výběru a používání letecké společnosti. 58% (100) respondentů bere v úvahu, zda se jedná o přímý let, což však může být i z hlediska pohodlnosti. 17% (29) respondentů si s sebou bere co nejlehčí zavazadla. Pouze 5% (9) respondentů na palubě

letadla nepoužívá věci jednorázové společnosti, které jsou k dispozici na palubě letadla a 3% (6) respondentů bere v úvahu ekologicky šetrnou politiku letecké společnosti.

Graf 2: Odpovědnost při výběru dopravního prostředku

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Výběr zájezdu/pobytu v cestovní kanceláři

Ekologický hotel nebo rezort poptávalo v cestovní kanceláři jen 8% (13) respondentů, 92% respondentů ekohotel nikdy nepoptávalo, z toho ovšem 68% (117) ani netuší, že takové možnosti existují a 24% respondentů o možnostech vědělo, ale nepoptávalo. Ekologický hotel v cestovní kanceláři nikdy nepoptával žádný muž a nejméně poptávají lidé věkové skupině 20-30 let (3%), což může být dané tím, že lidé této věkové skupiny cestují častěji individuálně a nevyužívají tolik služeb cestovní kanceláře.

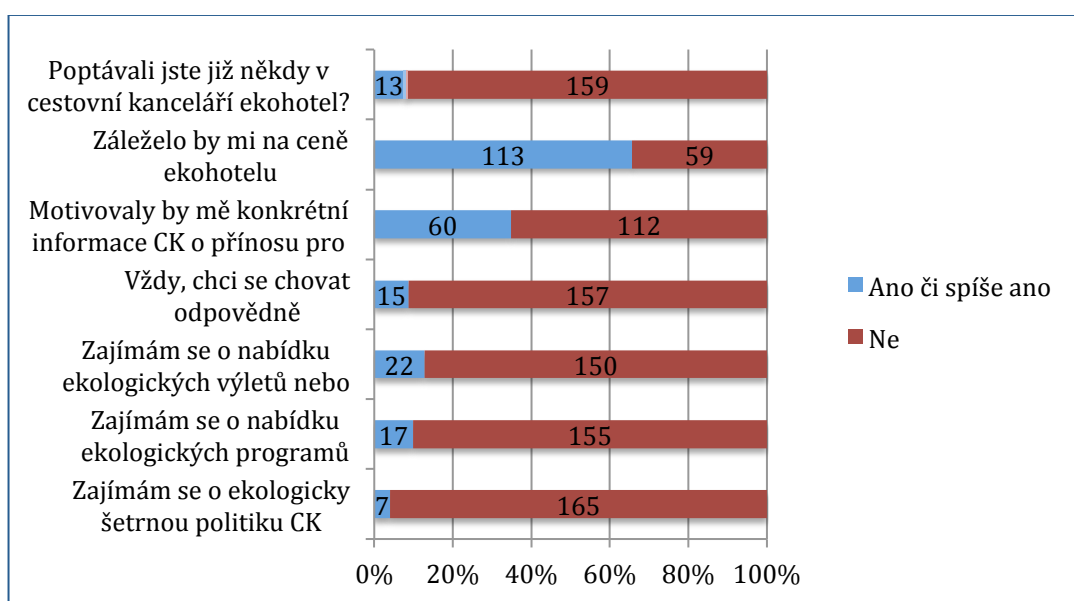
Kdyby cestovní kancelář nabídla klientům jako produkt pobyt v ekologickém hotelu či rezortu, 65% (113) respondentům by záleželo na ceně, zda by taková nabídka a možnost pro ně byla vůbec zajímavá. 38% (60) respondentů by motivovalo, kdyby jim cestovní kancelář podala informace o přínosu takového pobytu v ekohotelu na životní prostředí a místní komunitu. 10% (15) respondentů by na takovou nabídku

zareagovalo hned, protože se chtějí chovat odpovědně. Dále by respondenti při výběru zvažovali rozsah a kvalitu nabízených služeb.

13% (22) respondentů při výběru zájezdu v cestovní kanceláři zajímá, zda cestovní kancelář nabízí ekologické výlety v cílové destinaci, 10% (17) respondentů zajímá, zda cestovní kancelář nabízí informativní ekologické programy například pro děti a jen 4% (7) respondentů zajímá, zda cestovní kancelář provozuje ekologicky šetrnou politiku. 90% (154) respondentů nezná žádnou cestovní kancelář, která by nabízela produkty odpovědného, ekologicky šetrného cestovního ruchu.

Na pobytu v ekohotelu ještě nikdy nebylo 92% (159) respondentů, ale 35% (60) zejména žen o tom bude do budoucna uvažovat, což je optimistické. O pobyt v ekohotelu jeví malý zájem lidé věkové skupiny 20-30 let.

Graf 3: Výběr zeleného zájezdu v cestovní kanceláři

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Sjezdové lyžování

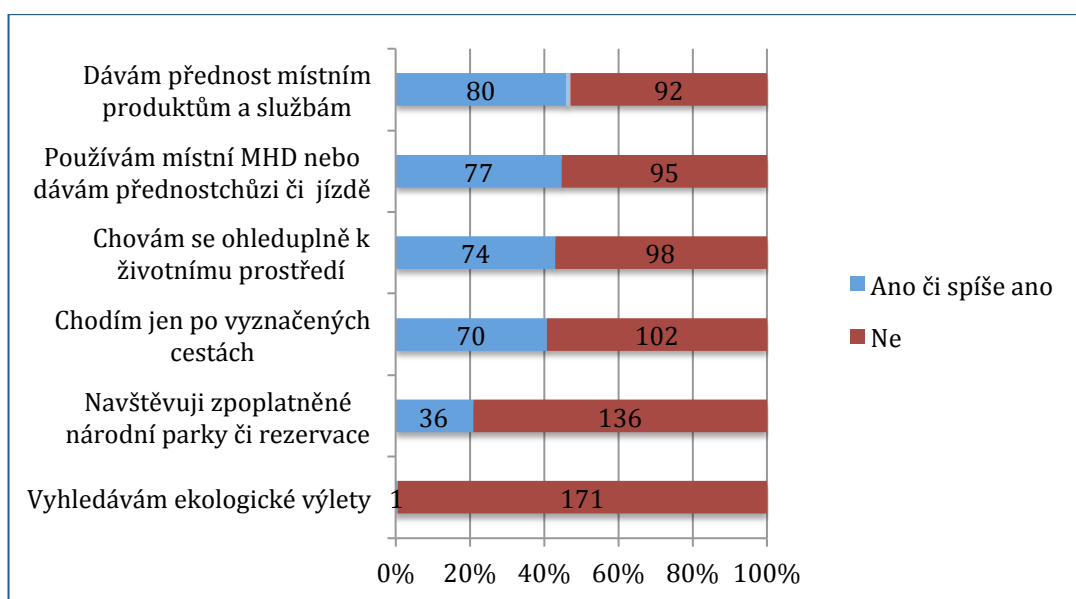
Negativní dopady na životní prostředí sjezdového lyžování si neuvědomuje více než polovina respondentů 58% (99) a o zelených (ekologicky udržitelných) lyžařských střediscích nikdy neslyšelo 89% (153) respondentů, návštěvu takových lyžařských středisek preferují pouze ženy 4% (7) respondentů. Všichni respondenti věkové skupiny

do 19ti let nikdy o zelených lyžařcích střediscích neslyšeli, nejvíce jsou s nimi obeznámeni a také jim dávají přednost lidé věkové kategorie 46-65 let (33%).

Odpovědné chování v místě turistické destinace

V místě cílové turistické destinace dává přednost místním produktům a využívá místní služby 47% (80) respondentů. Necelá polovina (45%) respondentů chodí po destinaci pěšky nebo jezdí na kole či využívá místní MHD raději než jízdu autem. Méně než polovina respondentů 43% se v místě destinace chová ohleduplně k životnímu prostředí, šetří vodou a energií, nezanechává po sobě odpadky. Po vyznačených cestách chodí 41% respondentů a zpoplatněné národní parky a rezervace navštěvuje jen 21% respondentů. Ekologické výlety nevyhledává v podstatě nikdo (pouze jeden respondent uvedl kladnou odpověď).

Graf 4: Odpovědné chování v místě turistické destinace

Zdroj: autor práce (vlastní šetření)

Ekoznačky

Povědomí o ekoznačkách v cestovním ruchu je však velmi malé, alespoň jednu certifikovanou ekoznačku zná 25% (43) respondentů, 37% (63) nezná žádnou ekoznačku a 38% (66) respondentů ani neví, že ekoznačky vůbec existují. O jejich existenci netuší 50% mužů, žen pouze 30%, ve věkové kategorii do 19ti let zná

ekoznačku pouze jeden respondent, největší znalosti o ekoznačkách uvedli respondenti věkové skupiny 46-65 a to z poloviny.

O ekologické opravdovosti produktů, které jsou označené jako „eko“ nebo „zelené“ více než polovina respondentů 56% (96) a to i v případě, že mají uznávaný ekocertifikát, o něco více pochybují muži (67%) než ženy(52%) a skupina respondentů do 19ti let (64%). 28% (49) respondentů nepochybuje o opravdovosti ekocertifikovaných produktů.

8.4.4 Ověření hypotéz, interpretace výsledků

První hypotéza říká „*S praktickými zásadami a tipy pro odpovědné cestování je obeznámeno 20% lidí.*“. Z výsledku dotazníku vyplývá, že 47% respondentů se již setkalo s praktickými tipy pro odpovědné cestování prostřednictvím internetu, při čtení průvodce, z informací cestovních kanceláří či jiných médií. Hypotéza tím potvrzena není, protože s praktickými tipy pro odpovědné cestování se setkalo vyšší procento (47%) respondentů. Otázkou ovšem je, zda se opravdu setkali se zásadami odpovědného cestování v celé šíři a významu, vzhledem k tomu, že 95% respondentů uvedlo, že se při cestování chovají odpovědně – ekologicky šetrně, s úctou k místním komunitám a jejich kultuře a památkám, ale na jednotlivé konkrétní otázky, které následovaly, a ověřovaly odpovědné chování při cestování a znalosti ekologických možností respondenti, odpovídali kladně v mnohem menší míře.

Druhá hypotéza zněla „*Běžný účastník cestovního ruchu neví o možnostech a ani aktivně nevyhledává produkty cestovních kanceláří zaměřené na masové odpovědné cestování, především pobyty v ekohotelech, zelené produkty cestovních kanceláří vyhledává maximálně 10% lidí.*“. Tuto hypotézu ověřovala zejména otázka „Poptávali jste již někdy v cestovní kanceláři ekologický hotel/rezort?“ na kterou 68% respondentů zvolilo odpověď „Ne, o možnostech jsem netušil“, 24% respondentů zvolilo odpověď „Ne, i když o možnostech vím. „Ano“ jako odpověď zvolilo pouze 8% respondentů. 13% respondentů se při výběru zájezdu v cestovní kanceláři zajímá, zda cestovní kancelář nabízí také ekologické výlety nebo plavby v místě cílové destinace, 10% respondentů se zajímá o informativní ekologické programy cestovní kanceláře (např. pro děti) a pouhá 4% respondentů zajímá, zda má cestovní kancelář ekologicky šetrnou

politiku a jen 3% respondentů zajímá ekologicky šetrná politika leteckých společností. Ekologicky šetrná lyžařská střediska vyhledává pro svoji dovolenou 4% respondentů (89% neví o jejich existenci a 7% o nich ví, zle přednost jim nedává). 10% respondentů zná nějakou cestovní kancelář, která nabízí produkty odpovědného cestování (zájezdy, rezorty/hotely). Hypotéza tím může být považována za potvrzenou.

Třetí hypotézu „90% účastníků masového cestovního ruchu by upřednostnilo pobyt v ekologickém hotelu/rezortu, který by jim byl nabídnut cestovní kanceláří, pouze v případě výhodné ceny, 20% účastníků by namotivovaly informace podané cestovní kanceláří o prospěšných dopadech zelených produktů na životní prostředí a místní komunitu.“ ověřovala přímá otázka „Kdyby Vám cestovní kancelář nabídla pobyt v ekologickém hotelu/rezortu, za jakých podmínek by to pro Vás bylo zajímavé s ostatními srovnatelnými produkty?“. Byla možnost vybrat i více odpovědí. 66% respondentů uvedlo, že by jim záleželo na ceně, 35% respondentů by motivovaly konkrétní informace, které by jim podala cestovní kancelář, o přínosu takového pobytu pro přírodní prostředí a místní komunitu. 9% respondentů by takový pobyt upřednostnilo vždy, protože se chtějí chovat odpovědně. Hypotéza tím není potvrzena, protože na ceně by záleželo jen 66% respondentů a 35% respondentů by namotivovaly informace podané cestovní kanceláří o přínosech zeleného pobytu.

Poslední, čtvrtá, hypotéza zněla „V cílové destinaci se odpovědně chová 60% lidí.“ V cílové destinaci dává přednost místním produktům a využívání místních služeb 47% respondentů. Před jízdou autem v cílové destinaci raději chodí pěšky nebo jezdí na kole či používá místní MHD 45% respondentů. K životnímu prostředí se chová ohleduplně 43% respondentů tím, že šetří vodou a energií, nezanechávají po sobě odpadky, nekupují věci na jedno použití. Jen po vyznačených cestách chodí 41% respondentů. Zpoplatněné Národní parky či přírodní rezervace (protože příjem jde na další rozvoj parku) navštěvuje 21% respondentů a ekologické výlety vyhledává necelé 1% respondentů. Hypotéza tím není potvrzena, protože v cílové destinaci se chová odpovědně méně než 60% respondentů, což není optimistický výsledek.

Cílem dotazníku bylo dostat odpovědi na otázky z oblasti odpovědného chování respondentů jak při cestování, tak i před cestou při výběru dovolené. V úvodní první otázce dotazníku odpověděli téměř všichni respondenti, že se při cestování chovají odpovědně, ekologicky šetrně a s úctou k místním komunitám a vyhledávají si před

cestou informace o cílové destinaci, které by jim pomohly k odpovědnému chování při cestování, což se však u dalších odpovědí na konkrétní situace a příklady odpovědného chování nepotvrdilo. Můžeme říci, že zhruba polovina respondentů se v cílové destinaci chová ekologicky šetrně. Více než dvě třetiny respondentů by se vzdalo návštěvy památky či destinace, kdyby věděli, že ji škodí vysoká návštěvnost turistů, i když polovina respondentů by nejdříve zvážila všechny okolnosti. Zájem o pobyty v ekohotelech je velmi malý, nejen že 68% respondentů ani neví o existenci ekohotelů, ale téměř 90% respondentů je nikdy v cestovní kanceláři nepoptávalo. V případě, že by cestovní kanceláře pobyt v ekohotelu klientům nabízely, pak by nejvíce (66%) respondentů zajímala cena, třetinu respondentů by namotivovaly informace cestovní kanceláře o tom, jak je pobyt v ekohotelu šetrnější k životnímu prostředí. Pro porovnání, 50% amerických cestovatelů je ochotno zaplatit více za zelené ubytování (TripAdvisor 2012). Většina respondentů, okolo 90%, nikdy nebyla v ekohotelu a nezná žádnou cestovní kancelář, která nabízí zelené produkty, nezajímá se o ekologické výlety, ekologické programy a ani o to, zda má cestovní kancelář ekologicky šetrnou politiku. Zatímco 50% amerických turistů (TripAdvisor 2012) volí možnosti zeleného ubytování. Jediným pozitivem na tomto výsledku může být, že třetina respondentů bude do budoucna uvažovat o pobytu v ekohotelu.

Negativní dopady sjezdového lyžování na devastaci přírody si sice uvědomuje necelá polovina respondentů, ale jen minimální počet (4%) dává přednost zeleným lyžařským střediskům a 90% o takových střediscích nikdy neslyšelo. Stejná situace je v oblasti dopravy při cestování na dovolenou, jen čtvrtina respondentů zvažuje při výběru dopravního prostředku na dovolenou jeho dopady na životní prostředí. Což je méně než američtí cestovatelé, kde 50% z nich při cestování volí možnosti „zelené“ dopravy (TripAdvisor 2012). Při volbě letecké dopravy více než polovina respondentů preferuje přímý let, což může být dáno i pohodlností spíše než ohledem k životnímu prostředí. Skoro nikoho nezajímá ekologicky šetrná politika jednotlivých leteckých společností. Na palubě letadla respondenti konzumují věci jednorázové spotřeby, které jim nabízí palubní personál a jen málokdo (17%) si s sebou bere co nejméně věcí tak, aby zavazadla byla co nejlehčí. Tři čtvrtiny respondentů neznají a ani neví, že existují certifikované ekoznačky v cestovním ruchu.

O ekologické „zelené“ opravdovosti produktů pochybuje 56% respondentů, 28% nepochybuje pouze v případě, že mají uznávaný ekocertifikát. Američtí turisté jsou k opravdovosti zelených hotelů skeptičtí z 56% a 24% nepochybuje pokud má hotel certifikaci (TripAdvisor 2012), což je zcela shodný výsledek s českými respondenty.

Nadějí je, že více než polovinu respondentů tento dotazník inspiroval k odpovědnějšímu chování při cestování do budoucna.

ZÁVĚR

Se současným rozvojem cestovního ruchu, zejména v jeho masové podobě, je pro zachování turistických atraktivit a možnosti cestovat i pro budoucí generace nezbytné zaměřeni jeho vývoje cestou „ozeleňování“ masového turismu. Odpovědnost musejí převzít nejen státní instituce, ale zejména podnikatelé v cestovním ruchu a samotní turisté.

Po celém světě roste počet iniciativ a organizací, které se zabývají hodnocením negativních dopadů, které cestovní ruch přináší jak na životní prostředí, tak na socio-kulturní i ekonomický vývoj místních komunit v turistických destinacích. Zároveň s tím se zvedají hlasy za odpovědné cestování. Není pochyb o tom, že klíčovým faktorem na cestě k uchování přírodního i kulturního bohatství je udržitelný rozvoj destinací, jehož koncepty jsou v současné době hlavním tématem v oblasti udržitelnosti cestovního ruchu, ale v posledních letech začalo nabývat na popularitě i téma odpovědnosti v masovém turismu zejména ze strany cestovních kanceláří a turistů. Samotní turisté jsou dle dostupných studií při výběru své dovolené i při cestování stále odpovědnější a jsou ochotni do koupě zelených produktů cestovního ruchu i více investovat, než tomu bylo v minulosti. Cestovní kanceláře začaly začleňovat udržitelné strategie do svých programů a to na všech úrovních udržitelnosti (environmentální, socio-kulturní i ekonomické).

Diplomová práce se snažila výčtem negativních vlivů cestovního ruchu na environmentální, socio-kulturní a ekonomické prostředí ukázat nutnost „ozeleňování“ masového turismu. Podala podrobný a vyčerpávající přehled zásad odpovědného cestování, kterými by se měl v budoucnu řídit každý cestovatel. Na dobré praxi zahraničních cestovních kanceláří bylo ukázáno, že i cestovní kanceláře mohou začlenit udržitelnou politiku na všech úrovních do své politiky a svých strategických programů, a výrazně tím ovlivňovat negativní dopady masového cestovního ruchu, jak na životní prostředí prostřednictvím vhodné volby dodavatelů s udržitelnými standardy, tak vylepšováním podmínek místních komunit ve svých cílových destinacích například pomocí podpory charitativních projektů nebo vzdělávacích programů. V silách cestovních kanceláří je i možnost ovlivňování zákazníků ze zdrojových trhů, samotných

turistů, podporovat je při výběru dovolené v odpovědné volbě a šířit mezi ně osvětu v oblasti odpovědného chování při cestování.

Diplomová práce podala přehled možností a aktivit, které probíhají v České republice v oblasti odpovědného cestování, zanalyzovala nabídku cestovních kanceláří na českém trhu v oblasti zelených zájezdů (pobytů) v masovém výjezdovém cestovním ruchu a pomocí dotazníkového šetření mezi skupinou jednotlivců zhodnotila postoje a chování účastníků cestovního ruchu v oblasti odpovědného cestování.

Na základě výše řečených výzkumů byla zjištěna znepokojující situace v České republice oproti zahraničí. V České republice je sice značné množství možností šetrné turistiky, obzvláště na venkově, problém je však v nedostatku aktivit v oblasti odpovědného cestování a to zejména v oblasti informovanosti široké veřejnosti. Zmínky o odpovědném cestování v češtině lze najít pouze ve velmi omezené míře.

Ještě horší je situace na trhu zelených dovolených masového výjezdového cestovního ruchu, které nabízejí velké cestovní kanceláře. Analýzou nabídky 15ti velkých cestovních kanceláří v České republice bylo zjištěno pouhých 5 hotelů a jedny bungalovy, které odpovídají zeleným standardům a jsou uvedeny v katalogích cestovních kanceláří, kde nicméně nejsou ani nijak speciálně nebo přehledně označeny. Cestovní kanceláře nemají žádné informace o odpovědném cestování ve svých katalogích, ani nepropagují problematiku odpovědného chování při cestování. Zaměstnancům cestovních kanceláří mnohdy chybí znalosti z této oblasti a neví, co si představit pod pojmem ekohotel či hotel pracující na základech udržitelnosti. Na základě telefonických rozhovorů se autorka setkala mnohdy s reakcemi typu „to slyším poprvé“, z toho vyplývá, že klienti takovýto typ dovolených nepoptávají, což nakonec potvrdilo i dotazníkové šetření mezi jednotlivci.

Nejzajímavějším výsledkem dotazníkového šetření mezi účastníky cestovního ruchu bylo zjištění, kdy téměř všichni respondenti (95%) odpověděli na úvodní otázku dotazníku, zda se chovají dle zásad odpovědného cestování, kladně. Následné podrobnější otázky z oblasti odpovědného cestování však ukázaly tuto domněnku respondentů jako mylnou. V cílové destinaci se chová ekologicky šetrně a podporuje místní komunity méně než polovina respondentů. Při výběru dopravy na dovolenou zvažuje jen čtvrtina respondentů dopady dopravních prostředků na životní prostředí a ekologicky šetrná politika leteckých společností nezajímá téměř nikoho. O existenci

ekoznaček neví téměř tři čtvrtiny respondentů. Zelenou dovolenou u cestovní kanceláře nikdy nepoptávalo více než 90% respondentů a 70% ani neví, že existují takové možnosti. V případě, že by cestovní kancelář respondentům takovou možnost nabídl, pak by ji 66% respondentů volilo podle ceny, ovšem třetinu respondentů by k výběru zelené dovolené motivovaly informace cestovní kanceláře o tom, jakým způsobem pobyt v ekohotelu prospěje životnímu prostředí. Toto zjištění ukazuje na to, že ze strany spotřebitelů by zájem o zelené dovolené být mohl, kdyby je cestovní kanceláře nabízely, propagovaly a zejména šířily osvětu v oblasti udržitelnosti a odpovědnosti.

Řešením této nevyhovující situace v České republice by mohla být větší podpora problematiky odpovědného cestování ze strany Czechtourism. Asociace cestovních kanceláří by měly povzbuzovat cestovní kanceláře k tvorbě zelených produktů a k začlenění udržitelné politiky do svých strategií. O problému odpovědného cestování by se mělo mluvit v rámci veletrhů cestovního ruchu, pořádat workshopy a ukázky dobré praxe zahraničních kanceláří pro vedení a zaměstnance českých cestovních kanceláří. Samotní spotřebitelé potřebují vidět a číst o odpovědném cestování tak, aby o této problematice věděli a dostala se jim do povědomí. Jedině tak mohou začít žádat zelené dovolené při výběru zájezdu v cestovní kanceláři.

Na obhajobu nevyhovující situace v České republice se dá říci, že rozšíření povědomí o tématu odpovědného cestování s významem ozeleňování masového turismu ze strany cestovních kanceláří a turistů je poměrně nové, šířeji se o něm mluví teprve posledních pár let a i velké zahraniční cestovní kanceláře mají udržitelné politiky na všech úrovních začleněné ve svých strategiích teprve poslední roky. Počátky aktivit v této oblasti lze datovat zhruba po roku 2000, ale větší pozornosti se tomuto tématu dostalo až kolem roku 2010, proto můžeme jen doufat, že i u nás se situace brzy obrátí k lepšímu.

Tato diplomová práce může sloužit jako podklad pro další výzkum cestovních kanceláří v České republice, a to zejména proč a z jakých důvodů nemají ve své nabídce zelené dovolené s pobyty v ekohotélích, zda se k takovému kroku v budoucnu chystají a co by je mohlo motivovat k podobné udržitelné strategii, kterou mají velké zahraniční cestovní kanceláře.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

MOLDAN, B. *Indikátory trvale udržitelného rozvoje. Svazek II.* 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 1996. ISBN 80-7078-380-X.

KUŠKOVÁ, P., MARKOVÁ A., NAJMANOVÁ K. *Češi ve spotřebitelském ráji (!?): Vývoj spotřeby českých domácností v posledních dvaceti letech.* 1.vyd. Praha: CENIA, 2009. ISBN 978-80-85087-70-3. Dostupné z:
[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cesi_spotrebitelsky_raj_publicace/\\$FILE/OVV-cesi_raj-20090630.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/cesi_spotrebitelsky_raj_publicace/$FILE/OVV-cesi_raj-20090630.pdf)

LIBROVÁ, H. *Pestří a zelení (kapitoly dobrovolné skromnosti).* 1. vyd. Brno: VERONICA, HNUTÍ DUHA, 1994. ISBN 80-85368-18-8.

PÁSKOVÁ, M. , ZELENKA, J. *Cestovní ruch-výkladový slovník.* 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002.

PÁSKOVÁ, M. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu.* 2.vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2009. ISBN 978-80-7435-006-1.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ARAMBERRI, J. *Modern Mass Tourism.* 1st edition UK: Emerald Group Publishing Limited, 2010. ISBN 978-1-84855-238-8.

BUCKLEY, R. *Ecotourism: Principles and Practices.* 1st edition. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009. ISBN 978-1-84593-457-6.

FENNELL, David A. *Ecotourism: an introduction.* 2nd edition. New York, USA: Routledge, 2006. ISBN 0-415-30364-8.

HALL, D. , BROWN, F. *Tourism and Welfare. Ethics, Responsibility and Sustained Well-being.* 1st edition. UK: Biddles Ltd, King's Lynn, 2006. ISBN 1-84593-066-5.

HONEY, M. *Ecotourism and Sustainable Development.* 2nd edition. Washington: Island Press, 2008. ISBN 978-1-59726-125-8.

MASTNY, L. *Traveling Light New Path for International Tourism*. Danvers:

Worldwatch Institute, 2001. ISBN 1-878071-61-0. Dostupné z:

<http://www.worldwatch.org/system/files/EWP159.pdf>

WOOD M. *Ecotourism: Principles, Practises & Policies for sustainability*. 1st edition.

Paris, France: UNEP, 2002. ISBN 92-807-2064-3. Dostupné z:

<http://www.pnuma.org/industria/documentos/Ecotourism1.pdf>

WOODSIDE, A., Martin, D. *Tourism Management. Analysis, Behaviour and Strategy*.

UK: Biddles, Kings Lynn, 2008. ISBN 978-1-84593-323-4.

Seznam použitých internetových zdrojů

ATMOSFAIR. *Atmosfair Airline Index 2012*. [online]. 2011 [cit. 2013-02-16].

Dostupné z:

http://www.atmosfair.de/fileadmin/user_upload/Airline_Index/Airline_Index_2012_EN.pdf

BIEN, A. *A Simple Users Guide to Certification or Sustainable Tourism and*

Ecotourism. [online]. 2006. [cit. 2013-01-15]. Dostupné:

http://www.responsibletravel.org/resources/documents/reports/Ecotourism_Handbook_I.pdf

BRODSKÝ, K. a kol. *Maximalizace potenciálu chráněných krajinných oblastí a národních parků v cestovním ruchu*. . [online]. 2006 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z:

<http://www.mmr.cz/getmedia/d05fdc33-7921-42ac-9f88-275926c20be4/GetFile39.pdf>

CENIA. *Archiv konferencí a seminářů k MA21 v zahraničí*. [online]. © 2012 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z:

[http://www.zelenenakupovani.cz/_C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFHXLDSX](http://www.zelenenakupovani.cz/_C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFHXLDSX)

CENIA. *Ekologicky šetrné výrobky*. [online]. © 2012 [2012-10-16]. Dostupné z:

<http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/ekologicky-setrne-vyrobky>

CENIA. *Program EMAS v České republice*. [online]. © 2012 [cit. 2013-01-15].

Dostupné z: <http://www1.cenia.cz/www/node/305>

CENIA. *Udržitelný rozvoj*. [online]. © 2012 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB)

European Centre for Ecological and Agricultural Tourism. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.eceat.org>

CZECHTOURISM. *Odpovědné cestování*. [online]. © 2005-2013. [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.czechtourism.cz/didakticke-podklady/4-odpovedne-cestovani/>

Českojede.cz. [online]. © 2011 [cit. 2012-10-11]. Dostupné z: <http://www.ceskojede.cz>

ČSA. *Životní prostředí*. [online]. © 1998 - 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.csa.cz/cs/portal/quicklinks/about-us/environment.htm>

ECEAT. [online]. © 2008 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.eceat.cz>

GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J. a kol.. *Průmysl cestovního ruchu*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.garep.cz/publikace/prumysl-cestovniho-ruchu.pdf>

GTSC. *Responsible Travel Tips*. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://www.responsibletravelreport.com/travel-green/travel-tips/during-travel>

EKOLOGICKÝ INSTITUT VERONICA. [online]. © 2013 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.veronica.cz>

Global Sustainable Tourism Council. [online]. © 1999-2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.gtscouncil.org>

CHROMÁ, K. *Ekologické hotely v Česku? Žádný boom se zatím nekoná*. [online]. 21.2.2013 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.nazeleno.cz/bio/ekologicke-hotely-v-cesku-zadny-boom-se-zatim-nekona.aspx>

INSTITUT OBCHODU A CESTOVNÍHO RUCHU. *Destinační management a vytváření produktů v cestovním ruchu. cestovní ruch, udržitelný rozvoj a životní prostředí*. [online]. 2006 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/cc80193b-e4e8-4694-8a65-728df70a5fd8/GetFile14_2.pdf

Klub českých turistů. [online]. © 2011 - 2013 [cit. 2012-10-08]. Dostupné z: <http://www.kct.cz>

KUEHNEL, J. *Greenwashing in the Travel and Tourism Industry*. [online]. 5.8.2011 [2013-01-15]. Dostupné z: <http://ecoopportunity.net/2011/05/greenwashing-in-the-travel-and-tourism-industry/>

MMR. *Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. [online]. 2007 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/e117ea61-1783-4982-a4fa-bf6e1220f318/GetFile4.pdf>

MOUREK, D. *Cestovní ruch a životní prostředí*. [online]. 18. 5. 2005 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.czp.cuni.cz/projekty/sdcz/moduly/3E/s01.pdf>

Nadace partnerství. *Greenways*. [online]. © 2008 - 2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.nadacepartnerstvi.cz/greenways/>

NECKERMANN. *Léto 2013*. [online]. 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://www.ckneckermann.cz/cz/download/katalogy/Leto2013.pdf>

POLLOCK, A. *The Climat Change Challenge Implications for the Tourism Industry*. [online]. 2008 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.theicarusfoundation.com/pdf/Icarus_Discussion_Paper%20MAR_08.pdf

Prázdniny na venkově. [online]. © 2011 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.projekt-pnv.cz/>

Pro Poor Tourism. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.propoortourism.info/>

Rainforest Alliance. [online]. © 1987-2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.rainforest-alliance.org/>

RHEEM, C. *Going green: The business impact of environmental awareness on travel*. [online]. 2009 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.travelgreen.org/files/PhocusWright.pdf>

SKI CENTRUM KOHÚTKA. *Lyžařský areál Kohútka získal ekologické ocenění*. [online]. 6.6.2011 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.kohutka.cz/lyzovani/aktualne/lyzarsky-areal-kohutka-ziskal-ekologicke-oceneni>

SKICLUB GREAT BRITAIN. *Green Report Guide: Environmental Overview*. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z:

<http://www.skiclub.co.uk/skiclub/skiresorts/greenresorts/overview.aspx#.US02ZlpNbd4>

STI. [online]. © 2013 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.sustainabletravel.org>

SNOWDON, P., SLEE, B., FARR, H. In: PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Vlivy cestovního ruchu na přírodní a antropogenní prostředí, konkrétní pozitivní i negativní příklady, SWOT analýza. Masový a individuální cestovní ruch*. [online]. [cit. 2013-01-16]. Dostupné z:

http://tourism/http://ucr.uhk.cz/documents/Vlivy_CR_na_prirodni_socio_kulturni_prostredi_Uvod/predn/vlivyCR.pdf

STI. *The Effects Mass Tourism Has Had on Developing Countries*. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z:

<http://www.responsibletravelreport.com/component/content/article/2642-mass-tourism-effects>

STI. *During Travel*. [online]. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z:

<http://www.responsibletravelreport.com/travel-green/travel-tips/during-travel>

STI. *Pack a green suitcase*. [online]. [cit. 2013-02-15]. Dostupné z:

<http://www.responsibletravelreport.com/component/content/article/2637-green-suitcase>

SVAZ VENKOVSKÉ TURISTIKY. [online]. 2011 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z:

<http://www.SVAZVT.cz>

THOMAS COOK. [online]. © 2013. [2013-02-25]. Dostupné z:

<http://www.thomascookgroup.com/>

THOMAS COOK GROUP PLC. *Sustainability Report 2011*. [online]. 2011 [2013-02-25]. Dostupné z: <http://sustainability2011.thomascookgroup.com/>

The International Ecotourism Society. [online]. © 1990-2012 [cit. 2012-10-16].

Dostupné z: <http://www.ecotourism.org>

The International Centre for Responsible Tourism. *Responsible Tourism*. [online]. © 2013 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://www.icrtourism.org/responsible-tourism/>

TRIPADVISOR. *TripAdvisor Survey Reveals Travelers Growing Greener*. [online]. © 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.tripadvisor.com/PressCenter-i5154-c1-Press_Releases.html

TUCANTRAVEL. *Responsible Travel Tips*. [online]. [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://www.tucantravel.com/about-us/responsible-travel/responsible-travel-tips>

TUI TRAVEL PLC. [online]. © 2013 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: <http://www.tuitravelplc.com/>

TUI TRAVEL PLC. *Sustainable Holidays Spreading Smiles*. [online]. 2011 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://www.tuitravelplc.com/sites/default/files/attachments/TUITravelSustainableHolidaysPlan2012-2014_2.pdf

UNEP. [online]. © 2011 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org>

UNEP. *Negative Economic Impacts of Tourism*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/FactsandFiguresaboutTourism/ImpactsofTourism/EconomicImpactsofTourism/NegativeEconomicImpactsofTourism/tabid/78784/Default.aspx>

UNEP. *Negative Socio-Cultural Impacts From Tourism*. [online]. © 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.unep.org/resourceefficiency/Business/SectoralActivities/Tourism/FactsandFiguresaboutTourism/ImpactsofTourism/Socio-CulturalImpacts/NegativeSocio-CulturalImpactsFromTourism/tabid/78781/Default.aspx>

UNEP. *Tourism: Investing in energy and resource efficiency*. [online]. © 2011 [2013-02-16]. Dostupné z: http://www.unep.org/resourceefficiency/Portals/24147/scp/business/tourism/greeneconomy_tourism.pdf

UNWTO. [online]. 2012 [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www2.unwto.org>

UNWTO. *International tourists to hit 1.8 billion by 2030*. [online]. 11.10.2011 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://media.unwto.org/en/press-release/2011-10-11/international-tourists-hit-18-billion-2030>

UNWTO. *Sustainable Development of Tourism. Definition*. [online]. 2005 [cit. 2013-01-16]. Dostupné z: <http://sdt.unwto.org/en/content/about-us-5>

UNWTO. *Tourism. in Mediterranean: Growth, competitiveness and sustainability*. [online]. 21.6. 2012 [cit. 2013-02-25]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/euromed-presentations/1-unwto_cabrini_en.pdf

World Travel and Tourism Council. [online]. [cit. 2012-10-16]. Dostupné z: <http://www.wttc.org>

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Loga Ekologicky šetrná služba a EU Ecolabel (The Flower - Kytička)	45
Obrázek 2: Logo ECEAT Quality label.....	46
Obrázek 3: Logo udržitelnosti Thomas Cook.....	65

Seznam grafů

Graf 1: Odpovědné cestování	78
Graf 2: Odpovědnost při výběru dopravního prostředku.....	79
Graf 3: Výběr zeleného zájezdu v cestovní kanceláři.....	80
Graf 4: Odpovědné chování v místě turistické destinace	81

Seznam tabulek

Tabulka 1: Měkký a tvrdý cestovní ruch.....	18
Tabulka 2: Měkký a Tvrdý turismus.....	19
Tabulka 3 : Výzkum cestovních kanceláří v České republice.....	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník „Odpovědné cestování“	I
Příloha B – Neckermann - Chráníme životní prostředí	V

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník „Odpovědné cestování“

Dotazník byl zveřejněn na webových stránkách od 6.2. do 21.2. 2013. Dostupné z:
<http://odpovedne-cestovani.vyplnto.cz>

1. Chováte se při cestování odpovědně – ekologicky šetrně, s úctou k místním komunitám a jejich kultuře, památkám?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

2. Vyhledáte si před cestováním informace o cílové destinaci (místní kultura, zvyklosti, ekologické a ekonomické problémy destinace), které by vám pomohly k odpovědnému chování při cestování?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

3. Setkali jste se někdy (např. při čtení průvodce, z informací cestovní kanceláře, z médií,...), s praktickými tipy pro odpovědné cestování?

- Ano
- Ne

5. Vzdali byste se návštěvy památky nebo destinace, když byste věděli, že je přetížená turisty a vysoká návštěvnost na ni má negativní dopady?

- Ano
- Možná, po zvážení okolností
- Ne

6. Znáte nějakou certifikovanou ekoznačku v cestovním ruchu (hotely, restaurace, kempy, destinace)?

- Ano
 Ne
 Ne a ani nevím, že něco takového existuje

7. Berete v úvahu ekologické dopady na životní prostředí při volbě dopravního prostředku na dovolenou ?

- Ano
 Ne

8. Při výběru letecké společnosti a následném letu:

- Beru v úvahu, zda se jedná o přímý let, pokud je ta možnost
 Beru v úvahu ekologicky šetrnou politiku letecké společnosti
 Beru si s sebou co nejméně věcí do zavazadel, aby byly co nejlehčí
 Na palubě letadla nepoužívám věci jednorázové spotřeby, které společnost nabízí

9. Poptávali jste již někdy v cestovní kanceláři ekologický hotel/rezort?

- Ano
 Ne, i když o možnostech vím
 Ne, o možnostech jsem netušil

10. Kdyby Vám cestovní kancelář nabídla pobyt v ekologickém hotelu/rezortu, za jakých podmínek by to pro vás bylo zajímavé v porovnání s ostatními srovnatelnými produkty?

- Vždy, chci se chovat odpovědně
 Záleželo by mi na ceně
 Motivovaly by mně konkrétní informace podané CK o přínosu pobytu pro životní prostředí a místní komunitu
 Vlastní odpověď:

11. Při výběru zájezdu/pobytu v cestovní kanceláři se zajímáte:

- zda má cestovní kancelář ekologicky šetrnou politiku
 zda cestovní kancelář nabízí informativní ekologické programy např. pro děti
 zda cestovní kancelář nabízí ekologické výlety/plavby v místě destinace

12. Znáte nějakou cestovní kancelář, která nabízí produkty odpovědného, ekologicky šetrného cestování (zájezdy, rezorty/hotely)?

- Ano
 Ne

13. Vycestovali jste již někdy do ekologicky šetrného hotelu/rezortu?

- Ano
 Ne
 Ne, ale budu o tom uvažovat do budoucna

14. Uvědomujete si dopady sjezdového lyžování na devastaci přírody?

- Ano
 Ne

15. Slyšeli jste již někdy o ekologicky udržitelných lyžařských střediscích?

- Ano a dávám jim přednost
 Ano, ale nedávám jim přednost
 Ne, ještě jsem o nich neslyšel

16. V místě turistické destinace (na dovolené):

- používám místní MHD nebo dávám přednost jízdě na kole či chůzi před jízdou autem
 chovám se ohleduplně k životnímu prostředí (šetřím vodou a energií, nezanechávám po sobě odpadky, nekupuji věci na jedno použití,..)
 chodím jen po vyznačených cestách navštěvuji zpoplatněné národní parky či rezervace (protože příjem jde na další rozvoj parku)
 vyhledávám ekologické výlety dávám přednost místním produktům a využívám místní služby

17. Inspiroval Vás tento dotazník k odpovědnějšímu chování při cestování do budoucna?

- Ano
 Spíše ano
 Spíše ne
 Ne

18. Pochybujete o ekologické opravdovosti produktů označených jako „eko“ či „green“ v cestovním ruchu?

- Ano
- Spíše ano
- Ne
- Nepochybují jen v případě, že mají uznávaný ekocertifikát

19. Pohlaví

- Muž
- Žena

20. V jaké jste věkové kategorii?

- Do 19
- 20 - 30
- 30 - 45
- 46 - 65
- 66 a více

Příloha B – Neckermann – Chráníme životní prostředí

Stránka z katalogu CK Neckermann Léto 2013 s tipy pro odpovědné cestování

16

Chráníme životní prostředí

VÁŽENÍ KLIENTI,

Jelikož se naše firma zajímá o problematiku trvale udržitelného rozvoje, rádi bychom Vás touto cestou informovali o našich aktivitách a nabídlí vám několik tipů, kterými můžete během své dovolené přispět na dobrou věc i Vy.

S růstem popularity po cestovním ruchu roste též jeho dopad na životní prostředí. Emise produované během letadlové přepravy, pití vodou i energiemi, globalizace... to je jen domek bádání, které se negativně podepisují na podobě dnešního světa. Aby stejnou radost, jakou máte z cestování Vy, mohli mít i další generace, je třeba mít hostařného příhlížení přiblížit pomyslnou ruku k dílu. Děluje vše, když se jí do ochrany životního prostředí aktivně zapojí a všimne, že naše lísole ostrov stále více a více klientů.

RADY A TIPY PRO ZODPOVĚDNÉ CESTOVÁNÍ

- Setřete energii a vodou - dejte si krátkou sprchu místo koupele ve vaně, vypněte klimatizaci, světlo a televizi pokudž, když odcházíte z pokoje. Zvažte, zda opravdu potřebujete každý den čisté ručníky a lížkoviny.
- Setřete nakládejte s odpadem - nevyhazujte odpady do přírody, tříte odpad.
- Respektujte zvyky a tradice v destinaci - dodržujte pravidla pro oblékání, naučte se pár slov v místním jazyce, respektujte náboženské rituály, nefotografujte obyvatelé bez svolení.
- Kupujte lokální produkty a služby - peníze, které v destinaci zanecháte, se dostanou k místním komunitám, pro které jsou hostařkrát příjmy z cestovního ruchu jediným zdrojem obživy.
- Pamatuje, že přírodní bohatství nejsou suvenýry - neodvážte se dovolené koraly či výrobky z ohrožených druhů zvířat. Nepodporujte dětskou práci.

• Respektujte zásady slušného chování - chovejte se v cizí zemi jako na návštěvě, nikoliv jako na místě, kde smíte být - let to, co si doma nedovolíte. Nezapomeňte vždy pozdravit a poděkovat. Pamatuje, že úsměv nestojí nic, ale dá mnoho.

• Katalogy, které již nepotřebujete, vraťte zpět na pobočku - pomůžete nám tím snížit spotřebu papíru a chránit životní prostředí.

NECKERMANN ČESKÁ REPUBLIKA A SPOLEČENSKÁ ZODPOVĚDNOST

Společenská odpovědnost firem (ang. Corporate Social Responsibility - CSR) je dobrovolně integrovaní sociálních a ekologických hledisek do každodenních firemních operací a interakcí s partnery, dodavateli, klienty a místními komunitami. V rámci celosvětové skupiny Thomas Cook, jejímž jsme členem, zasedá pravidelně odborná komise, která projednává otázky CSR a hledá vhodná řešení, kterými lze zmírnit dopad ekonomického působení firmy.

NAŠE AKTIVITY V LETOŠNÍM ROCE

Redukujeme spotřebu papíru - naše katalogy tiskneme výhradně na recyklovaný papír. Změnili jsme formát katalogu. Na pobočkách i v kancelářích eliminujeme počty štěpných listů, místo kopírování raději scanujeme. Zbytečné netiskneme české (k dispozici na internetu).

Třídíme odpad - třídění odpadu je pro nás již běžnou záležitostí. Speciální pozornost věnujeme likvidaci elektronických zařízení, tonerů aj.

Vzděláváme se - pro naše zaměstnance pořádáme řadu praktických seminářů a workshopů na téma CSR. Společně se snažíme nacházet nové nápady a inovativní postupy.

Zapojujeme se - podporujeme projekty jako Den bez aut, Hodina země aj. Rada zaměstnanců se věnuje dobrovolnické činnosti či ve volném čase pracuje pro netiskové organizace.

Vychováváme - v rámci našich animačních klubů se snažíme zábavnou metodou přiblížit dětem základní pravidla ochrany životního prostředí a vzbudit jejich zájem o danou problematiku.

Travelife - spolupracujeme s organizací Travelife, která se snaží propagovat myšlenku trvale udržitelného rozvoje mezi hotely. Auditoři pečlivě zkoumají hotelový provoz a na základě šetření udělují vybraným hotelům ocenění "Travelife Award" (Bronze, Silver, Gold). Hotely označené tímto symbolem jsou zbranou šetřného zacházení nejen s přírodními zdroji, ale i pracovními silami.

ECPAT - ECPAT (End Child Prostitution, Pornography and the Trafficking of Children) je mezinárodní organizace, která bojuje proti dětské sexuální turistice a pornografii. Skupina Thomas Cook podepsala kodex, ve kterém se zavazuje ke spolupráci v oblasti doxon, osvěty a prevence.

Travelife
Sustainable Travel

Neckermann Cestovní kancelář myslí na životní prostředí. V případě, že tento katalog nebudete již dále využívat, odneste jej, prosím, na jakoukoliv naši pobočku.

Zdroj: NECKERMANN. Léto 2013. [online]. 2012 [cit. 2013-02-28]. Dostupné z: <http://www.ckneckermann.cz/cz/download/katalogy/Leto2013.pdf>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Martina Balaria

Obor: Management cestovního ruchu

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Odpovědné cestování

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 80

Celkový počet stran příloh: 5

Počet titulů českých použitých zdrojů: 5

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 8

Počet internetových zdrojů: 54

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Bříza